

**INTEGRACIÓ SOCIOLABORAL DE LA
POBLACIÓ IMMIGRANT EN ÀREES
RURALS DE CATALUNYA**

EQUIP D'INVESTIGACIÓ:

Dr. FERRAN PORTA JACQUES (COORDINADOR)

Dra. CARMEN PARRA RODRÍGUEZ

Dr. JOAN RIBAS TUR

Dra. CARMEN RUIZ VIÑALS

Càtedra d'Economia Solidària

2008

Resum

Aquest estudi estableix una línia de recerca per iniciar el plantejament de les bases d'un programa d'acció que determini una sèrie de polítiques i d'estratègies d'integració de la població immigrant, amb l'objectiu d'aconseguir-ne la inserció en zones rurals que tinguin necessitat de conservar o de millorar la seva situació socioeconòmica actual. La dita situació està principalment amenaçada pel despoblament i, en alguns casos concrets, també per la disminució –o almenys el canvi en les condicions– de la percepció dels fons estructurals europeus. Amb aquesta investigació es pretén conceptualitzar el tema i mirar de detectar la possibilitat i la disposició per a l'absorció de contingents de població immigrant en algunes zones rurals de Catalunya. En una segona fase, ja es procedirà a determinar les zones concretes que puguin tenir la capacitat i la disponibilitat d'infraestructures suficients per ser una destinació d'immigrants amb una formació específica i la predisposició necessària per tal de garantir-ne l'adaptació a l'entorn rural d'aquest país.

Resumen

El presente estudio establece una línea de investigación que permite iniciar el planteamiento de las bases de un programa de acción que determine una serie de políticas y estrategias de integración de la población inmigrante, con el objetivo de su inserción en zonas rurales que necesiten conservar o mejorar su situación socioeconómica actual. Dicha situación está principalmente amenazada por la despoblación y, en algunos casos, también por la disminución –o al menos el cambio de condiciones– de la percepción de los fondos estructurales europeos. Con esta investigación se pretende conceptualizar el tema y tratar de detectar la posibilidad y la disposición para la absorción de contingentes de población inmigrante por parte de algunas de las zonas rurales de Cataluña. En una segunda fase, se procederá a la determinación de las zonas concretas que puedan tener la capacidad y la disponibilidad de infraestructuras suficientes como para ser destino de inmigrantes que posean una formación específica y la predisposición necesaria para garantizar su adaptación al medio rural de este país.

Abstract

This project suggests establishing a line of research which will allow a first analysis of the bases for an action plan which can determine integration policies and strategies of the immigrant population to integrate them into rural areas that need to preserve or improve the socioeconomic situation now principally threatened by depopulation or by the decrease in receiving European structural funds. It is a matter of locating, within Catalonia, these rural areas in which it is possible to apply these actions and to examine, in urban areas, the appropriate profile of immigrants suitable for this action plan, together with the corresponding conceptualization of the topic. In a second stage of the investigation, the project will proceed to determine which concrete zones have the capacity and the availability of infrastructure enough to be a possible destination of immigrants who have a specific formation and the necessary predisposition to ensure their adaptation to the rural environment of this territory.

Paraules clau / Keywords

Integració – Sociolaboral – Immigració – Població immigrant – Àrees rurals – Catalunya – Politiques publiques – Despoblament

Índex

1. Pròleg	7
2. Introducció	9
3. Política Social Europea en matèria d'immigració. La nova Política de Cohesió Europea (2006-2013) i la nova Política Comunitària de Desenvolupament Rural	24
3.1. Consideracions generals entorn del fenomen migratori.....	24
3.2. Espanya i la immigració.....	25
3.2.1. Catalunya i la immigració.....	27
3.3. La immigració a Europa.....	28
3.4. La política social europea en matèria d'immigració	31
3.5. Els fons estructurals i de cohesió i les iniciatives comunitàries fins al 2006.....	33
3.6. La nova Política de Cohesió Europea (2007-2013)	34
3.6.1. Els nous instruments de programació.....	35
3.6.2. El repartiment de fons estructurals a Espanya en el període 2007-2013	37
3.6.2.1. L'objectiu de convergència a Espanya	37
3.6.2.2. L'objectiu de competitivitat regional i treball a Espanya	38
3.6.2.3. L'objectiu de cooperació territorial a Espanya	39
3.6.2.4. Repartiment de fons per objectius	39
3.6.2.5. Repartiment per comunitats autònomes.....	40
3.7. Solucions per a Catalunya des de l'àmbit rural.....	41
3.7.1. La nova política comunitària de desenvolupament rural.....	42
3.7.2. Antecedents	42
3.7.3. La iniciativa comunitària LEADER	46
3.7.4. La reforma de la política de desenvolupament rural.....	49
3.7.5. La finançament de la política de desenvolupament rural.....	50
3.7.6. Els eixos d'actuació.....	50

4. Efectes macroeconòmics de la immigració.....	53
4.1. Introducció	53
4.2. Aspectes demogràfics	53
4.3. Immigració i creixement econòmic	58
4.4. Efectes de la immigració en el mercat de treball.....	64
4.5. Immigració i sector públic	66
4.6. Immigració i pensions.....	69
4.7. Immigració i dèficit exterior	71
4.8. Immigració i sistema educatiu	72
5. Visió des del punt de vista municipal del fenomen de la immigració i la seva incidència en la reactivació socioeconòmica de les àrees rurals	74
5.1. Els resultats de l'estudi Delphi	74
5.2. Els municipis catalans davant la inserció sociolaboral de població immigrant. Relació de la integració sociolaboral amb la problemàtica de la despoblació.....	86
5.2.1. <i>Objectius operatius de l'enquesta</i>	87
5.2.2. <i>Visió general dels municipis de Catalunya</i>	89
5.2.3. <i>Visió dels municipis amb problemàtica de pèrdua de població</i>	114
6. Conclusions i descripció del nou projecte d'investigació.....	145

Pròleg

En els últims anys s'han fet nombrosos estudis sobre immigració a Espanya, en els quals s'ha plantejat una gran diversitat d'opinions i de propostes amb l'objectiu de millorar la situació generada per l'allau d'arribades d'immigrants al nostre país, procedents de diversos punts del planeta. L'aparició de tants estudis es justifica per la incidència que aquesta arribada massiva d'immigrants ha tingut en la societat espanyola; una incidència que ha afectat la nostra economia i l'estructura de la nostra societat, que l'ha percebut, en ocasions, com un problema. Per tant, era necessari proposar i trobar vies de solució que ens portin a situacions justes i equitatives evitant alhora, en la mesura del possible, la generació de casos dramàtics com els que hi ha al nostre país en llocs que s'han enfrontat, abans que nosaltres, a aquesta situació.

Les causes d'aquest gran flux migratori són diverses i ja han estat analitzades exhaustivament (diferències de renda entre països rics i pobres, conflictes en els països d'origen, envelliment de la nostra població, etc.) en diversos estudis. De la mateixa manera, tal com plantejava el Consell Social sobre Migracions de Catalunya, els problemes que han aparegut inclouen diferents àmbits com l'habitatge, el mercat de treball, la sanitat, l'educació i la cultura, l'exclusió social i els serveis socials, així com la interculturalitat i la religió.

El nostre grup de treball es va plantejar la possibilitat de planificar, en part, l'arribada d'immigrants vinculant-la a una sèrie de necessitats i carències que hi ha en algunes zones rurals de Catalunya. Amb aquesta idea varem posar en marxa aquest projecte que preveu no només conèixer aquestes necessitats i on s'ubiquen, sinó també entendre les característiques de formació i d'experiència que haurien de tenir els immigrants per facilitar-ne la inserció en aquests mitjans. Per profunditzar en tot això hem organitzat diverses jornades de treball, al llarg d'aquest any, amb persones que viuen la situació molt de prop i que, per tant, podien aportar una mica de llum al que pretenem.

Entre altres, hem organitzat una jornada de treball amb els cònsols dels països d'origen dels immigrants que en major nombre arriben a Espanya i una altra amb una de les responsables del projecte *Abraza la Tierra*, que des de fa uns anys ja fa treballs d'inserció laboral a immigrants en algunes zones de l'Estat. De tot això hem anat deduint una sèrie de plantejaments que ens permeten acotar la idea inicial. A partir d'aquí, hem

estat capaços de generar l'estratègia que ens ha semblat millor per poder treure conclusions sobre la viabilitat del nostre projecte.

Aquest projecte és una línia oberta i, com a tal, hem d'anar pas a pas. En primer lloc, en la nostra primera fase de treball –els resultats de la qual presentem ara–, intentem establir l'estat de la qüestió des de l'òptica del nostre objectiu principal, que és la inserció laboral d'immigrants en zones rurals. Això ens ha portat a intentar conèixer, a grans trets, quina és la situació de les zones rurals de Catalunya, pel que fa a la seva capacitat d'absorció de mà d'obra, i quina és la seva predisposició a admetre que aquesta mà d'obra sigui immigrada.

Conegut el resultat d'aquesta primera anàlisi, el pas següent ha de ser la configuració d'un mapa de les zones rurals en què es puguin identificar les capacitats per desenvolupar-se econòmicament i la predisposició a rebre immigrants, zones que poden posar el seu gra de sorra en aquest nivell de desenvolupament que es vol aconseguir. Però tot això serà objecte de la fase següent del nostre projecte, que ja estem elaborant.

Disposar del mapa al qual ens hem referit abans ens ha de permetre establir els municipis potencials receptors de mà d'obra immigrada, el tipus de treball que poden desenvolupar-hi, les possibilitats de generació de negoci que poden trobar-hi, el tipus de formació que es necessita, etc. Juntament amb tot això, podem establir els programes de formació més adequats tant en el mateix municipi com en el país d'origen. Del resultat que s'obtingui es podrà deduir l'interès polític de la proposta. És evident que aquest interès dependrà del nombre d'immigrants del qual parlem i/o de la repercussió econòmica positiva que pugui tenir per a aquestes zones del país.

AGRAÏMENTS

En aquesta fase del treball que publiquem hem d'agrair la col·laboració de diferents professors i col·laboradors de la nostra universitat, com el Dr. **Javier Barraycoa**, que ha analitzat la situació dels municipis de zones rurals de Catalunya amb pèrdua de població; el Sr. **Enric López**, que ha plantejat l'estudi Delphi que presentem als enquestats, i el Sr. **Àngel Miret**, que ens ha ajudat a enfocar el treball amb la seva experiència en assumptes d'immigració. La Sra. **Dolors Gordi**, directora de l'Observatori d'Economia i la Sra. **Olga Morelli**, experta en Economia Solidària, han aportat el seu esforç en la preparació i el seguiment de les enquestes que hem passat. El Dr. **Bernat Hernández**,

professor de la Universitat Autònoma de Barcelona, ens ha ajudat a entendre el procés històric de la immigració a Catalunya.

Ferran Porta Jacques
Universitat Abat Oliba CEU

Barcelona, desembre de 2007

2. Introducció

L'àmbit del projecte és Catalunya. Davant l'afirmació recent que s'ha fet sobre Espanya, Itàlia o Grècia, que han passat de ser països d'emigració a ser països d'immigració, Catalunya, com la Llombardia italiana, ha estat una regió amb una experiència històrica de constant immigració. Això explica que a Catalunya ja hi hagi una tradició consolidada en la gestió de la immigració constant, un procés que continua en auge, ja que aquesta va ser la zona d'Espanya amb més volum migratori el 2004. Per tal d'optimitzar la relació entre la immigració i territori, volem que les conclusions d'aquest treball siguin un pla pilot per la seva possible aplicació futura en altres zones de l'Estat.

Catalunya té un territori de 32.106 km² i una població total xifrada en 7.134.697 d'habitants segons l'Institut d'Estadística de Catalunya. Això representa una densitat de 222,2 hab./km² (IDESCAT, 2007). Aquesta densitat és més del doble que la d'Espanya i és superior a la mitjana de la Unió Europea. La distribució de la densitat poblacional a Catalunya és clarament desigual, ja que a la província de Barcelona és molt alta, amb una taxa de 687 hab./km², mentre que a la resta de províncies catalanes és molt inferior. Concretament a la província de Girona la densitat poblacional és de 116,4 hab./km², molt semblant a la de la província de Tarragona, que és de 115,8 hab./km². Això contrasta amb la baixa densitat de la província de Lleida, que és de 33,5 hab./km² (IDESCAT, 2007).

En relació amb aquestes magnituds poblacionals s'han de destacar dues característiques que seran importants per al nostre treball:

- (1) La distribució irregular de la població, ja que més del 60% d'aquesta es concentra a Barcelona i a la seva àrea d'influència (el 68% de la població viu en el 10% del territori)
- (2) El creixement poblacional dels últims anys, que ha tingut com a factor fonamental la immigració. A diferència d'altres períodes històrics en els quals la població immigrant procedia d'altres llocs d'Espanya, ara la població immigrant que es rep i s'acull és en gran mesura estrangera, especialment extracomunitària. L'heterogeni col·lectiu de la població immigrant, si bé es concentra bàsicament a l'àrea metropolitana barcelonina, cada cop tendeix a difuminar més el seu assentament a la resta del territori.

Aquest fenomen poblacional ha contribuït a frenar i fins i tot a recuperar les magnituds poblacionals comarcals; així, mentre el 1989 el saldo migratori va ser negatiu a quinze

comarques¹ de Catalunya, el 1995 només ho era en set, i deu anys més tard, no ha va ser pràcticament en cap.

En aquest context, encara hi ha un contingent important de població immigrada i de descendents d'aquesta que es troba des de fa anys dins la realitat social econòmica catalana o en vies d'integració avançada (el 2001, la població resident a Catalunya nascuda fora de Catalunya era del 32,20%). Si prenem com a referència les poblacions de les zones litoral i prelitoral, podem afirmar que, en una gran proporció, s'està produint una arribada important d'immigrants que, en una gran proporció, troben feina en zones urbanes i barris específics on es fan latents problemes de marginalitat i de formació de guetos.

En aquestes zones els nivells de desocupació són elevats i hi ha una gran debilitació del teixit social, de manera que manquen promocions de valors i escenaris de convivència intercultural. És en aquest marc que volem incidir amb aquesta investigació, amb l'estimulació de la mobilitat geogràfica de persones immigrants cap a zones rurals amb problemes de despoblament o de supervivència per diverses causes, entre les quals hi pot haver la disminució de la percepció de fons estructurals europeus.

A Catalunya l'èxode rural va ser un fenomen prematur –que va començar al segle XIX– que va arribar al màxim a mitjan segle XX. Però a diferència d'altres regions espanyoles (especialment Andalusia), a la dècada dels vuitanta, Catalunya no es va beneficiar del retorn d'antics emigrants des de les zones urbanes al camp a causa de la crisi econòmica. Al contrari: el 17,20% dels antics emigrants que van tornar a Andalusia entre el 1997 i el 1999 procedia de la província de Barcelona, fet pel qual en els anys següents van ser substituïts per immigrants estrangers que es van assentar majoritàriament en zones urbanes.

Aquest estudi no es vol centrar en zones urbanes, sinó que neix amb el propòsit de focalitzar l'atenció a les zones rurals. L'objectiu de fons del projecte és la revitalització d'àmbits rurals en decadència econòmica per configurar a partir d'aquí el perfil idoni de les famílies immigrants a les qual s'ofereixi participar en un programa de mobilitat i

¹ Actualment les comarques de Catalunya són: Alt Camp; Alt Empordà; Alt Penedès; Alt Urgell; Alta Ribagorça; Anoia; Bages; Baix Camp; Baix Ebre; Baix Empordà; Baix Llobregat; Baix Penedès; Barcelonès; Berguedà; Cerdanya; Conca de Barberà; Garraf; Garrigues; Garrotxa; Gironès; Maresme; Montsià; Noguera; Osona; Pallars Jussà; Pallars Sobirà; Pla d'Urgell; Pla de l'Estany; Priorat; Ribera d'Ebre; Ripollès; Segarra; Segrià; Selva; Solsonès; Tarragonès; Terra Alta; Urgell; Val d'Aran; Vallès Occidental; Vallès Oriental.

d'inserció. Per això, s'ha de tenir en compte la localització idònia de les zones d'acollida d'acord amb una anàlisi exhaustiva de les possibilitats de creació i/o de manteniment de llocs de treball, així com de la predisposició dels municipis que formen part de la primera selecció que es faci basant-se en criteris tècnics i econòmics.

En el procés de selecció de persones i de famílies immigrants aptes per entrar en un programa d'aquest tipus es podrien utilitzar, en funció dels recursos disponibles, diferents metodologies amb tècniques tant de tipus qualitatiu i quantitatiu –des d'entrevistes personals, treballs en grup, enquestes i conferències fins a l'aprofitament de mitjans de comunicació, com programes de ràdio dirigits a aquestes comunitats. D'altra banda, es col·laboraria amb associacions que estan treballant en benefici de la població immigrant, cosa que permetria aprofitar la seva experiència i proximitat amb les problemàtiques que tenen aquests col·lectius. No obstant això, aquest pas de la recerca formarà part d'una fase posterior, ja que prèviament s'ha d'aprofundir en l'estat de la qüestió i veure, al territori, com responen els diferents municipis a una proposta com aquesta de desenvolupament local i d'inserció sociolaboral de persones immigrants.

D'altra banda, la selecció dels municipis que poden convertir-se en llocs de acollida de població immigrant serà un dels objectius de la recerca en aquesta fase posterior d'aquesta línia d'investigació, en què es vol arribar, finalment, a la construcció d'un índex territorial que sigui capaç de mesurar la capacitat d'integració de població immigrant en un marc de potenciació del desenvolupament local d'àmbit rural de Catalunya.

L'anàlisi de la situació a les zones rurals implica el coneixement d'algunes dades que poden ajudar a comprendre l'estat actual de la realitat i el potencial de desenvolupament del territori rural per establir, a partir de l'anàlisi de les dades disponibles, un marc de comprensió. Aquest permetria elaborar propostes de futur i posar les bases d'una investigació amb un efecte més profund, que inclogui la construcció d'un índex territorial sobre la capacitat d'inserció sociolaboral de població immigrant, amb l'objectiu que es pugui tenir en compte en la formulació de polítiques sociolaborals i de desenvolupament local.

En els darrers anys, s'han produït canvis significatius en el desenvolupament agrari català, encara que han estat de caràcter divers. En determinades zones rurals amb una certa proximitat a mercats urbans i una base econòmica diversificada, el procés d'acord econòmic ha estat relativament problemàtic, però s'ha saldat amb èxits relatius. En altres

comarques més remotes, amb despoblament, manca d'infraestructures i una alta dependència de les activitats agrícoles, els processos d'adaptació estan sent més difícils i es fa necessari implementar polítiques de desenvolupament.

La producció agrària té un pes específic relatiu molt baix, ja que es considera que el conjunt de l'activitat productiva catalana aporta l'1,40% del producte interior brut (PIB). En relació amb la seva estructura, segons la seva aportació a la producció final agrària, la ramaderia és, sens dubte, el sector d'activitat amb més pes específic, amb el 62% del total. D'altra banda, la producció de vegetals se situa al voltant del 35% i la producció forestal aporta únicament el 1,70%, malgrat que ocupa el 60% del territori. Aquesta última és una altra de les característiques específiques de Catalunya: es tracta d'un territori profusament arbrat, amb la peculiaritat afegida que la majoria dels boscos –el 90%– són de propietat privada.

En relació amb la població, les autoritats públiques sempre havien considerat la xifra del 3% de població ocupada en el sector agrari com el nivell òptim per garantir-ne la viabilitat econòmica i el llindar mínim per tenir un territori estructurat. A pesar dels esforços realitzats per estabilitzar la població de l'àmbit rural, només s'ha arribat a aquesta xifra a les àrees amb una agricultura estable, mentre que a la resta de territoris rurals s'ha observat un lent però progressiu descens de la població agrària ocupada. Actualment ja s'està clarament per sota d'aquesta xifra del 3%, i la tendència a descendir cap al 2% és clara, cosa que posa de manifest la fragilitat de l'estructura poblacional agrària, que no arriba a una massa crítica suficient per garantir un mínim viable a causa de la seva actual dispersió geogràfica.

Aquest panorama s'agreuja si s'entra en l'anàlisi de la composició de la població rural, ja que es detecta un alt índex d'envelliment de les persones titulars de les explotacions, que, si bé poden aportar experiència, estan poc inclinades a la innovació i a l'adopció de noves tecnologies. Aquest fet explica així mateix que dues terceres parts d'aquestes només tenen estudis primaris, i a més fa constatar que els índexs de solteria siguin anormalment alts, sobretot en zones molt concretes. Això fa suposar, i encara més si hi afegim el que s'ha dit abans sobre envelliment, que la continuïtat d'algunes explotacions del món rural serà difícil.

Val la pena destacar també que actualment només el 16% de la població ocupada en el sector agrari és femenina, encara que aquest percentatge pot ser enganyós, atès que en el sector rural moltes dones treballen activament en la producció agrària, però no cotitzen a la Seguretat Social i figuren com a mestresses. Com a aspecte diferenciador i rellevant,

cal destacar la presència d'una indústria agroalimentària dinàmica, que per ella mateixa absorbeix el doble de població ocupada per l'agricultura (un 4% davant de poc més del 2%), amb un valor afegit brut (VAB) 2,5 vegades superior i cada cop més obert als mercats exteriors.

Quan ens referim al futur d'aquestes àrees apareixen dos problemes fonamentals comuns a moltes zones rurals en més o menys grau. Un d'aquests, que ja s'ha comentat, és l'efecte que pot tenir el despoblament en el futur. Zones que eren agrícoles i que, per raons diverses, deixen de ser-ho i perden així la seva riquesa ambiental i la seva identitat cultural, a més de la important funció ecològica que realitzaven. Alguns experts asseguren que és l'agricultura, i no els boscos o les selves, la que oxigena el territori, atès que la producció de biomassa, que depèn de l'activitat fotosintètica, és molt més gran en l'agricultura.

Aquestes fonts també asseguren que les plantes conreades, a través de la seva transpiració, purifica tant l'aigua que torna a l'atmosfera com les aigües superficials. Finalment, és evident que les terres conreades fan de tallafocs i, per tant, col·laboren a evitar un dels greus problemes d'avui dia: els incendis forestals. A més, l'abandó dels conreus afavoreix la contaminació dels aqüífers, cosa que evidentment perjudica la qualitat de l'aigua. La pèrdua de població rural i la interrupció de l'activitat agrícola tenen, doncs, efectes ecològics importants en el seu entorn immediat i també en l'urbà. La despoblació de les àrees rurals es pot deure a motius diversos: és qüestió d'analitzar-los i veure en quina mesura el programa que proposarem pot pal·liar les conseqüències negatives que implica.

Un altre dels problemes amb què s'enfronten les àrees rurals és la pèrdua dels fons estructurals europeus. Així, el Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER), el Fons Social Europeu (FSE) i el Fons Europeu d'Orientació i Garantia Agrícola (FEOGA), que van néixer amb la finalitat d'eliminar les grans diferències econòmiques i de desenvolupament existents entre les diferents regions d'Europa, es deixaran de percebre en la majoria de regions espanyoles a causa de l'ampliació de membres de la Unió Europea i el diferencial consegüent en el grau de desenvolupament econòmic dels seus components. En aquest moment Espanya presenta índexs de desenvolupament superiors, motiu pel qual veurà disminuïts dràsticament els fons estructurals que rep, fins que finalment no en percebrà.

Cadascun dels instruments comunitaris esmentats compleix una funció diferent i complementària en el marc de la Unió Europea. En concret, el FEDER, òrgan creat el 1975, és un mecanisme subsidiari de la política regional dels Estats membres que té els objectius bàsics següents: (1) el reforçament del potencial econòmic; (2) el suport a l'ajustament estructural; (3) l'ajuda al foment del creixement econòmic i a l'ocupació duradora en àrees desprotegides.

Per la seva banda, el FEOGA, òrgan creat el 1962, s'ocupa del finançament de la política agrícola comuna a través de les seves dues seccions: a) d'una banda, la de Garantia, que s'ocupa de finançar les despeses de l'organització comuna de mercats agrícoles, i també de les mesures de desenvolupament rural de la zona objectiu 1, i b) d'altra banda, la d'Orientació, que s'ocupa de finançar les despeses en l'àmbit del desenvolupament rural que no cobreix la secció Garantia. Quant al Fons Social Europeu (FSE), es tracta d'un òrgan destinat a fomentar les oportunitats d'ocupació i de mobilitat geogràfica professional dels treballadors, com també facilitar-ne l'adaptació a les transformacions industrials i als canvis dels sistemes de producció.

Els fons estructurals són, per tant, instruments de solidaritat política regional que la Unió Europea utilitza per aconseguir la integració econòmica de les seves regions. El sistema d'aplicació d'aquests fons combina l'acció dels Estats (amb les regions i les autoritats locals), que són els que defineixen les estratègies de desenvolupament i els que gestionen els fons, i l'acció de la Unió Europea, que aprova aquestes estratègies d'actuació i realitza el seguiment i control de les inversions. Per portar a terme aquesta política d'integració comunitària es va establir un sistema que declarava unes "zones d'objectiu prioritàries", que la Unió Europea definia, que es dissenyava amb diferents objectius i que a més es programava per a períodes pressupostaris de sis anys de durada. A aquesta línia d'actuació es va adscriure el Programa 2000-2006 que va servir de marc de les dades bàsiques que il·lustraran aquest treball de recerca.

En concret, les zones prioritàries que va definir la Unió Europea són les següents:

- (1) Zona objectiu 1: Regions menys desenvolupades.
- (2) Zona objectiu 2: Regions amb dificultats estructurals diferents de les cobertes per l'objectiu 1, com poden ser les que presenten problemes de diversificació econòmica, zones rurals en declivi i àrees urbanes amb dificultats.

- (3) Zona objectiu 3: Actuacions basades en un criteri temàtic que busca modernitzar la formació i l'ocupació en totes les regions, excepte les cobertes per les zones de l'objectiu 1.

Catalunya es va adscriure a les zones d'objectiu 2 i 3, per la qual cosa va rebre dels programes comunitaris subvencions i ajuts amb l'objectiu de portar a terme la tasca esmentada de reestructuració.

Per desenvolupar les actuacions a les zones preestablertes, i en concret a les zones objectiu 2 i 3, la Unió Europea va crear una programació estructurada a partir d'eixos; els temes desenvolupats a la zona objectiu 2 són els següents:

- (1) Eix 1: Millora de la competitivitat, l'ocupació i el desenvolupament del teixit productiu
- (2) Eix 2: Medi ambient, entorn natural i recursos hídrics
- (3) Eix 3: Societat del coneixement
- (4) Eix 4: Desenvolupament de xarxes de comunicació i d'energia
- (5) Eix 5: Desenvolupament local i urbà
- (6) Eix 6: Assistència tècnica

D'altra banda, la zona objectiu 3 es regeix pels següents eixos en la seva programació:

- (0) Eix 1: Inserció i reinserció ocupacional dels aturats
- (1) Eix 2: Reforç de la capacitat empresarial
- (2) Eix 3: Reforç de la estabilitat en l'ocupació d'adaptabilitat
- (3) Eix 4: Reforç de l'educació tecnicoprofessional
- (4) Eix 5: Reforç del capital humà en investigació, ciència i tecnologia
- (5) Eix 6: Participació de les dones en el mercat de treball
- (6) Eix 7: Integració en el mercat de treball de persones amb dificultats especials

Els gràfics següents serveixen per a il·lustrar el repartiment fet a Catalunya en funció dels eixos i els fons estructurals utilitzats en la programació 2000-2006.

Gràfic 1. Quadre de finançament per fonts i eixos d'intervenció (2000-2006)

Cataluña										
Documento único de programación 2000-06 del objetivo 2										
Cuadro de financiación por fuentes y ejes de intervención										
Eje Prioritario de intervención	Coste total elegible	Total público	Participación pública							
			Comunitaria			Nacional				
			Total	FEDER	FSE	Total	Central	Regional	Local	Otros
Eje 1	729.229.245	729.229.245	362.823.953	170.383.426	192.440.527	366.405.292	20.000.084	155.542.069	28.633.342	162.229.797
Eje 2	289.608.026	289.608.026	144.804.013	144.804.013		144.804.013		96.700.000	48.104.013	
Eje 3	775.169.798	775.169.798	384.432.543	356.061.338	28.371.205	390.737.255	307.739.917	57.800.000	25.197.338	
Eje 4	456.581.334	456.581.334	142.890.667	142.890.667		313.690.667		311.400.000	2.290.667	
Eje 5	385.452.780	385.452.780	192.726.390	163.392.040	29.334.350	192.726.390		47.050.000	140.142.470	5.533.920
Asistencia Técnica	15.619.922	15.619.922	7.809.961	1.096.732	6.713.229		10.000	6.447.112	1.352.849	
Total*	2.651.661.105	2.651.661.105	1.235.487.527	978.628.216	256.859.311	1.416.173.578	327.750.001	674.939.181	245.720.679	167.763.717

(*) Inclou l'ajuda transitòria

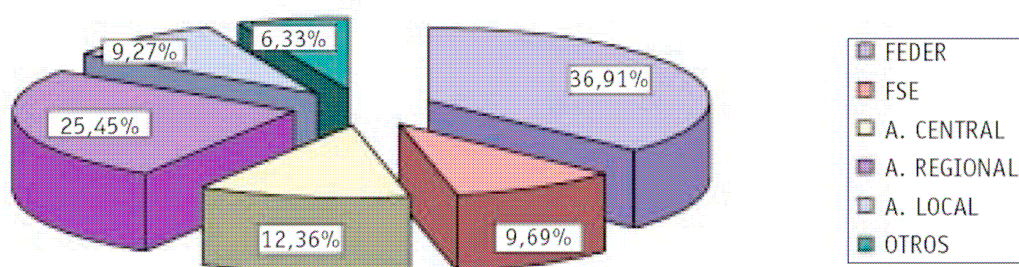
Font: Direcció General de Fons Comunitaris i Finançament Territorial. Ministeri d'Hisenda

Gràfic 2. Distribució del finançament per fonts i eixos d'intervenció (2000-2006)

Eje prioritario de intervención	Coste total elegible	Coste total público	Participación Pública							
			Comunitaria		Nacional					Privado
			FSE	Total	Central	Regional	Local	Otros		
Eje 1. Inserción y reinserción ocupacional de los empleados	20.361.394	20.361.394	8.144.558	12.216.836	0	12.216.836	0	0	0	0
Eje 2. Refuerzo de la capacidad empresarial	9.375.224	9.375.224	4.218.851	5.156.373	0	5.156.373	0	0	0	0
Eje 3. Refuerzo de la estabilidad en el empleo y adaptabilidad	77.935.926	69.970.659	35.071.167	34.899.492	0	34.899.492	0	0	0	7.965.268
Eje 4. Refuerzo de la educación técnico-profesional	148.622.040	148.622.040	53.880.682	94.741.358	0	94.741.358	0	0	0	0
Eje 5. Refuerzo del potencial humano en investigación, ciencia y tecnología	50.329.793	50.329.793	22.648.407	27.681.386	0	27.681.386	0	0	0	0
Eje 6. Participación de las mujeres en el mercado de trabajo	29.510.316	29.510.316	14.755.158	14.755.158	0	14.755.158	0	0	0	0
Eje 7. Integración en el mercado de trabajo de las personas con especiales dificultades	156.713.530	156.713.530	70.521.089	86.192.441	0	86.192.441	0	0	0	0
Eje 8. Apoyo de iniciativas locales de generación de empleo	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Eje 9. Asistencia Técnica	15.586.062	15.586.062	7.793.031	7.793.031	0	7.793.031	0	0	0	0
Total P.O.	508.434.285	500.469.018	217.032.943	283.436.075	0	283.436.075	0	0	0	7.965.268

Font: Direcció General de Fons Comunitaris i Finançament Territorial. Ministeri d'Hisenda

Gràfic 3. Participació en el cost total del programa

Font: Direcció General de Fons Comunitaris i Finançament Territorial. Ministeri d'Hisenda

Amb les dades proporcionades anteriorment en referència a la zona objectiu 2, i en concret a l'eix 2 (medi ambient, entorn natural i recursos hídrics), és fàcil entreveure que els ajuts comunitaris al territori agrari català no són excessivament quantioses, i fins i tot són inferiors al que s'esperava si tenim en compte que, pel seu nivell de renda, Catalunya no està declarada zona objectiu 1, és a dir, no és prioritària per rebre ajuts per fomentar-ne el desenvolupament.

No obstant això, en el Programa 2000-2006, prenent com base el gràfic 1 i pel que fa al que ens interessa aquí, podem observar importants ajuts en l'eix 1 (millora de la competitivitat, de l'ocupació i del desenvolupament del teixit productiu), com també en l'eix 3 (societat de la informació).

Quant a la presència de fons estructurals, el FEDER i el FSE són els que han aportat les sumes més importants amb vista a millorar les infraestructures, mentre que en relació amb el FEOGA s'aprecia un important desfasament. La raó d'aquest desfasament en el nivell d'actuació dels fons agrícoles és que, tal com indicàvem anteriorment, el principal contribuent de la producció final agrària catalana és la ramaderia, i especialment el sector porcí.

Tant aquest sector com l'avícola estan fora del marc pressupostari europeu; ocorre el mateix amb altres produccions agràries com la vinya, la fruita i les hortalisses, que compten amb poc suport. Atesa l'estructura descrita dels fons europeus agraris, cal destacar que la majoria de les aportacions de la política agrària comunitària (PAC) que rep Espanya (el 70%) van a Andalusia, a les dues Castelles i a Extremadura, mentre que a Catalunya ha arribat tan sols un modest 6%.

Més interessant és comprovar quin percentatge de despeses del FEOGA representa el VAB agrari. Prenent com a base 100 de mitjana comunitària, Catalunya es queda en el 62%, percentatge que indica clarament que moltes de les seves produccions agràries han rebut un feble suport de les polítiques comunitàries, o fins i tot han estat exemptes d'ajuts.

Es podria dir que una retallada a la baixa dels fons estructurals, especialment dels destinats a l'agricultura, afecta relativament poc una comunitat com la catalana. Pot ser que aquesta afirmació sigui certa a grans trets, però no ho és des de la perspectiva particular de les explotacions agràries catalanes: el canvi de situació que hem descrit pot haver afectat greument, i de forma molt directa, el ja afeblit teixit productiu agrari de les

zones interiors i pirinenques de Catalunya, cosa que contribuirà a un despoblament encara més accelerat d'àmplies zones rurals del territori.

Cal recordar, en aquest sentit, que el 40% dels municipis catalans acullen l'1,5% de la població. La silvicultura ocupa una gran part del territori, seguida dels conreus herbacis, que arriben a gairebé el 40% de la superfície de conreu, en les dues terceres parts en règim de secà. En ambdós casos són vitals les mesures compensatòries de la PAC; sense elles, cal preveure conseqüències molt negatives en relació amb l'equilibri territorial, la conservació del patrimoni cultural, la deterioració paisatgística i la pèrdua de biodiversitat.

Aquesta nova situació ens condueix a fer prevaldre en la nostra proposta la creació de petites i mitjanes empreses (pimes) competitives que passin a formar part del medi rural i que es converteixin en l'alternativa principal de creació d'ocupació i de dinamització de les comarques. La producció i la comercialització de productes d'alta qualitat, el turisme rural, les activitats de coneixement mediambiental, etc., són projectes que permetran pal·liar els problemes que apareixeran a la Catalunya rural en el pròxim sexenni. Totes aquestes oportunitats de desenvolupament redundaran així mateix en la conservació d'un marc ecològic de qualitat.

Com a causa immediata d'aquest important canvi cal apuntar a l'última ampliació comunitària, que ha capgirat al repartiment d'ajuts, ja que actualment es valoren qüestions diferents de les que van rebre atenció en l'Agenda 2000. Això no significa un abandó de la línia d'actuació prèvia, sinó un pas més en la consolidació de les diferents solucions i una resposta als reptes que presenta l'entrada de països més pobres que Espanya a la Unió Europea.

El canvi en els esquemes establerts per l'Agenda 2000 queda reflectit en els diferents dictàmens emesos pel comitè Econòmic i Social (CES) i pel comitè de les Regions (CR). Ambdós ofereixen una visió diferent, que respon amb més precisió a la situació sociopolítica de l'Europa actual. En aquest sentit, no hi ha cap dubte que les accions que cal emprendre per obtenir resultats en el nou marc europeu han de ser intersectorials, i bàsicament han de comprendre els camps següents: a) zones d'actuació de desenvolupament rural; b) nous mecanismes de promoció de l'ocupació, i c) foment del desenvolupament local.

a) Zones d'actuació de desenvolupament rural

Tal com s'ha exposat amb anterioritat, les polítiques de suport al sector primari (agricultura, ramaderia i silvicultura) tenen un paper important per al futur dels sectors esmentats, però també per les conseqüències territorials i ambientals que provoquen les seves actuacions derivades. Molts territoris europeus, i en particular diverses comarques catalanes, estan atrapats en un cercle econòmic viciós en el qual el sector primari no és rendible i, com a conseqüència de l'abandó, el medi ambient de tota la regió (incloses les àrees urbanes) es veu molt deteriorat.

En aquests moments la situació és incerta, perquè d'una banda la PAC actual té data de caducitat, però d'altra no és clar quin instrument comunitari la pot substituir. No hi ha consens sobre quina seria l'eina òptima per afrontar els problemes esmentats, a saber, la competitivitat dels sectors econòmics i el foment d'externalitats socials i ambientals positives.

Per solucionar aquests problemes, la Unió Europea ha previst que a partir de l'any 2006 una part important dels ajuts europeus es comencin a aplicar en règim de pagament "únic" per a la totalitat dels ajuts, independentment que aquestes depenguin de subvencions (polítiques connectades) o del manteniment de les explotacions agràries (polítiques desconnectades). Els detalls dels mecanismes d'implementació (encara no tancats totalment) es poden consultar a la pàgina web del Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca de la Generalitat de Catalunya.

Una línia interessant a tenir en compte és la d'aprofundir en l'aspecte ambiental de les polítiques de suport agrari i remunerar els agricultors, els ramaders i els silvicultors per la provisió de béns i serveis ambientals. Aquest seria un exemple de política desconnectada de la producció, que a més incentivaria la producció de béns i serveis com la lluita contra l'erosió del sòl, les fregues de matolls i el control de la biomassa, entre altres.

Per desenvolupar tota aquesta estratègia, i com a exemple de la preocupació que mostra la Comunitat Europea pel desenvolupament rural, el 21 d'octubre de 2005 es va aprovar el Reglament 1698/2005 del Consell, relatiu a l'ajuda al desenvolupament rural a través d'un nou fons anomenat Fons Europeu Agrícola de Desenvolupament Rural (FEADER). Aquest Reglament serà, sense cap dubte, un puntal fonamental en les polítiques comunitàries rurals i complementarà les activitats relacionades amb els fons estructurals ja existents.

Per portar a terme aquesta tasca, la Comissió Europea ha proposat agrupar els ajuts actuals en els tres eixos següents (segons objectius que han de complir una sèrie de requisits mínims):

- (0) Eix I: Millora de la competitivitat dels sectors agrícola i forestal
- (1) Eix II: Gestió de terres, entesa com l'explotació sostenible de les terres agrícoles i forestals
- (2) Eix III: Diversificació de l'economia rural i de la qualitat de vida a les zones rurals

Cal no oblidar que es preveu un període de cinc anys per a la retirada progressiva dels ajuts, cosa que s'hauria de tenir en consideració amb vista a la creació d'infraestructures que esmorteixin l'impacte que aquesta retirada suposarà per al sector agrari espanyol i català.

El nostre projecte obre noves vies de finançament al marge d'aquests ajuts directes al treball agrícola, atès que les activitats empresarials vinculades a la progressiva integració de la població immigrant constituïran una de les línies prioritàries per a la concessió d'ajuts de la Unió Europea.

b) Actuacions per a la creació de nous mecanismes d'ocupació

Cal buscar en aquesta línia d'iniciatives, tal com indica el Dictamen 2005/C234/08 del CES, mesures que donin suport als objectius de convergència (Objectiu I), competitivitat regional i ocupació (Objectiu II) i cooperació territorial europea (Objectiu III). Els objectius II i III proposats pel FES responen a les línies d'actuació d'aquest projecte d'investigació des d'un doble plantejament. D'una banda, perquè creen noves estratègies que serviran de suport al manteniment de zones rurals, i propiciaran per a això un moviment migratori des de les zones urbanes amb molta densitat de població i amb greus problemes d'integració social cap a zones despoblades que necessiten mà d'obra. D'altra banda, amb la creació de programes que fomentin la integració i la inclusió en el mercat laboral s'evitaran problemes d'integració de noves poblacions en zones rurals, ja que s'assemblen més a les seves poblacions d'origen.

En definitiva, el projecte, la primera fase del qual es presenta aquí, suposa la creació d'un pla que vol unir aquestes propostes de suport a la cooperació territorial europea a través de la creació de mesures específiques orientades a la integració social dels treballadors immigrants, amb un valor afegit molt clar en el marc ampli de l'economia "solidària" que l'anima.

Dins el concepte “d'economia solidària” hem de comentar el paper que tenen les empreses d'inserció com a creadores de noves ocupacions i incentivadores del desenvolupament local. També és important prendre en consideració els nous conceptes relacionats amb la transnacionalitat dels immigrants emprenedors, sobretot en relació amb la possibilitat de crear vincles de negoci entre els països d'origen dels immigrants i les zones d'acollida. Seria en aquest punt que el projecte enllaçaria amb la idea de codesenvolupament.

A través d'alguna de les formes de l'economia solidària es podrà arribar a l'ambició objectiu perseguit, és a dir, d'una banda, aconseguir poblar zones que estan condemnades a l'abandó –i amb això a la desertització progressiva del terreny– i, de l'altra, assolir que els immigrants compleixin una funció laboral que els ajudi a integrar-se en la societat catalana.

c) Actuacions en l'àmbit del desenvolupament local

És important en aquest àmbit aclarir l'actuació dels ens locals i regionals en el desenvolupament del Programa de la Haia, tal com indica el Dictamen del CR (2005/C231/13). Segons estableixen aquestes noves directrius, s'ha de potenciar l'equilibri territorial, que en molts casos està determinat per la localització de l'activitat econòmiques o de la residència. A això cal sumar-hi aspectes relacionats amb el desenvolupament de l'estat del benestar, la igualtat d'oportunitats i la integració social.

En tots aquests objectius tenen un paper destacat les entitats locals, ja que són elles les quals han de potenciar aquestes polítiques, facilitant la integració de col·lectius dins el món laboral i l'àmbit social. En aquest punt són nombroses les accions que es poden emprendre i que anirien des de la continuïtat en el tipus d'activitat realitzada dintre del municipi (agricultura, ramaderia o silvicultura) fins a la inclusió de noves formes de vida econòmica com poden ser el turisme rural, la conservació del patrimoni rural, la comercialització d'artesanía pròpia dels països d'origen o altres que es puguin establir.

Les entitats locals haurien de generar doncs programes de creació d'ocupació i desenvolupar accions de formació professional, i també proporcionar assessorament tècnic i orientació laboral, entre altres tasques. Dedicarem una part important d'aquesta anàlisi a definir la situació actual de l'àmbit rural a Catalunya i a analitzar la política agrària comunitària, juntament amb les possibilitats de finançament del camp català que

donen els instruments comunitaris en el marc de la Unió Europea –que inclouen la inserció laboral de persones immigrants.

3. Política Social Europea en matèria d'immigració. La nova Política de Cohesió Europea (2007-2013) i la nova Política Comunitària de Desenvolupament Rural

3.1 Consideracions generals entorn del fenomen migratori

Malgrat el seu arrelament històric, el fenomen migratori s'ha convertit avui dia en un dels trets socioeconòmics més rellevants de l'actualitat, encara que no podem ni hem d'oblidar que s'ha donat al llarg de tota la història per diferents motius i amb diferent intensitat. Així, mentre que en els segles XIX i XX van ser els europeus els qui van emigrar cap a Amèrica i Oceania principalment, a partir de la postguerra mundial l'Europa nòrdica i central va prendre el relleu en termes d'expansió econòmica. D'aquesta manera, aquests territoris van passar a convertir-se en zona de recepció d'emigrants, principalment espanyols, portuguesos i italians en la dècada dels seixanta. Més endavant, van acollir iugoslaus i turcs, i finalment ciutadans de països africans i de les antigues colònies.

És a partir de la crisi econòmica que s'inicià a Europa el 1973 que la majoria de països receptors d'emigració comencen a establir polítiques restrictives en els fluxos migratoris i a més potencien el que s'ha anomenat l'abandó voluntari incentivat dels treballadors emigrants cap als seus països d'origen. Les polítiques restrictives a la immigració en els països centreeuropeus van suposar un canvi en els fluxos migratoris cap a Espanya, desplaçaments facilitats a més per la nostra ubicació geogràfica i més possibilitat d'accés, regular o clandestí, de ciutadans provinents dels països del Magrib.

L'increment del nombre d'immigrants en els països de la Unió Europea com a conseqüència dels canvis polítics esdevinguts a l'Europa central i oriental a partir del 1989 serà un altre dels trets característics del fenomen migratori. Aquí cal no oblidar les importants seqüeles que això va generar en termes de més conflictivitat social i brots de racisme i xenofòbia, cosa que va fer reaccionar les màximes instàncies religioses. Així, el 1991, quan el papa Joan Pau II va afirmar que la condició de migrant d'una persona "no pot fer incert el seu dret a realitzar-se com a persona i la societat d'acollida té el deure d'acollir-lo en aquest sentit".

El debat sobre com articular una política migratòria adequada adquireix, doncs, una gran importància en l'àmbit europeu, i també en l'internacional, ja que sembla utòpic pensar que la immigració es reduirà o desapareixerà encara que s'estableixin nombroses mesures restrictives i de control.

En aquest sentit el pronòstic és que l'esmentada xifra s'incrementarà, segons l'OIT, per dos motius: d'una banda perquè els fluxos de capitals entre països rics i pobres no seran prou amplis per satisfer les necessitats d'ocupació en els segons, i d'una altra perquè la caiguda del preu del transport, la major velocitat de les comunicacions i el consegüent coneixement –moltes vegades inexacte– de la realitat d'altres països incentiven la migració.

Cal destacar també la importància que té l'emigració per al desenvolupament econòmic d'alguns països, atès que, segons les dades recollides en els estudis esmentats, els immigrants envien cada any als seus països d'origen remeses per valor de 73.000 milions de dòlars, quantitat que representa "el segon capítol en volum del flux internacional monetari, superat només per les exportacions de petroli". De fet, aquestes remeses suposen per a molts països una font més important de divises que la inversió externa directa o, per descomptat, l'ajuda estrangera.

En el seu moment la més acreditada doctrina *iuslaboralista* va posar de relleu, en estudiar el fenomen migratori, que aquest no solament té implicacions jurídiques, sinó que es tracta fonamentalment d'un fenomen econòmic i social que es pot provar de canalitzar, però que no es pot controlar, ja que trenca qualsevol obstacle que se li interposi. Històricament ha trencat les barreres polítiques, definides enèrgicament pel poder militar, i per descomptat hauria trencat les barreres jurídiques, en el cas que s'haguessin volgut interposar.

La seva regulació s'haurà d'efectuar per normes internes que poden establir modalitats i limitacions a l'exercici del principi d'igualtat de tracte entre nacionals i estrangers o bé per tractats internacionals que atorguin solucions globals i compartides per tots els països afectats per aquest fenomen.

3.2 Espanya i la immigració

El primer text internacional que va reconèixer el dret a l'emigració va ser la Declaració de Drets de l'Home i del Ciutadà, promulgada durant la Revolució Francesa de 1789. Aquest dret ha estat concebut per la doctrina *iuslaboralista* com un dret individual

"l'exercici del qual pot ser regulat però no desconegut". La finalitat bàsica d'aquest reconeixement ha de ser la protecció de la persona emigrant, per la qual cosa la posada en pràctica es farà fora de les fronteres de l'Estat, cosa que requereix per a la seva satisfacció la plena existència d'un dret d'immigració correlatiu que li és inexcusablement complementari.

A Espanya aquest dret es reconeix en la Constitució de Cadis de 1812, si bé el referent històric més rellevant data de la Constitució de la República de 1931, en la qual es disposa que "el dret a emigrar o immigrar queda reconegut i no està subjecte a més limitacions que les que la llei estableixi" (article 31).

Així, Espanya ha estat durant molts anys terra d'emigració, i d'aquí sens dubte que trobem un precepte específic referit a aquesta en la Constitució Espanyola de 1978 (CE), l'article 42. En aquest article es fa referència tant a l'emigració de caràcter polític, com a conseqüència de l'exili sofert per nombrosos espanyols després de la Guerra Civil, com a la mesura de caràcter econòmic a partir de l'inici de l'anomenat desenvolupament espanyol en la dècada dels seixanta.

De fet, l'emigració va comportar l'aprovació i la publicació d'un gran nombre de normes sobre la matèria, entre les quals van destacar els convenis subscrits amb els països als quals es dirigirien, o en els quals ja vivien, una bona part dels nostres emigrants, desplaçats tant per raons de caràcter econòmic com de caràcter polític (com a conseqüència de l'establiment de règims autoritaris o pels efectes devastadors de les diferents guerres civils a les quals ens hem vist abocats durant la nostra història).

La situació va canviar a mitjan anys setanta i es va produir el fenomen invers. Llavors, Espanya es va convertir a poc a poc en terra d'immigració, si bé la realitat numèrica era molt inferior pel que fa a la d'altres països comunitaris. Això hauria d'haver permès l'establiment de mesures adequades per canalitzar adequadament el nombre d'immigrants que la nostra societat hauria pogut rebre de manera racional, evitant la generació de sentiments racistes i xenòfobs, en moltes ocasions latents per desgràcia en una part de la població. No obstant això, la realitat ha estat una altra, i l'aprovació de legislació sobre la regulació dels drets i les llibertats dels estrangers a Espanya a partir dels anys vuitanta ha resultat insuficient per resoldre els problemes que la immigració, arribada a Espanya de forma massiva i descontrolada, ha generat dins el nostre territori.

Avui dia Espanya depèn dels paràmetres dictats per la Unió Europea i ha de plantar cara al gran desgavell migratori que la nostra situació històrica i geogràfica ha generat. En aquest sentit, i amb les poques regles i principis comuns que actualment s'apliquen en tots els Estats membres, el Reglament de la Llei orgànica 4/2000, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social, així com la Llei orgànica 14/2003, de 20 de novembre, per la qual es va reformar l'anterior, han creat uns principis mínims en els quals es basa el marc legal per a la immigració en territori espanyol.

Així doncs, el Reglament que desenvolupa aquesta normativa dóna prioritat d'entrada a la immigració legal, basant-se per a això en la necessitat de cobertura de llocs de treball per admetre nous immigrants a Espanya. L'instrument per determinar aquesta necessitat es troba recollit en el *Catàleg d'ocupacions de difícil cobertura*, creat al seu torn segons les directrius de la Unió Europea. Aquest *Catàleg* s'actualitza trimestralment, cosa que permet flexibilitat i adequació a la realitat laboral en cada comunitat autònoma i, per tant, efectivitat en la gestió dels fluxos migratoris.

Tot això suposa un gran pas endavant per a la consecució dels objectius marcats per la Unió Europea en matèria d'immigració i de descobriment de l'economia submergida, com també per portar a terme una millora en les condicions de vida i en la garantia dels drets de les persones que arriben a Espanya.

3.2.1 Catalunya i la immigració

Catalunya és avui dia una de les comunitats autònomes que reben un major nombre d'immigrants. Barcelona és la província en la qual s'han tramitat més peticions d'ocupació d'immigrants, seguida de Girona, Tarragona i, finalment, Lleida. El nombre d'homes immigrants és superior al de dones, i per nacionalitats els ciutadans equatorians i marroquins són els més nombrosos.

Una altra dada que cal tenir en compte en relació amb la situació sociolaboral a Catalunya es refereix a la categoria laboral dels immigrants assentats al seu territori, dels quals destaca la petició de persones adscrites al règim especial de personal de la llar familiar, seguides del sector de comerços i serveis, i del sector de la construcció.

La política migratòria portada a terme pel Govern espanyol és desenvolupada en les diferents comunitats autònomes en funció del grau de transferència estatutària de les activitats afectades per aquest fenomen. En aquest sentit la política immigratòria d'àmbit

social ha estat regulada i implementada des del punt de vista sociolaboral pel Servei d'Ocupació de Catalunya (Servei d'Ocupació de Catalunya, SOC) a través del *Catàleg d'ocupacions de difícil cobertura* que va ser presentat per primera vegada en el segon trimestre de 2005.

Aquest *Catàleg* ha estat consensuat amb les organitzacions patronals i els sindicats, i s'hi recullen 140 activitats laborals amb dificultats en la cassació de l'oferta i la demanda, bé per falta de persones inscrites a l'atur amb les qualificacions necessàries, o bé perquè la quantitat de persones inscrites és inferior a la demanda.

El *Catàleg* va representar en el seu moment un important avenç en el canvi de model de les polítiques d'immigració a tota la Unió Europea. El que s'ha intentat fomentar amb aquest sistema ha estat l'arribada de persones de tercers països d'una forma ordenada, que ocupin llocs vacants al territori en qüestió. En definitiva, el *Catàleg* ha resultat un instrument útil per a la gestió dels fluxos migratoris, més eficient que les pràctiques administratives vigents fins al moment anterior a la seva publicació.

3.3 La immigració a Europa

Així les coses, la problemàtica de la immigració no és, ni de bon tros, de caràcter només jurídica i laboral, sinó que té repercussions de caràcter polític, econòmic i social, abans que a la seu comunitària se'n propugnés l'anàlisi des de la triple perspectiva següent:

- a) La necessitat d'establir mesures coordinades entre tots els Estats membres per canalitzar-la (vegeu en aquest sentit l'article 63 del Tractat d'Amsterdam i les conclusions adoptades al Consell Europeu de caps d'estat i de govern celebrat al mes d'octubre de 1999 a la ciutat finlandesa de Tampere).
- b) L'adopció de mesures de seguretat i d'ordre públic que permetin mantenir adequadament els nivells d'immigració.
- c) La formulació de polítiques que afavoreixin el reconeixement dels drets per als immigrants legals, però que de cap manera neguin els drets de qui es trobin en situació irregular, atès que els drets de la persona han de prevaldre en qualsevol circumstància per damunt de les condicions administratives en què es trobi aquesta persona en un país aliè al d'origen.

Abans d'aprofundir en les solucions i els ajuts comunitaris en relació amb el fenomen migratori, és necessari parar esment al marc comunitari. En concret, l'article 13 del Tractat d'Amsterdam obre una àmplia porta perquè la UE faci una política pròpia que complementi la dels Estats membres. Aquesta norma estableix instruments de lluita contra qualsevol tipus de discriminació i més en concret les que mantenen relació amb actituds racistes i xenòfobes. Ja s'han aprovat alguns textos legislatius que desenvolupen aquest precepte.

Cal recordar que la interpretació de les normes reguladores dels drets i les llibertats dels estrangers ha de fer-se de conformitat amb la Declaració Universal dels Drets Humans i els tractats i acords internacionals subscrits, i no es podrà al·legar cap tipus de creença religiosa o convicció religiosa o cultural per justificar la realització d'actes o de conductes contràries a les normes.

En aquest àmbit la política comunitària s'assenta en gran mesura no solament en el text del Tractat i el seu posterior desenvolupament, sinó també en els Acords de Schengen i en els acords als quals es va arribar a la reunió de caps d'estat i de govern de Tempera els dies 15 i 18 d'octubre de 1999. Aquest acord ha servit per fonamentar la política migratòria i els recents canvis legislatius que s'han produït.

Als efectes d'aquest estudi, ara interessa destacar, de les conclusions de la presidència d'aquesta reunió, que la política comunitària ha d'avançar en la línia de garantir als nacionals de tercers països que resideixin legalment al territori dels Estats membres els drets i les obligacions comparables als dels ciutadans de la Unió. Així, en la conclusió número 21 s'afirma que a una persona que hagi residit legalment en un Estat membre durant un període de temps per determinar i que compti amb un permís de residència de llarga durada "se [li] hauria de concedir en aquest Estat membre un conjunt de drets de caràcter uniforme, tan pròxim com sigui possible al dels ciutadans de la Unió, que contingui per exemple el dret a residir, a rebre educació i a treballar per compte aliè o propi, sense oblidar el principi de no-discriminació respecte dels ciutadans de l'Estat de residència".

Les línies mestres d'aquesta nova política en matèria migratòria es troben també recollides en una important i recent comunicació presentada per la Comissió. La idea eix del document és que, a partir de la constatació del fet que en els darrers anys s'ha incrementat sensiblement el nombre de persones provinents de tercers països a la UE, cal acceptar que "la immigració continuarà i que s'ha de regular adequadament, i

treballar junts per intentar maximitzar-ne els efectes positius a la Unió tant per als mateixos immigrants com per als països d'origen". Així, es tracta de posar a disposició dels treballadors immigrants "vies per evitar la immigració il·legal a la Unió". Tot això ha de quedar en el marc de les línies mestres de política migratòria aprovades a Tempera, per tal d'aconseguir que la Comunitat Europea "proporcioni una reacció coordinada tant respecte de les fluctuacions migratòries com dels canvis en la situació econòmica i demogràfica de la Unió".

L'estratègia jurídica proposada indica que la responsabilitat per decidir sobre les necessitats de les diverses categories de treballadors immigrants ha de seguir corresponent als Estats membres. No obstant això, a Tempera es va establir un nou procés basat en la cooperació, l'intercanvi d'informació i la comunicació. En aquest sentit, es va aprovar que el principi que haurà de guiar la política d'immigració de la UE és que les persones admeses haurien de gaudir bàsicament dels mateixos drets i responsabilitats que els ciutadans de la UE.

Des d'aquesta línia d'anàlisi, s'ha de considerar la immigració com un fenomen pluridimensional amb repercussions legals, socials, culturals i econòmiques, de manera que s'han d'adoptar polítiques adequades davant una realitat inevitable, sempre tenint en compte que les respostes que s'adoptin no podran basar-se solament en raonaments de tipus econòmic, sinó que també hauran de tenir en compte altres arguments de caràcter polític i social. D'altra banda, si bé la immigració no serà mai per ella mateixa una solució als problemes del mercat laboral, els immigrants poden contribuir positivament al mercat de treball, al creixement econòmic i als sistemes de projecció social.

En efecte, uns recents estudis internacionals es pronuncien en aquesta direcció quan afirmen que la immigració és més aviat favorable als interessos dels països receptors. De la mateixa manera, és rellevant que l'opinió que diu que la immigració contribueixi a l'atur no es confirma, sinó que les dades mostren tot el contrari: que els emigrants solen fer feines que han romàs sense cobrir fins i tot amb un alt nivell d'atur en la població local.

Finalment, cal no oblidar en aquesta referència general a les normes comunitàries la recent aprovació d'un text que, si bé desproveït encara de força jurídica, pot marcar la línia política i social d'actuació de la UE en els pròxims anys. Ens referim a la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea, aprovada a la reunió de caps d'estat i de govern a Niça el 7 de desembre de 2001.

Aquest document, en la mateixa línia que el Tractat de Amsterdam, reconeix (article 15.3) el dret dels nacionals de tercers països autoritzats per treballar al territori comunitari "en unes condicions laborals equivalents a aquelles de les quals gaudeixen els ciutadans de la Unió", i prohibeix qualsevol discriminació per raó de nacionalitat, sempre respectant el que disposen els Tractats comunitaris (article 21). Finalment, possibilita el reconeixement de la llibertat de circulació i residència a l'espai comunitari "als nacionals de tercers països que resideixin legalment al territori d'un Estat membre".

3.4 La política social europea en matèria d'immigració

Si prenem l'Agenda Social Europea de 2000 com punt de referència pel que fa a la política social en matèria migratòria, es poden fixar una sèrie d'objectius a través dels quals la UE pretén garantir la lliure circulació de treballadors suprimint els obstacles a la mobilitat geogràfica. Aquestes mesures suposen abordar canvis en la regulació europea de les pensions complementàries amb la finalitat d'aproximar les legislacions nacionals sobre condicions d'admissió i de residència de nacionals de tercers països, així com plantejar polítiques coordinades en matèria d'immigració.

Respecte a la mobilitat, la UE propugna una millor regulació del reconeixement mutu de les qualificacions professionals i la millora dels drets de pensió per donar suport a la mobilitat laboral entre branques productives i regions de la UE. També es promou l'establiment d'una estreta col·laboració entre països d'origen i receptors en el camp de la lluita contra la immigració clandestina i el tràfic d'éssers humans. Així mateix l'Agenda social planteja la necessitat de reforçar els drets fonamentals i lluitar contra tot tipus de discriminació per motius d'origen racial o ètnic, de religió o creences i de discapacitació, edat o orientació sexual.

Per documentar i implementar aquests principis cal esmentar en primer lloc la Directiva 2000/43/GE del Consell, de 29 de juny de 2000, sobre l'aplicació del principi d'igualtat de tracte de les persones, independentment del seu origen racial o ètnic. Aquesta norma té com a finalitat establir un marc per lluitar contra la discriminació per motius d'origen racial o ètnic perquè s'apliqui en els Estats membres el principi d'igualtat de tracte. La seva justificació rau en el desenvolupament dels articles 3, 6 i 13 del Tractat d'Amsterdam, per tal de garantir que la UE sigui un espai de llibertat, de seguretat i de justícia, on no tinguin cabuda les actituds racistes.

Aquesta norma regula de forma detallada, en termes semblants als d'altres directives comunitàries, què s'ha d'entendre per discriminació directa i indirecta. Així, es preveu l'aplicació de les mesures relacionades amb l'accés a l'ocupació a totes les persones tant assalariades com autònomes, independentment de la seva nacionalitat, així com la fixació de prestacions de protecció social, avantatges socials, educació i habitatge. La directiva no interfereix en la regulació existent en relació amb la normativa dels Estats membres en matèria de nacionalitat, o respecte a la regulació de l'entrada i residència de nacionals de tercers països en el territori dels Estats membres.

D'altra banda es permet l'adopció de mesures d'acció positiva per compensar els desavantatges de les persones pel seu origen racial o ètnic, així com l'adopció de polítiques més favorables adoptades que mai suposarà una disminució del nivell de protecció anteriorment garantit. Entre aquestes mesures, i a títol d'exemple, destaquen l'adopció de mecanismes judicials i administratius que possibilitin la defensa dels drets de les persones directament afectades, així com la inversió de la càrrega de la prova quan l'afectat pugui aportar o justificar l'existència de fets que puguin presumir la presència de discriminació directa o indirecta.

De la mateixa manera, es potenciarà el diàleg social perquè la igualtat de tracte pugui garantir-se no només per via legal, sinó també per altres vies com són el control de les pràctiques en el lloc de treball, els convenis col·lectius, els codis de conducta, la investigació o l'intercanvi d'experiències i bones pràctiques.

En la mateixa línia va ser aprovada la Directiva 2000/78/CE del Consell, de 27 de novembre de 2000, relativa a l'establiment d'un marc general per a la igualtat de tracte en l'ocupació i l'ocupació. Aquesta norma, que troba el seu punt d'ancoratge en l'article 6 del TUE, completa altres directives ja existents sobre igualtat i no-discriminació entre homes i dones, per origen racial o ètnic, en matèria d'ocupació, i amplia la prohibició de discriminació als motius de religió o conviccions, discapacitat, edat o orientació sexual en aquest àmbit.

Cal fer esment també a la Decisió del Consell, de 27 de desembre de 2000, per la qual s'estableix un programa d'acció comunitària de lluita contra la discriminació per al període 2001-2006. El programa pretenia lluitar contra qualsevol tipus de discriminació, llevat de l'existent per raó de sexe, a la qual ja es dediquen diverses accions

comunitàries específiques, mitjançant una combinació de mesures, de manera que es reforçés mútuament la legislació i l'acció pràctica.

Per tant, el programa ha completat la directiva i ha servit per promoure mesures de lluita contra la discriminació directa i indirecta basada en motius d'origen racial o ètnic, de religió o creences, de discapacitat, edat o orientació sexual. Per això s'han destinat 98,4 milions d'euros per efectuar anàlisis que determinin els factors que provoquen la discriminació, aquells que potencien la cooperació transnacional i la promoció de xarxes europees, i les accions de sensibilització per posar en coneixement la dimensió europea d'aquesta lluita i donar a conèixer els resultats del programa.

Per al període 2007-2013, la Comunitat Europea ha previst uns fons que es destinaran a finançar mesures concretes inscrites en els dos programes següents que afecten directament la gestió de la immigració: i) el Programa marc de solidaritat i gestió dels fluxos migratoris, i ii) el Programa marc de drets fonamentals i de justícia.

3.5 Els fons estructurals i de cohesió i les iniciatives comunitàries fins al 2006

En la introducció d'aquest treball s'ha exposat el paper que fins a l'any 2006 han desenvolupat els anomenats fons estructurals en tres àmbits: a) en el sector del desenvolupament regional a través de la millora de les infraestructures, la política mediambiental, el transport i l'energia; b) en la implementació de programes d'R+D, i en dels ajuts a les pimes (FEDER), i c) en l'àmbit de la cohesió social i econòmica a través de la formació professional, la inserció laboral i l'educació contínua (FSE). Així mateix, i des d'un abast sectorial en l'àmbit de l'agricultura (FEOGA) s'han portat a terme programes de desenvolupament de zones rurals i de promoció de l'agroturisme, entre altres. Finalment ha entrat en acció el denominat Fons de Cohesió (FC), que s'ocupa principalment de les infraestructures mediambientals i del transport. Per implementar el desenvolupament d'aquestes actuacions, la Unió Europea va establir una sèrie d'iniciatives comunitàries que, fins al 2006, s'han dividit en quatre programes:

- i) El programa Interreg III, que es destina a la cooperació transfronterera, transnacional i interregional, finançada a través dels fons del FEDER.
- ii) El programa Leader plus, dirigit al desenvolupament rural i que es finança amb els fons del FEOGA.

- iii) El programa Equal, que fomenta la lluita contra la discriminació i les desigualtats en l'accés al mercat laboral, finançat amb fons de l'FSE.
- iv) El programa Urban II, que afavoreix la revitalització econòmica i social de les ciutats i de les àrees perifèriques urbanes en crisi.

3.6 La nova Política de Cohesió Europea (2007-2013)

La incorporació massiva de nous membres a la Unió Europea i el canvi d'estratègies per abordar els problemes que les desigualtats regionals estan plantejant en l'àmbit europeu han estat dos dels elements desencadenants de la creació d'un nou escenari per a la implementació de la política de cohesió. Aquest canvi suposa recompondre el sistema de fons i d'iniciatives comunitàries amb l'objectiu d'obtenir millors resultats i índexs de rendibilitat en l'adjudicació de pressupostos. Per a això el Consell Europeu va arribar a un acord al desembre de 2005 sobre les perspectives financeres per al període 2007-2013, que recull un sostre de despesa de l'1,045% de l'RNB comunitària (862.363 milions d'euros) . La despesa es distribueix de la manera següent (en milions d'euros):

- Rúbrica 1. Desenvolupament sostenible: 379.739 euros, dels quals 307.619 es destinen a política de cohesió
- Rúbrica 2. Preservació i gestió de recursos naturals: 371.244 euros
- Rúbrica 3. Ciutadania, llibertat, seguretat i justícia: 10.270 euros
- Rúbrica 4. La Unió Europea com a soci a escala mundial: 50.010 euros
- Rúbrica 5. Administració: 50.300 euros

D'aquestes assignacions és especialment important la partida corresponent a la política de cohesió, a través de la qual es pretén reduir les diferències entre els nivells de desenvolupament de les diferents regions, i també el retard de les regions més desfavorides, entre les quals hi ha incloses les zones rurals. Aquesta nova assignació ha suposat un canvi en la classificació d'objectius mantinguda fins a l'any 2006. Així s'ha passat dels objectius numerats per zones a un nou repartiment que és el següent:

- i) *Objectiu "convergència"* (objectiu 1 actual) al qual s'assigna el 81,7% del pressupost total (251.330 milions d'euros)
- ii) *Objectiu "competitivitat regional i ocupació"* (objectiu 2 actual) al qual s'assigna el 15,8% (48.789 milions d'euros)

- iii) *Objectiu “cooperació territorial europea”* (basat essencialment en l'actual iniciativa INTERREG), al qual s'assigna el 2,4% (7.500 milions d'euros)

Aquest nou escenari també ha canviat el sistema d'elegibilitat dels territoris relacionats amb cada un dels objectius, que queden repartits de la manera següent:

- i) L'objectiu “convergència” s'assigna als països el llindar dels quals sigui el 75% del PIB comunitari.
- ii) L'objectiu “competitivitat regional i ocupació” s'assigna als territoris que són fora de l'objectiu “convergència”.
- iii) No obstant això, l'objectiu “cooperació territorial europea”, basat en l'actual iniciativa INTERREG, no és assimilable a l'actual objectiu 3.

Amb aquest nou marc d'actuació, el paper dels fons estructurals queda reestructurat de la manera que s'explica a continuació. En primer lloc, els fons estructurals representats pel FEDER i l'FSE. D'altra banda, el Fons de Cohesió (FC), que es destinarà a finançar el desenvolupament dels Estats membres que estiguin per sota del 90% de la renda mitjana comunitària. En concret es tracta dels 12 nous Estats membres més Grècia i Portugal. Per la seva banda Espanya obtindrà 3.250 milions d'euros en concepte de sortida de l'FC per efecte estadístic de l'ampliació. Finalment desapareixeran les actuals iniciatives comunitàries (INTERREG III, URBAN II, LEADER+ i EQUAL) que s'integraran de manera horitzontal en els anomenats Programes Operatius (PO).

3.6.1 Els nous instruments de programació

L'estratègia de desenvolupament dels països o grups de regions d'un país que pugui optar a aquests ajuts, s'implementa a través de l'anomenat “marc comunitari de suport” (MCA) que, al seu torn, es desenvolupa mitjançant els “programes operatius” (PO). L'MCA descriu el context socioeconòmic del país o de les regions objectiu dels fons estructurals, presenta les prioritats de desenvolupament i els objectius, i preveu sistemes de gestió financera, seguiment, avaluació i control. El PO, d'altra banda, descriu les prioritats d'un MCA per a una regió determinada o un eix de desenvolupament específic (transport, suport a empreses, etc.).

Cada Programa Operatiu inclou els nou apartats següents:

1. Els eixos prioritaris del programa

2. La descripció de les mesures previstes per aplicar els eixos prioritaris
3. Un pla de finançament indicatiu en el qual es precisa, per cada eix prioritari i per cada any, l'import de la cobertura financera prevista per la participació de cada fons
4. Les disposicions d'aplicació del programa operatiu
5. La designació d'una autoritat de gestió, encarregada de la gestió del PO
6. Una descripció del procés d'utilització dels ajuts comunitaris
7. Una descripció dels sistemes de seguiment i avaluació
8. La designació de l'autoritat pagadora i la definició dels procediments de mobilització i de circulació dels fluxos financers
9. La descripció de les regles i dels procediments específics, com ara la composició del Comitè de Seguiment

El Complement de Programa (CP) és el document mitjançant el qual s'aplica l'estratègia i les prioritats de la intervenció. Aprovat pel Comitè de Seguiment i transmès a la Comissió a títol informatiu, aquest text conté fonamentalment els elements detallats de les mesures. Així, quant al contingut material, aquest document inclou els cinc elements essencials següents:

1. Les mesures d'execució dels eixos prioritaris corresponents del PO, l'avaluació prèvia de les mesures i els indicadors de seguiment
2. Una definició de les categories de beneficiaris finals de les mesures
3. Un pla de finançament, acompanyat d'una descripció de les disposicions preses per assegurar l'aportació nacional al finançament de les mesures
4. Les mesures que han de garantir la publicitat del PO
5. Una descripció de les modalitats convingudes per a l'intercanvi informatitzat de dades amb la Comissió

Tots aquests instruments de programació es componen d'eixos prioritaris i de mesures, aquestes últimes només descrites de manera sintètica. El conjunt d'aquests elements dissenya una estratègia de desenvolupament, la qual haurà de ser aplicada durant tota la durada del programa. D'altra banda, i depenent del seu caràcter específic, cadascun dels fons estructurals podrà finançar determinats tipus de projectes.

3.6.2 El repartiment de fons estructurals per a Espanya en el període 2007-2013²

Per implementar aquests programes a Espanya, les autoritats comunitàries i les espanyoles negocien en l'anomenat Marc Estratègic Nacional de Referència (MENR), on es defineixen la gestió dels fons i el repartiment definitiu entre les 17 comunitats autònomes. En aquest marc, la Comissió Europea vol que el Govern espanyol dediqui a innovació almenys 8.000 milions d'euros del total d'aquests fons, i que les retallades afectin només inversions en infraestructures, però que al mateix temps es dupliquin els fons destinats a R+D. Pel que fa a les autonomies, també s'estan fent actuacions entre els diferents agents econòmics i socials, i l'Administració amb la finalitat de presentar unes directrius a les autoritats comunitàries. Així, està prevista per a l'any 2007 l'assignació dels Programes Operatius per a cadascuna de les comunitats autònomes.

3.6.2.1 L'Objectiu de Convergència a Espanya

L'Objectiu de Convergència busca accelerar la convergència dels Estats membres i les regions menys desenvolupades (menys del 75% de la mitjana Unió-25), amb la creació de condicions més favorables per al creixement i l'ocupació mitjançant l'augment de la inversió en capital físic i humà, la millora de la seva qualitat, el desenvolupament de la innovació i de la societat del coneixement, l'adaptabilitat als canvis econòmics i socials, la protecció i la millora del medi ambient i l'eficiència administrativa. Aquest objectiu constituirà la prioritat dels fons, i així s'hi destinarà el 78% del pressupost.

² La base jurídica del repartiment de fons estructurals a la Unió Europea es troba en els documents comunitaris següents:

- DOUE L 210/25, 31/07/2006. Reglament 1083/2006 del Consell, d'11 de juliol de 2006, per la qual s'estableixen les disposicions generals relatives al Fons Europeu de Desenvolupament Regional, el Fons Social Europeu i el Fons de Cohesió i es deroga el Reglament 1260/1999.
- DOUE L 243/49, 06/09/2006. Decisió 2006/597/CE de la Comissió, de 4 d'agost de 2006, per la qual s'estableix la llista de les regions que poden rebre finançament dels fons estructurals de forma transitòria i específica d'acord amb l'objectiu de competitivitat regional i ocupació per al període 2007-2013.
- DOUE L 243/44, 06/09/2006. Decisió 2006/595/CE de la Comissió, de 4 d'agost de 2006, per la qual s'estableix la llista de les regions que poden rebre finançament dels fons d'acord amb l'objectiu de convergència per al període 2007-2013.
- DOUE L 243/37, 06/09/2006. Decisió 2006/594/CE de la Comissió, de 4 d'agost de 2006, per la qual s'estableix un repartiment indicatiu per Estat membre dels crèdits de compromís per a l'objectiu de convergència per al període 2007-2013.
- DOUE L 243/32, 06/09/2006. Decisió 2006/593/CE de la Comissió, de 4 d'agost de 2006, per la qual s'estableix un repartiment indicatiu per Estat membre dels crèdits de compromís per a l'objectiu de competitivitat regional i ocupació per al període 2007-2013.
- DOUE L 291/11, 21/10/2006. Decisió 2006/702/CE del Consell, de 6 d'octubre de 2006, relativa a les directrius estratègiques comunitàries en matèria de cohesió.

La llista de regions que poden rebre finançament dels fons estructurals en el marc de l'Objectiu de Convergència es va publicar a la Decisió 2006/595/CEE. A Espanya són Galícia, Castella-la Manxa, Extremadura i Andalusia. De forma transitòria poden optar al finançament Astúries, Múrcia, Ceuta i Melilla. Els dos fons que constitueixen la columna vertebral del marc comunitari són els següents:

- a) El Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER) cofinançarà la modernització de les infraestructures bàsiques (xarxes de transport, telecomunicacions i energia), la diversificació econòmica dels territoris i la protecció del medi ambient (tractament de l'aigua i els residus, prevenció dels riscos naturals i tecnològics).
- b) El Fons Social Europeu (FSE) reforçarà el seu paper de principal instrument financer comunitari a favor de l'estratègia europea d'ocupació (EEE) que dona suport als Estats membres en les seves reformes del mercat laboral.

D'altra banda, només els Estats membres el PIB dels quals sigui inferior al 90% del PIB comunitari podran beneficiar-se a més dels Fons de Cohesió per a inversions en els àmbits dels transports i del medi ambient. El pes relatiu d'aquest fons augmentarà ja que distribuirà un terç de l'ajuda destinada als deu nous Estats membres.

3.6.2.2 L'Objectiu de Competitivitat Regional i Ocupació a Espanya

L'Objectiu de Competitivitat Regional i Ocupació perseguirà, fora de les regions menys desenvolupades, els següents objectius: incrementar la competitivitat i l'atractiu de les regions, així com el seu nivell d'ocupació, mitjançant la previsió dels canvis econòmics i socials, inclosos els ocasionats per la liberalització del comerç; augmentar i millorar la qualitat de la inversió en capital humà, la innovació, la difusió de la societat del coneixement, el foment de l'esperit empresarial, la protecció i la millora del medi ambient, l'accessibilitat, l'adaptabilitat dels treballadors i les empreses, i el desenvolupament de mercats laborals no excloents. La llista de regions que poden rebre finançament dels fons estructurals en el marc de l'objectiu de competitivitat regional i ocupació es va publicar a la Decisió 2006/597/CEE. A Espanya són Castella i Lleó, la Comunitat Valenciana i les Illes Canàries.

La Comissió Europea proposa un doble enfocament, regional i nacional alhora. Els programes regionals permetran anticipar millor el canvi econòmic protegit exclusivament

pel FEDER, que aniran dirigits a les regions actualment seleccionables per a l'Objectiu número 1 i que deixaran d'estar-hi incloses, així com a les regions que no s'inclouen en els Programes de Convergència.

Els Programes nacionals reforçaran l'aplicació de l'EEE sostinguts exclusivament per l'FSE, que es concentraran en tres prioritats: i) adaptació de la població activa als canvis en el treball (formació permanent), ii) promoció de l'ocupació i lluita contra la sortida precoç del mercat laboral (envelliment actiu, més alta participació de les dones), i iii) ocupació de les categories en dificultat (persones discapacitades, minories ètniques). Aquest Objectiu comptarà amb el 18% de la dotació pressupostària, a parts iguals entre el FEDER i l'FSE. La distribució dels crèdits entre els Estats membres es realitzarà sobre la base de criteris econòmics, socials i territorials fixats a escala europea.

3.6.2.3 L'Objectiu de Cooperació Territorial a Espanya

L'Objectiu de la Cooperació Territorial europea perseguirà intensificar la cooperació transfronterera a través d'iniciatives locals i regionals conjuntes, enfortint la cooperació transnacional per mitjà d'actuacions dirigides a assolir un desenvolupament territorial integrat i lligat a les prioritats de la Comunitat. A més, amb aquesta actuació es veurà reforçada la cooperació interregional i l'intercanvi d'experiències en el nivell territorial apropiat. Es beneficiarà del 4% dels crèdits de la política regional.

En el marc del futur objectiu de Convergència, la Comissió establirà un programa específic per a les set regions ultraperifèriques (Guadalupe, Martinica, Guaiana, Reunió, Canàries, Açores i Madeira). També es té en compte que els problemes d'accessibilitat són especialment aguts en moltes illes, zones de muntanya i regions poc poblades. Així, l'assignació de recursos en favor de l'Objectiu Competitivitat Regional i Ocupació tindrà en compte aquesta realitat a través de la determinació de criteris regionals i l'augment del percentatge màxim de finançament comunitari. A més, els instruments d'ajuda al desenvolupament rural i al sector pesquer se simplificaran i aclariran. La iniciativa LEADER+, que dóna suport a estratègies innovadores de desenvolupament en el medi rural, s'integrarà completament en la programació general.

3.6.2.4 Repartiment de fons per objectius

Encara que no s'ha completat el repartiment de fons per comunitats autònomes, sí que es coneix quin serà el repartiment per objectius. El Fons de Cohesió, que finança

infraestructures de transport i projectes mediambientals, estarà dotat per a Espanya amb 3.543 milions d'euros, mentre que el Fons Tecnològic ascendeix a 2.248 milions. Les regions Objectiu de Convergència (Andalusia, Castella-la Manxa, Extremadura i Galícia) reben en total 19.479 milions d'euros, mentre que per a les afectades per l'efecte estadístic (Astúries, Ceuta, Melilla i Múrcia) s'han reservat 1.415 milions d'euros, als quals cal afegir una assignació especial per a Ceuta i Melilla de 55 milions d'euros.

Les comunitats que surten de l'Objectiu 1 pel seu propi creixement (Canàries, Castella i Lleó i Comunitat Valenciana) haurien de repartir-se 4.015 milions. Les Illes Canàries tindran una doble assignació suplementària de 112 milions i de 489 milions perquè es tracta d'una regió ultraperifèrica. Per a la resta de comunitats autònomes (Aragó, Balears, Cantàbria, Catalunya, La Rioja, Madrid, Navarra i País Basc) queden només 3.297 milions d'euros, més 559 milions de l'Objectiu de Cooperació Territorial.

3.6.2.5 Repartiment per comunitats autònomes

Espanya en el seu conjunt va a rebre un 42% menys de fons, i la raó principal d'aquesta retallada és l'increment de la renda mitjana respecte a la Unió Europea. Andalusia, Extremadura, Galícia i Castella-la Manxa segueixen sent Objectiu de Convergència i rebran aproximadament 20.000 milions d'euros. Per la seva banda, Astúries, Ceuta, Melilla i Múrcia, per l'efecte estadístic (millora estadística de la seva riquesa com a conseqüència de l'ampliació dels 12 Estats membres), i Canàries, Castella i Lleó i la Comunitat Valenciana, per l'efecte de creixement, han deixat de ser regió Objectiu 1. Tot i això, seguiran rebent de manera transitòria fons per valor de gairebé 6.000 milions d'euros. Canàries compta a més amb dues dotacions específiques. La resta de comunitats autònomes rebran fons en concepte de Competitivitat Regional i Ocupació per un valor de 4.000 milions d'euros aproximadament.

Avance provisional de Propuesta de reparto de Fondos Estructurales

	FEDER + FSE	I+D+i	TOTAL FF.EE
Andalucía	10.071	867	10.938
Castilla La Mancha	1.936	114	2.050
Extremadura	2.219	56	2.275
Galicia	3.058	360	3.418

OBJETIVO DE CONVERGENCIA	17.284	1.397	18.681
Asturias	546	45	591
Murcia	660	54	714
Ceuta	65	0,50	66
Melilla	60	0,50	61
EFFECTO ESTADISTICO	1.331	100	1.431
Castilla y León	1.116	94	1.210
Comunidad Valenciana	1.803	162	1.965
Canarias	1.265	44	1.309
EFFECTO DE CRECIMIENTO	4.184	299	4.483
Cantabria	121	2	123
Aragón	237	5,99	243
Baleares	174	2	176
Cataluña	1.147	70,8	1218
Madrid	768	82,8	851
Navarra	72	8,98	81
Pais Vasco	350	25,9	376
La Rioja	55	1	56
COMPETITIVIDAD	2.926	200	3.126
TOTAL FONDOS	25.725	1.995	27.220

FONDO DE COHESION	3543
FONDO TECNOLOGICO	2248
FONDOS ESTRUCTURALES	29421
Objetivo de Convergencia	19479
CC.AA (Efecto estadístico)	1415
CEUTA Y MELILLA	55
CC.AA (Crecimiento)	4015
Canarias	601
Resto CC.AA	3856
TOTAL FONDOS	35212

Les quantitats especificades són en milions d'euros

3.7 Solucions per a Catalunya des de l'àmbit rural

Vista la situació en la qual queda Catalunya amb el repartiment de fons estructurals per al període 2007-2013, i vista així mateix la realitat amb la qual s'enfronta aquesta comunitat autònoma a causa del canvi en la seva població, és necessari buscar noves fórmules que serveixin per a optimitzar els fons europeus i al mateix temps serveixin per a crear ocupació, de manera que s'assoleixi així la integració dels immigrants que arriben a Catalunya. En aquest sentit, i veient com queda afectada aquesta regió en l'assignació de fons, és necessari sortir de la Política de Cohesió, i entrar en la Política

de Desenvolupament Rural, ja que és en aquesta àrea que Catalunya pot oferir solucions.

3.7.1 La nova Política Comunitària de Desenvolupament Rural

Per Política de Desenvolupament Rural (PDR) entenem aquell conjunt d'activitats públiques de planificació i d'execució del sector públic que incideixen en el desenvolupament de les zones rurals. Les PDR van sorgir amb el propòsit de donar resposta a la contínua regressió que, tant en termes econòmics com demogràfics, estaven mostrant els espais rurals en el seu conjunt. Això segueix sent un factor de gran importància, atès que el 90% del territori de la Unió Europea ampliada és espai rural, i s'enfronta avui dia a problemes com ara la globalització dels mercats, les més altes exigències de qualitat dels consumidors i el medi ambient.

Els objectius genèrics de les PDR han consistit a diversificar l'economia de les zones rurals, especialment en àrees econòmicament deprimides, a més de fomentar la viabilitat de les explotacions agràries existents, sense oblidar altres aspectes prioritaris com portar a terme accions en l'àmbit de l'educació i la formació; la construcció i la millora de serveis i d'infraestructures, i el manteniment i la preservació del patrimoni cultural i natural, i també la protecció del medi ambient. En definitiva, aquesta política de caràcter horitzontal-territorial ha volgut donar un nou valor al potencial endogen de les àrees rurals en favor del seu desenvolupament.

Les PDR estan vinculades a una concepció renovada del que abans s'entenia per espais rurals, i incorporen diversos actius mediambientals, culturals, paisatgístics i socials que excedeixen els netament productius lligats a l'agricultura, els valors de la qual es pretenen destacar a fi que actuïn com a eix per al desenvolupament d'aquestes zones. Així, es posa de manifest que els espais rurals tenen valors intrínsecs que van més allà de la mera producció d'aliments, circumstància que no es preveia temps enrere.

3.7.2 Antecedents

L'actual PDR de la Unió Europea s'ha anat forjant a poc a poc per la introducció d'instruments de política agrària que, davant el predomini del component sectorial, han intentat posar més èmfasi en el vessant territorial. El primer precedent es pot situar en la crisi de la PAC en els primers anys de la dècada dels anys vuitanta, deguda principalment al desbordament de l'oferta. Això va motivar l'aparició d'excedents

estructurals en importants esferes agràries, l'eliminació dels quals va generar tot tipus de problemes, entre els quals cal destacar la forta pressió que el seu finançament exercia sobre el pressupost de la hisenda europea. Però el que aquí interessa subratllar és que una de les causes per les quals el model de política agrària adoptat comença a perdre legitimitat interna obeeix a una perspectiva mediambiental.

Els processos de producció creixents i intensius comencen a ser seriosament qüestionats per l'opinió pública, ja que, per exemple, la utilització d'un volum cada vegada més gran de mitjans de producció procedents de la indústria química – fertilitzants, tractaments sanitaris, etc.– implica una degradació de la qualitat de l'aigua i del sòl i un empobriment de la biodiversitat. Així doncs, es va fer evident que els objectius de la política agrícola havien de canviar, per la qual cosa el 1983 la Comissió va fer una proposta de reforma integral que va formalitzar el 1985 amb la publicació de l'anomenat *Llibre Verd*, en el qual s'avancen algunes de les orientacions que havia de seguir la reforma, entre les quals destaquem les quatre següents:

- a) Donar prioritat a la modernització de les explotacions que puguin ser viables en un context d'una política restrictiva de preus
- b) Frenar el procés d'intensificació i buscar fonts d'ingressos alternatives per a la població rural
- c) Prendre en consideració la necessitat de preservar i millorar el medi ambient per assegurar la conservació dels recursos naturals
- d) Concentrar els recursos financers en les regions rurals mes desfavorides de la Comunitat

Aquestes recomanacions van ser desenvolupades per una sèrie de reglaments al llarg de la segona meitat de la dècada dels vuitanta, amb la qual cosa es va inaugurar una nova etapa mitjançant la introducció d'una sèrie d'instruments com ara els quals s'indiquen a continuació:

- a) L'establiment de mesures de foment de la silvicultura;
- b) La possibilitat d'introduir règims especials nacionals per al manteniment de mètodes de producció agrícola respectuosos amb l'entorn natural en certes zones sensibles des d'un punt de vista ambiental;
- c) El foment de l'extensificació de la producció;
- d) L'ampliació de les indemnitzacions compensatòries als agricultors de les zones

desfavorides;

- e) L'establiment d'ajuts a la retirada de terres de la producció;
- f) La facilitació en l'establiment d'un règim transitori d'ajuts directes a la renda agrària, amb la finalitat de facilitar l'adaptació de les explotacions més afectades per les noves realitats dels mercats amb la preservació de l'equilibri necessari per garantir la vitalitat del món rural.

Tot això constituïa un conjunt d'instruments que, malgrat el seu alt grau de dispersió, tenien en certs casos un marcat component territorial i, per tant, van obrir la via per a la gestació de l'actual PDR.

Amb l'Acta Única Europea, la Comunitat es va dotar dels elements necessaris per a una formulació molt més consistent d'aquesta, ja que s'atorgava competències en matèria de medi ambient (Títol XIX) i, especialment, de cohesió econòmica i social (Títol XVII), l'objectiu de la qual era la reducció de les disparitats regionals, amb un esment exprés a les zones rurals. Malgrat que l'Acta Única no va introduir cap títol sobre política rural, ni tampoc no va modificar els objectius de la PAC, la protecció de les zones rurals es va convertir des del 1987 en un objectiu prioritari no només de la PAC, sinó també del conjunt dels fons de cohesió disponibles, en particular del Fons Europeu d'Orientació i Garantia Agrícola (FEOGA) i, en menor mesura, del Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER) i del Fons Social Europeu (FSE).

Amb aquests elements, la filosofia del rural es va plasmar en el document de la Comissió titulat *El futur del món rural*, que va ser publicat pel Ministeri d'Agricultura el 1989, i que és considerat com la primera formulació concreta del segon pilar de la PAC. En aquest document, en primer lloc, es feia un diagnòstic dels problemes amb els quals s'enfrontaven tres tipus de zones rurals i s'enunciava una estratègia per resoldre-la. Els pilars d'aquesta anàlisi van ser els següents:

- a) A les regions rurals pròximes a les grans aglomeracions urbanes (com ara els espais rurals del litoral mediterrani espanyol), els principals problemes derivaven del que la Comissió va anomenar la pressió de l'evolució moderna. Solen ser zones en les quals l'agricultura s'ha modernitzat via intensificació, però en detriment de l'entorn. L'estratègia a seguir per alleujar la pressió que patia passava per un enfocament integrat d'utilització i ordenació del territori, amb la finalitat de protegir el mitjà natural.

- b) Un segon problema tipus va ser el del declivi rural, l'aspecte més significatiu del qual va ser l'emigració de la població jove cap a les ciutats. L'objectiu central es va basar en la diversificació del teixit productiu, mitjançant el desenvolupament del potencial endogen, que permetria la creació de llocs de treball econòmicament viables fora del sector agrari.
- c) El tercer cas va ser el de zones especialment marginades, de difícil accés, amenaçades pel declivi agrari i el despoblament. Eren àrees d'agricultura de muntanya com els Pirineus i les serralades meridionals de l'interior peninsular, en les quals les possibilitats de diversificació econòmica eren molt limitades i, per tant, resultava imprescindible un reforç del suport prestat per les diferents instàncies de les administracions públiques.

En segon lloc, com es desprèn de l'anterior, les estratègies van emfatitzar la necessitat del desenvolupament no agrari de les zones rurals, mitjançant la millora de tot tipus d'infraestructures públiques, el foment d'activitats industrials, el suport a la petita i mitjana empresa, el reforç del paper de la silvicultura, la millora de l'oferta educativa i cultural, l'ampliació dels serveis turístics, etc. Tot això va implicar un canvi de rumb substancial en relació amb els plantejaments que s'havien formulat per abordar la problemàtica de les zones rurals, ja que es passava de mesures estrictament sectorials a un conjunt integrat –és a dir, multisectorial i polivalent– d'instruments amb un nítid contingut territorial.

En tercer lloc, aquest tractament integrat exigiria una reforma dels fons estructurals. Així, al llarg del segon semestre de 1988 es van aprovar els reglaments necessaris per garantir més coordinació entre aquests, cosa que va permetre l'establiment de cinc objectius (el 1995, amb l'adhesió de Suècia, Finlàndia i Àustria, es va afegir l'Objectiu 6, orientat a les zones poc poblades per incloure les especificitats de les regions àrtiques dels països nòrdics).

Finalment, volem destacar que la normativa comunitària, tot i que va especificar les regions afectades per l'Objectiu 1 –regions el PIB de les quals per habitant és, sobre la base de les dades dels tres últims anys, inferior al 75% de la mitjana comunitària–, no conté una definició precisa de zones rurals. En aquest sentit, afirma tan sols que “les zones elegibles conformement a l'Objectiu 5 se seleccionaran en funció del nombre de persones ocupades en l'agricultura, el seu nivell de desenvolupament econòmic i agrícola, la seva situació perifèrica i la seva sensibilitat a l'evolució del sector agrícola, en particular, en la perspectiva de la reforma de la política agrària comuna”.

El 1991 la Comissió es va veure obligada a presentar un document en el qual es van reprendre gran part de les reflexions realitzades en la dècada anterior sobre les noves orientacions que havia de guiar la PAC, que posava més l'accent en la necessitat d'una política rural no estrictament agrària, com es va poder apreciar en la proclamació dels principis següents:

1. La necessitat d'una política activa de desenvolupament rural, com a única forma de preservar l'entorn natural i un model d'agricultura, l'europeu, que era tan sols l'expressió d'un model de societat.
2. Reconeixement de la multifuncionalidad de l'activitat agrària, que no solament produïa aliments, sinó que, a més, contribuïa en les tasques de protecció mediambiental i d'ordenació del territori.
3. El desenvolupament rural no solament depenent del sector agrari, sinó com a element de foment d'altres activitats econòmiques que contribuirien a mantenir la població i el teixit productiu de les zones rurals.

Aquest document es va materialitzar, després de debatre's amb els agents implicats, en una proposta de reforma que va suposar un canvi transcendent de la política de preus i mercats.

Pel que fa a la PDR, a partir de 1989 es van engegar els primers Programes d'Iniciatives Comunitàries, orientats al tractament de problemes amb un especial interès per a la Comunitat: EQUAL, URBAN, INTERREG i LEADER. Dintre d'aquest marc, es va aprovar el 1991 amb caràcter experimental la Iniciativa Comunitària de Desenvolupament Rural LEADER I –Liaisons Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale– (1991-1994), que va ser reformada i prorrogada en dues ocasions (LEADER II i LEADER+). Al costat d'aquestes tres generacions de la iniciativa comunitària LEADER, també es van posar en marxa per al món rural la iniciativa EQUAL i la iniciativa INTERREG, destinades a afavorir la cooperació transfronterera.

3.7.3 La iniciativa comunitària LEADER

La iniciativa comunitària LEADER es pot considerar com la primera posada en pràctica d'una política rural de caràcter territorial, integrada i participativa. Està destinada al

sosteniment i el desenvolupament d'iniciatives locals de desenvolupament rural; els seus trets específics són set:

1. L'enfocament territorial, en concret comarcal, a l'hora de definir la política de desenvolupament, cosa que suposa basar-se en els recursos particulars de cada comarca per respondre així millor a les necessitats locals.
2. L'enfocament ascendent en la recerca de solucions i en la presa de decisions, amb el propòsit de concedir el màxim protagonisme possible als agents locals.
3. El Grup d'Acció Local –o partenariat local– com a forma de cooperació horitzontal, que reuneix els agents i les institucions locals i comarcals representatius.
4. El caràcter innovador de les accions promogudes pels beneficiaris respecte d'altres intervencions a la zona rural afectada.
5. L'enfocament integral i intersectorial, en preveure's conjuntament les potencialitats dels diferents sectors de l'economia, la societat i els recursos locals.
6. La descentralització de la gestió i el finançament, mitjançant els grups d'acció local, cosa que hauria de dotar de gran flexibilitat els programes comunitaris.
7. L'organització en xarxa i la cooperació transnacional, no solament per a l'intercanvi de coneixements, experiències i resultats, sinó també a través de l'associació en projectes comuns amb grups d'altres països.

En aquesta primera fase, la iniciativa era aplicable a les regions Objectiu 1 i a les zones Objectiu 5 (zones amb deficiències estructurals), i el seu indubtable èxit va permetre la seva continuïtat amb LEADER II (1994-1999), en què es van incorporar les zones Objectiu 6 (zones poc poblades) i se'n va quadruplicar el pressupost.

Paral·lelament al desenvolupament d'aquesta iniciativa comunitària, va tenir lloc a la ciutat irlandesa de Cork la Conferència Europea sobre Desenvolupament Rural, celebrada el 1996 amb el títol "L'Europa rural: perspectives de futur". En aquesta trobada es va aprovar l'anomenada Declaració de Cork, un decàleg el primer precepte del qual establia "la preferència rural" com a prioritat en les polítiques de la Unió Europea. Els nou preceptes restants reiteraven elements continguts d'anteriors declaracions de principis i que, en gran mesura, s'estaven aplicant amb els programes LEADER: enfocament integrat; diversificació productiva; sostenibilitat; simplificació administrativa; gestió descentralitzada; avaluació dels resultats. No obstant això, no hi ha dubte que la

preferència rural va ser l'aspecte més nou, i potser també el més conflictiu en relació amb l'aplicació de la PDR en totes les zones de la Unió. Amb tot, es va matisar amb el respecte al principi de concentració, a través d'una modulació del finançament comunitari a favor de les àrees més necessitades.

Després de llargues reflexions, el 1997 el document Agenda 2000 titulat "Per una Unió més forta i més àmplia" va fer que la Comissió proposés l'establiment del marc financer per al període 2000-2006. Entre les propostes de la Comissió hi havia la de consolidar els esforços pressupostaris dels fons estructurals, amb la reducció, el 1999, del nombre d'objectius de set als tres següents, dos de regionals i un de caràcter horitzontal:

- a) Objectiu 1: promoció del desenvolupament i l'ajustament estructural de les regions menys desenvolupades (PIB per habitant inferior al 75% de la mitjana de la Unió Europea).
- b) Objectiu 2: reconversió econòmica i social de les altres regions amb dificultats estructurals.
- c) Objectiu 3: desenvolupament dels recursos humans.

D'altra banda, se simplificaven i es reduïen a quatre les iniciatives comunitàries, de les quals LEADER+ va ser la que es va dirigir principalment al desenvolupament rural. El seu aspecte més nou era la generalització de les seves solucions a totes les zones rurals de la Comunitat, tal com s'havia acordat a la Conferència de Cork.

Respecte al contingut agrari de l'Agenda 2000, que va donar lloc al Reglament (CE) 1257/99, de desenvolupament rural, la gran novetat d'aquesta reforma va ser que, per primera vegada, es van integrar els objectius mediambientals a la PAC i es va elevar el desenvolupament rural a la categoria de segon pilar de la PAC. Aquest instrument comunitari va fixar els principis fonamentals següents sobre els quals s'assentaria la nova política rural: a) la multifuncionalitat de l'agricultura; b) l'enfocament multisectorial i integrat; c) la flexibilització dels ajuts basats en el principi de subsidiarietat, i d) la transparència en l'elaboració i la gestió dels programes.

Les mesures previstes, que en tots els casos comptaran amb el cofinançament dels Estats membres i que serviran d'acompanyament i de complement d'altres instruments de la PAC, es poden agrupar en dos grans blocs:

- a) Mesures d'acompanyament de la PAC: recull les tres mesures de 1992 (agroambientals, cessament anticipat de l'activitat i repoblament de terres) i les indemnitzacions compensatòries a les zones desfavorides o subjectes a limitacions mediambientals. Seran cofinançades per la secció Garantia del FEOGA en tot el territori, i l'única novetat respecte de la normativa anterior és que les mesures agroambientals passaran a ser les úniques de compliment obligatori pels Estats membres.

- b) Mesures de modernització i de diversificació de les explotacions agrícoles: inversions a les explotacions, instal·lació de joves agricultors, formació professional, millora de la transformació i la comercialització dels productes agrícoles, silvicultura i foment de l'adaptació, i desenvolupament de les zones rurals. Aquestes mesures seran finançades per la secció Garantia del FEOGA, tret a les zones cobertes per l'Objectiu 1, on aniran a càrrec de la secció Orientació.

3.7.4 La reforma de la política de desenvolupament rural

El 2004 la Comissió Europea va proposar una reforma de la política de la PDR dirigida a aclarir la situació creada després de deu anys de reeixides experiències LEADER a les zones rurals i després de cinc anys d'aplicació del Reglament 1257/99 en el sector agrari. L'objectiu d'aquesta reforma era augmentar el finançament i fer que els programes de desenvolupament fossin més senzills i transparents.

La proposta de la Comissió, amb algunes modificacions, va ser aprovada a la reunió del Consell que va tenir lloc els dies 20 i 21 de juny de 2005, en la qual aquest òrgan va arribar per unanimitat a un acord polític sobre un reglament marc per a l'aplicació de la PDR per al període 2007-2013. Igualment, en aquesta mateixa reunió es va aprovar el Reglament (CE) 1290/2005, sobre el finançament de la política agrícola comuna, l'entrada en vigor de la qual va tenir lloc el 18 d'agost de 2005.

Poc després d'aquesta reforma de juny de 2005, la Comissió Europea va aprovar el 5 de juliol un projecte de directrius estratègiques per al desenvolupament rural per al període 2007-2013, en el qual s'establia que els Estats membres han de preparar les seves estratègies rurals nacionals de desenvolupament sobre la base de les sis pautes estratègiques següents de la Comunitat:

1. Millorar la competitivitat dels sectors agrícoles i silvícola
2. Millorar el medi ambient i l'entorn natural
3. Millorar la qualitat de vida a les zones rurals i fomentar la diversificació
4. Desenvolupar la capacitat local de creació d'ocupació i de diversificació
5. Traduir les prioritats en programes
6. Assolir la complementarietat entre els instruments comunitaris

3.7.5 El finançament de la política de desenvolupament rural

L'aportació més interessant del nou Reglament 1290/2005 és la creació del nou Fons Europeu Agrícola de Desenvolupament Rural (FEADER) i el canvi de nom del FEOGA, que passa a anomenar-se Fons Europeu Agrícola de Garantia (FEAGA) –i que finançarà exclusivament el primer pilar de la PAC.

El nou fons FEADER s'encarregarà de sufragar, en gestió compartida entre els Estats membres i la Comunitat, la contribució financera comunitària en favor dels programes de desenvolupament rural (article 4), i els seus recursos estaran formats principalment amb els de la secció Orientació del FEOGA, als quals es podran afegir els procedents dels fons estructurals FEDER, FSE i IFOP³.

Quant a l'acord polític al qual va arribar el consell, es va decidir augmentar el finançament de la PDR en la mesura proposada per la Comissió, és a dir 88.753 milions d'euros per al període 2007-2013, dels quals 31.300 milions es destinaran a zones dins l'objectiu de Convergència (abans FEOGA-Orientació). No obstant això, aquestes xifres s'ajustaran proporcionalment al que finalment s'acordi en les perspectives financeres. Quant a la distribució per Estats membres s'acordarà amb les perspectives financeres, encara que es basarà en els següents criteris: regions objectiu Convergència; execucions passades i situacions particulars, i necessitats basades en criteris objectius.

3.7.6 Els eixos d'actuació

La nova PDR es configura amb tres eixos temàtics i un eix horitzontal entorn dels quals s'articulen les diferents línies d'actuació. Per a cadascun es fixa un percentatge mínim

³ Les sigles IFOP es refereixen a l'Instrument Financer d'Orientació de la Pesca.

de finançament per part de la Unió Europea a través de l'esmentat fons FEADER, al que s'uniran els recursos que cada Estat membre decideixi destinar-hi (tant del que s'obtingui dels ajuts del primer pilar de la PAC o dels seus propis pressupostos)⁴.

- i) Primer eix: es fixa un percentatge mínim del 10% dels recursos del FEADER (15% en la proposta de la Comissió), i té com a objectiu millorar la competitivitat del sector agrari i forestal, i millorar la qualitat de les produccions. Aquest seria l'exemple de la clàssica política d'estructures agràries dirigida a millorar el capital físic i humà mitjançant accions per elevar la formació dels agricultors, afavorir el relleu generacional i promoure la instal·lació de joves en l'agricultura.
- ii) Segon eix: té un percentatge mínim de finançament del 25% dels recursos del FEADER (el mateix que en la proposta inicial) i té com a objectiu la gestió sostenible de les explotacions agràries mitjançant el programa agroambiental i forestal. Així, s'impulsen les mesures de reforestació amb la recerca d'un equilibri adequat amb el seu entorn territorial i fent realitat el principi de la multifuncionalitat, com també la gestió sostenible dels territoris a través de la Xarxa Natura 2000.
- iii) Tercer eix: preveu un percentatge mínim del 10% del FEADER (15% en la proposta de la Comissió) i s'orienta cap a l'objectiu de diversificar les activitats econòmiques en el medi rural i millorar la qualitat de vida de la seva població amb la promoció d'activitats no agrícoles, el suport a la creació de petites empreses, la protecció del patrimoni natural, el foment del turisme rural, i garantia dels serveis bàsics i equipaments, etc.

La implementació d'aquests tres eixos temàtics es fa seguint l'enfocament ascendent i participatiu que tan bons resultats ha donat en els deu anys d'iniciativa LEADER. Aquesta constituirà l'eix horitzontal, amb la fixació d'un 5% de percentatge mínim de finançament (7% en la proposta inicial). D'aquesta forma s'assegura la continuïtat de la iniciativa LEADER.

Els Estats gaudeixen en aquest nou sistema d'un ampli marge de maniobra per fixar les seves prioritats en matèria de política agrària i rural, ja que podran gestionar amb flexibilitat els recursos que rebin del FEADER, i augmentar en més o menys mesura els

⁴ Els percentatges mínims proposats per la Comissió van ser rebaixats al Consell pels Estats amb l'objectiu de tenir més flexibilitat en la planificació nacional.

esmentats percentatges mínims de finançament de cada eix injectant recursos propis a través del cofinançament nacional.

D'aquesta manera s'integren les dues concepcions del desenvolupament rural. D'una banda, l'agrària, articulada en el primer eix i en part del segon i dirigida als agricultors com els seus beneficiaris exclusius. D'altra banda, la territorial, articulada en part del segon eix i en el tercer i dirigida al conjunt de la població rural amb la finalitat d'evitar el divorci entre agricultors i no agricultors generat en la confosa situació actual, on els primers (els agricultors) només s'interessen pels ajuts directes del primer pilar de la PAC i pels incentius propiciats pel segon pilar per a la millora de les explotacions agràries, i els segons (la població rural no agrària) centren la seva atenció en els ajuts oferts per la iniciativa LEADER.

4. Efectes macroeconòmics de la immigració

4.1 Introducció

En pocs anys, la immigració s'ha convertit en un dels temes principals del debat econòmic i social a Espanya. Així, per exemple, en el baròmetre d'abril de 2007 del Centre d'Investigacions Sociològiques (CIS) la immigració era la quarta preocupació dels espanyols, després de l'atur, el terrorisme i l'habitatge, amb pràcticament el mateix valor que aquest problema. En l'eurobaròmetre de gener de 2007, la immigració era la primera preocupació dels espanyols, per davant del terrorisme i el crim.

Aquesta part del projecte té dos objectius essencials. En primer lloc, quantificar l'impacte macroeconòmic de la immigració a Espanya i a Catalunya, en termes de contribució al creixement econòmic. En segon lloc, analitzar les implicacions de la immigració per al mercat de treball, les polítiques socials, el dèficit exterior o el sistema educatiu, entre altres aspectes. Per això, establim un panorama selectiu de l'abundant literatura que ha generat aquest tema en els darrers temps.

4.2 Aspectes demogràfics

Històricament Espanya ha estat un país d'emigració. En particular en el segle XX es van produir fluxos considerables d'espanyols a l'Amèrica Llatina, en la primera meitat del segle, i a Europa, en els anys seixanta i setanta. En canvi, en els últims anys Espanya està rebent una important entrada d'immigrants. La immigració és la principal causa de l'augment de la població espanyola, que en el període 2000-2005 ha crescut a un ritme anual del 1,5%, cosa que significa un rècord en termes històrics i representa més del triple del quinquenni anterior (0,44% en el període 1995-2000, concentrat a més en els dos últims anys). L'augment de població ha suposat una sorpresa, en contradicció amb les prediccions nacionals i internacionals que dibuixaven més aviat una població espanyola estancada o a la baixa.

Si es compara amb la situació internacional, Espanya ha estat el país de l'OCDE que ha incrementat més la proporció d'immigrants en els últims anys (el 7,1%, bastant per davant del país següent, Irlanda, amb el 4%). Tot i això, Espanya ocupa una posició intermèdia quant a proporció d'immigrants en la població total.

Segons les dades del Padró Municipal, publicades per l'Institut Nacional d'Estadística (INE), l'1 de gener de 2006 el nombre d'estrangers empadronats a Espanya se situava en 4.144.166 persones, cosa que representava el 9,3% del total de la població. La població immigrada no es distribueix homogèniament al territori. En la taula 1 es presenten les dades per comunitats autònomes. Les Illes Balears, amb un 16,76%, era la comunitat amb més percentatge de població estrangera, seguida per la Comunitat Valenciana (13,90%) i Múrcia (13,80%). En termes absoluts, Catalunya –amb 913.517 estrangers empadronats– era la comunitat autònoma amb més emigració, seguida de Madrid (800.512) i la Comunitat Valenciana (668.075). Extremadura (2,53%), Galícia (2,67%) i Astúries (2,81%) són les tres comunitats amb menys immigrants en relació amb la població total. Cal subratllar aquí que les principals concentracions d'immigrants es troben a les àrees ja molt poblades anteriorment, aquelles amb més densitat de població i dinamisme econòmic (Madrid, Balears i l'eix mediterrani –Comunitat Valenciana, Múrcia i Catalunya–).

Taula 1. Estrangers empadronats a Espanya per comunitats autònomes l'1 de gener de 2006

Comunitat	Nombre d'estrangers empadronats	% respecte al total de la comunitat
Illes Balears	167.751	16,76
Comunitat Valenciana	668.075	13,90
Múrcia	189.053	13,80
Madrid	800.512	13,32
Catalunya	913.757	12,81
Canàries	233.447	11,70
La Rioja	35.037	11,44
Navarra	55.444	9,21
Aragó	105.361	8,25
Castella-la Manxa	132.725	6,87
Andalusia	488.928	6,13

Melilla	3.982	5,95
Castella i Lleó	106.159	4,21
Cantàbria	23.834	4,20
Ceuta	3.078	4,06
País Basc	85.542	4,01
Astúries	30.258	2,81
Galícia	73.456	2,67
Extremadura	27.467	2,53
TOTAL	4.144.166	9,27

Font: Institut Nacional d'Estadística (INE)

Per nacionalitats, els estrangers més nombrosos són els marroquins (563.012), seguits dels provinents d'Equador (461.310), Romania (407.159), el Regne Unit (274.722), Colòmbia (265.141), Alemanya (150.490) i l'Argentina (150.252). La Taula 2 presenta les dades per països i la Taula 3 els presenta agregats per grups de països. Les poblacions amb augments més grans del 2005 al 2006 han estat els romanesos i els marroquins. Per grups de països, el principal contingent d'emigrants prové de l'Amèrica del Sud (1.349.962), seguit dels que procedeixen del continent europeu. Si tenim en compte que Bulgària i Romania són membres de la Unió Europea des de l'1 de gener de 2007, els estrangers provinents de la UE-27 es poden considerar ja majoria davant dels que són originaris d'altres territoris.

Taula 2. Població estrangera a Espanya per països l'1 de gener de 2006

País	Nombre de persones	% respecte al total estrangers
Marroc	563.012	13,59
Equador	461.310	11,13
Romania	407.159	9,82
Regne Unit	274.722	6,63
Colòmbia	265.141	6,40
Alemanya	150.490	3,63

Argentina	150.252	3,63
Bolívia	139.802	3,37
Itàlia	115.791	2,79
Xina	104.681	2,53
Bulgària	101.617	2,45
Perú	95.903	2,31
França	90.021	2,17
Portugal	80.635	1,95
Brasil	72.441	1,75
Ucraïna	69.893	1,69
República Dominicana	61.071	1,47
Veneçuela	51.261	1,24
Polònia	45.797	1,11
Paraguai	28.587	0,69
TOTAL	4.144.166	100,00

Font: Institut Nacional d'Estadística (INE)

Taula 3. Població estrangera a Espanya per grups de països l'1 de gener de 2006

País	Nombre de persones	% respecte al total estrangers
Unió Europea-25	918.886	22,17
Romania i Bulgària	508.776	12,28
Resta d'Europa	182.194	4,40
Àfrica	785.279	18,95
Amèrica del Nord	51.149	1,23
Amèrica Central i Carib	126.966	3,06
Amèrica del Sud	1.349.962	32,57
Àsia	217.918	5,26
Resta	3.036	0,07
TOTAL	4.144.166	100,00

Font: Institut Nacional d'Estadística (INE)

A grans trets, es poden distingir dos grans tipologies entre els emigrants estrangers empadronats a Espanya. D'una banda, els quals han emigrat a la recerca d'oportunitats de progrés material i unes condicions de vida dignes, una cosa que resulta impossible o molt difícil en els seus països d'origen. D'altra banda, ens trobem davant un contingent d'emigrants comunitaris que segurament busquen a Espanya altres motivacions, més relacionades amb el clima o l'estil de vida.

La piràmide de població dels estrangers és relativament més jove que la dels espanyols, cosa que contribueix (temporalment) a frenar, en part, el procés d'envelliment de la població. En qualsevol cas, les franges més nombroses coincideixen en immigrants i nadius: les situades entre 20 i 40 anys d'edat. En els últims anys, l'emigració està contribuint de manera notable a la recuperació de la fecunditat a Espanya. Els nascuts de mare estrangera han passat del 4,9% el 1999 al 15,1% el 2001. Així mateix, el nombre de fills per mare és més alt en el cas de les emigrants que en les espanyoles i l'edat de la mare en tenir el primer fill és inferior en les estrangeres que en les natives. Es pot dir que, des de fa uns anys, actualment a Espanya la població creix únicament gràcies a la immigració.⁵

En el context d'anàlisi de l'impacte de la immigració a Espanya destaca el fet que les migracions interiors, entre comunitats autònomes, són molt petites, clarament inferiors a altres països de l'OCDE⁶. En la dècada dels seixanta, les regions més pobres (Andalusia i Extremadura) eren regions emigrants, mentre que les regions més riques (Madrid i Catalunya) eren regions d'immigrants. Des de principis dels anys vuitanta la situació s'ha invertit, però els fluxos nets són molt petits. En la mesura que entre les regions espanyoles subsisteixen diferències importants en renda per càpita, taxa d'atur, etc., i que la manca de mobilitat té conseqüències econòmiques negatives, alguns autors han suggerit que els emigrants estrangers vénen, en part, a pal·liar la manca de mobilitat geogràfica dels nadius i poden, per tant, contribuir a accelerar la convergència regional a Espanya.

⁵ Vegeu Fernández Cordón (2001) per a una anàlisi de l'impacte de la demografia a la dependència i l'oferta de treball a Espanya.

⁶ Bentolila (2001) presenta una anàlisi de les migracions interiors a Espanya.

4.3 Immigració i creixement econòmic

Des del punt de vista del creixement econòmic l'arribada d'immigrants té un paper important en l'última fase expansiva de l'economia espanyola en la mesura que ha implicat d'augment de població, d'ocupació, de consum i de formació de llars. Des d'un punt de vista macroeconòmic, un increment de població com el qual ens ocupa es considera un xoc poblacional gran.

Diversos estudis han quantificat recentment l'aportació de la immigració a l'economia espanyola i en aquest apartat presentarem i discutirem alguns d'aquests treballs⁷. En principi, l'arribada d'immigrants suposa un estímul per a l'economia receptora perquè representa una expansió de les possibilitats de creixement, en augmentar la dotació de factors productius. D'altra banda, l'efecte distributiu sobre la població nadiua dependrà de la composició per qualificacions dels nousvinguts i del tipus de llocs de treball que ocupin.

Un exercici simple de comptabilitat permet descompondre el Producte Interior Brut (PIB) per habitant en els diversos elements següents, que faciliten la valoració de l'impacte econòmic de la immigració: $\text{PIB per capita} = \text{Productivitat} \times \text{Taxa d'ocupació} \times \text{Factor demogràfic}$, on:

- $\text{PIB per capita} = \text{PIB} / \text{Població total}$
- $\text{Productivitat} = \text{PIB} / \text{Ocupats}$
- $\text{Taxa d'ocupació} = \text{Ocupats} / \text{Població en edat de treballar}$
- $\text{Factor demogràfic} = \text{Població en edat de treballar} / \text{Població total}$ ⁸.

D'altra banda, el creixement del *PIB per capita* és només el resultat de restar al creixement del producte total el creixement de la població:

$$\text{Taxa creixement PIB per capita} = \text{taxa creixement PIB} - \text{taxa creixement població}$$

En principi, la immigració suposa un augment de la població total, de la població en edat de treballar i de l'ocupació. En termes de la descomposició anterior del *PIB per capita*,

⁷ No només a Espanya s'ha prestat recentment atenció a la immigració des del punt de vista econòmic. Als Estats Units, el *Council of Economic Advisers* (2007) acaba de publicar un document sobre l'impacte econòmic de la immigració al seu país.

⁸ El factor demogràfic es pot dividir de nou en taxa d'activitat (actius sobre població en edat de treballar) i factor demogràfic pur (població en edat de treballar sobre població total) o reescriure tota la igualtat utilitzant, entre altres, la taxa d'atur.

augmenten la taxa d'ocupació i el factor demogràfic, perquè els immigrants es desplacen des dels seus països per treballar en el país receptor.

L'impacte sobre la productivitat és més complex de valorar, perquè depèn d'un efecte composició indirecte, en funció del nivell educatiu dels nouvinguts i del tipus de llocs de treball que ocupen. També s'ha assenyalat que l'arribada d'una quantitat important de treballadors poc qualificats, o que ocupen llocs de treball poc qualificats, suposa un fre a la substitució de treball per capital, cosa que contribueix negativament a la productivitat. El cicle expansiu recent de l'economia espanyola s'ha basat sobretot en el creixement de sectors –com el turisme o la construcció– intensius en mà d'obra. La productivitat presenta uns resultats molt pobres a Espanya, en les últimes dècades, i no contribueix pràcticament a la convergència amb Europa.

A continuació presentem les valoracions quantitatives que els estudis del Gabinet Econòmic de la Presidència del Govern d'Espanya (2006) i el Banc d'Espanya (2007) fan de la contribució de la immigració al creixement econòmic d'Espanya en l'última dècada. Ambdós estudis comparteixen la metodologia resumida més amunt i arriben a conclusions similars. Les taules 4 a 9 presenten el conjunt d'estimacions que hem anat comentant.

Taula 4. Descomposició del creixement del PIB a Espanya (%)

	Creixement del PIB	Creixement de la renda <i>per capita</i>	Creixement de la població		
			Total	Nacional	Immigrada
1996-2000	4,1	3,7	0,4	0,1	0,3
2001-2005	3,1	1,6	1,5	0,3	1,2
1996-2005	3,6	2,7	0,9	0,2	0,7

Font: Gabinet Econòmic del President (2006)

Taula 5. Descomposició del creixement de la renda per capita a Espanya (%)

	Creixement	Factor	Taxa	Productivitat
--	------------	--------	------	---------------

	de la renda per capita	demogràfic	d'ocupació	
1996-2000	3,7	0,1	3,3	0,3
2001-2005	1,6	0,1	1,1	0,4
1996-2005	2,7	0,1	2,2	0,3

Font: Gabinet Econòmic del President (2006)

Taula 6. Descomposició del creixement del factor demogràfic i de la taxa d'ocupació a Espanya (%)

	Factor demogràfic			Taxa d'ocupació		
	Total	Natus	Immigració	Total	Nadius	Immigració
1996-2000	0,1	-0,0	0,1	3,3	3,2	0,1
2001-2005	0,2	-0,2	0,4	0,9	0,2	0,2
1996-2005	0,1	-0,1	0,2	2,1	0,1	0,1

Font: Gabinet Econòmic del President (2006)

Taula 7. Contribució de la immigració al creixement de la relació capital-treball (K/L) i de la productivitat del treball a Espanya (%)

	Sobre K/L	Sobre productivitat del treball
1996-2000	0,1	-0,0
2001-2005	0,2	-0,2
1996-2005	0,1	-0,1

Font: Gabinet Econòmic del President (2006)

Taula 8. Descomposició del creixement de la productivitat del treball a Espanya (%)

	Total	Nadius	Immigració
1996-2000	0,3	0,3	-0,0
2001-2005	0,4	0,6	-0,2
1996-2005	0,3	0,4	-0,1

Font: Gabinet Econòmic del President (2006)

*Taula 9. Descomposició del creixement del PIB per capita a Espanya 2001-2005 (%).
Banc d'Espanya*

TAXA ANUAL MITJANA DE CREIXEMENT DEL PIB PER CAPITA	1,70
Factor demogràfic	0,16
<i>Contribució nadius</i>	-0,15
<i>Contribució immigrants</i>	0,31
Taxa d'ocupació	1,06
<i>Contribució nadius</i>	0,79
<i>Contribució immigrants</i>	0,27
TAXA MITJANA DE CREIXEMENT DEL PIB PER OCUPAT	0,48
<i>Contribució nadius</i>	0,65
<i>Contribució immigrants</i>	-0,18

Font Banc d'Espanya (2007)

Les conclusions principals que es poden extreure d'aquests resultats són les següents:

- El factor demogràfic hauria estat negatiu si no hagués estat per la immigració.
- La taxa d'ocupació dels emigrants se situa en el 68,3%, sis punts percentuals per sobre dels nadius. La immigració ha suposat un augment de la taxa d'ocupació: a) un increment de la taxa d'activitat, i b) una disminució de la taxa d'atur.

Aproximadament el 50% de l'ocupació creada en els últims 5 anys ha estat immigrant. D'altra banda, els immigrants, en ocupar-se intensivament en el sector de serveis domèstics i personal, han contribuït positivament a l'augment de la taxa d'ocupació dels nadius, especialment de les dones, en permetre una més alta incorporació d'aquestes al mercat de treball.

- La immigració ha suposat una baixada de la relació capital-treball de l'economia espanyola, i una certa disminució de la productivitat, perquè els emigrants s'han ocupat sobretot en sectors intensius en mà d'obra com són la construcció i el turisme. Es considera que l'entrada d'immigració hauria reduït la ràtio capital-treball en 0,3 punts des del 1996 i en 0,6 punts entre el 2001 i el 2005.

La contribució a la productivitat del treball també és negativa (-0,1% per al període 1996-2005). Segons les estimacions del Banc d'Espanya (2007), la immigració ha tingut una contribució negativa (-0,18 punts percentuals sobre 0,48) en el creixement de la productivitat.

- El nivell educatiu mitjà dels immigrants és superior al dels nadius. Això no és així en les generacions més joves, de manera que es planteja el repte de la necessitat de formació per als nouvinguts.
- En resum, segons el Gabinet Econòmic del President del Govern (2007), els immigrants han contribuït aproximadament amb un 50% del creixement del PIB espanyol en el període 2001-2005, i un 30% en els últims 10 anys, davant una contribució de només el 7% en el període 1996-2000.

La contribució al creixement de la renda *per capita* també ha estat important: un 11% del creixement dels últims 10 anys i un 22% del creixement dels últims 5 anys. Segons les estimacions del Banc d'Espanya (2007) l'impacte de l'emigració sobre el creixement del PIB per habitant en el període 2001-2005 es pot fixar en un 25% del creixement total.

Un altre estudi que ha tingut molta repercussió és el que ha portat a terme la Caixa de Catalunya (2006a). Les taules 10 i 11 resumeixen els resultats d'aquests estudis, que

contrasten amb els anteriors, ja que n'extreu una contribució de la immigració en el creixement del PIB molt més gran que els resultats presentats per treballs anteriors⁹.

Taula 10. Efecte sobre l'augment del PIB per capita del creixement de la població i de la població potencialment activa (1995-2005)

(Creixements anuals en % de la població i del PIB *per capita* a preus de 1995)

	Pob la- ció	Població activa	PIB <i>per capita</i>	Efecte del creixement demogràfic sobre el PIB <i>per capita</i>	Contribució (%) de la demografia al augment del PIB <i>per capita</i>	Creixe- ment sense efecte demogràfic
Espanya	1,0 2	2,90	2,60	3,78	145,04	-1,17
UE-15	0,3 9	0,90	1,79	1,05	58,31	0,75

Font: Caixa Catalunya (2006a)

Taula 11. Impacte de la immigració sobre l'augment del PIB per capita (1995-2005)

(Creixements anuals en % de la població i del PIB *per capita* a preus de 1995)

	Població	Creixement de la població activa sense immigrants	Creixement del PIB real <i>per capita</i>	Creixement del PIB real <i>per capita</i> sense immigrants
Espanya	1,02	0,58	2,60	-0,64
UE-15	0,39	0,23	1,79	-0,23

⁹ Mostrem només les dades per a Espanya i la Unió Europea. L'estudi inclou els càlculs per a la resta de països de la UE-15.

Font: Caixa Catalunya (2006a)

Metodològicament, aquest estudi no parteix d'una descomposició del PIB com l'anterior, sinó que utilitza els resultats d'un estudi de 1998 de D. Bloom i J. Williamson per simular els efectes de la demografia sobre el creixement econòmic. Aquests autors utilitzen la tècnica de regressions de creixement de tall transversal (*cross sectional growth regressions*) per valorar els efectes del creixement de la força de treball sobre el creixement econòmic, en una mostra de 78 països en el període 1965-1990. Caixa de Catalunya (2007) utilitza els coeficients de Bloom i Williamson i els aplica als canvis demogràfics ocorreguts a Espanya i la UE-15 en el període 1995-2005. Val a dir que és molt discutible que aquesta metodologia sigui adequada per valorar els efectes que es persegueixen, i per aquest motiu potser pot sorgir una gran disparitat de resultats en relació amb els esmentats anteriorment.

Segons les estimacions de Caixa Catalunya, la immigració explica el 140% del creixement del PIB *per capita* espanyol de l'última dècada, o en altres paraules, sense immigrants la taxa de creixement anual hauria estat negativa (-0,64%). Aquests estudis concedeixen a la demografia (i per tant a la immigració, en la mesura que el creixement demogràfic dels nadius és molt baix) un paper central com a factor de creixement. Els canals emfasitzats són l'estímul de l'estalvi, la demanda agregada, la formació de llars i la compra d'habitatges.

4.4 Efectes de la immigració en el mercat de treball

En el mercat de treball, els emigrants han contribuït a la disminució de l'atur estructural (2 punts percentuals segons l'estudi del Gabinet Econòmic del President [2006]) i han ajudat a reduir el desajustament (*mismatch*) del mercat de treball, dotant-lo de més flexibilitat, per les raons següents: a) els immigrants s'han dirigit a sectors en els quals l'oferta de treball dels nadius és escassa; b) els immigrants tenen més mobilitat geogràfica que els treballadors nadius, i c) els immigrants pressionen a la baixa els salaris reals.

Una pregunta molt pertinent sorgeix en considerar l'efecte de la immigració sobre les oportunitats d'ocupació dels treballadors nacionals. Això és especialment rellevant en una economia com l'espanyola, en la qual l'atur ha estat fins fa poc molt alt. L'evidència

empírica internacional no és concloent sobre aquesta qüestió, perquè hi ha dificultats d'identificació i perquè els efectes depenen crucialment de les característiques dels mercats de treball, com també de les respostes i ajustaments dels salaris derivats dels canvis en la demanda i l'oferta relativa de diferents categories de treballadors¹⁰. Carrasco, Jimeno i Ortega (2006) investiguen aquesta qüestió per a Espanya, usant diferents bases de dades i distingint entre immigrants regulars i irregulars.

Resumim a continuació les seves principals conclusions. Considerant els emigrants amb permís de treball i definint les taxes d'ocupació per als diferents sectors d'activitat, la immigració té un efecte negatiu sobre les taxes d'ocupació dels nadius, encara que petita (una elasticitat entorn del -0,1). La regularització addicional de 500.000 treballadors, actualment irregulars, de la qual tant s'ha parlat en l'àmbit polític, causaria una disminució de la taxa d'ocupació dels treballadors espanyols de l'1% (del 62% actual fins al 61%).

García-Montalvo (2006) estudia l'impacte de la immigració en el mercat de treball dels més joves (de 15 a 34 anys). Aquest autor defineix les migracions recents com un factor bàsicament juvenil i es pregunta, en primer lloc, per l'evolució dels joves emigrants en el mercat de treball espanyol, i, en segon lloc, com es veuen afectades per l'emigració les característiques del mercat de treball dels més joves. Els seus principals resultats són els següents:

- Els joves immigrants residents a Espanya presenten taxes d'activitat superiors a les que presenten els no emigrants i taxes d'atur marginalment més altes que la resta de joves.
- A Catalunya la situació és bastant diferent, perquè els joves immigrants tenen taxes d'atur elevades, molt superiors a les de la resta de joves.
- Els joves immigrants mostren una resistència a la mobilitat geogràfica similar a la de la resta de joves, però estan més predisposats a acceptar ingressos inferiors per sortir de l'atur que la resta de joves.

¹⁰ Per exemple, l'evidència empírica disponible per als mercats americans, relativament flexibles, no serveix per a interpretar el cas europeu, ja que aquest continent té mercats laborables més rígids.

4.5 Immigració i sector públic

Una de les qüestions principals en debatre el paper econòmic de la immigració és valorar l'impacte sobre els comptes públics; més encara en el cas que ens ocupa, perquè Espanya és un dels països occidentals amb més envelliment i, per tant, amb més previsions d'augment de la despesa pública per aquest concepte. Dividirem l'anàlisi de l'impacte de l'emigració en les finances públiques en dues seccions; en aquesta primera donem una visió general del problema, mentre que la següent es dedica íntegrament al problema de les pensions.

Les taules 12, 13 i 14 presenten les estimacions d'ingressos fiscals, despeses fiscals i saldo fiscal associats a la immigració per a l'any 2005, segons l'estudi del Gabinet Econòmic del President del Govern (2006). L'estimació és complicada, per la manca de dades, i els resultats estan subjectes a diverses hipòtesis que s'expliciten en el text.

Taula 12. Estimació de l'ingrés fiscal de la immigració el 2005 (dades en milions d'euros)

Partides	A → Totals	B → D'immigrants	B/A → Aportació (en %)
IRPF	59.143	1.874	3,2
Cotitzacions socials:	109.828	8.079	7,4
Contingències comunes	80.833	6.052	7,5
Contingències de treball (AT i IT)	9.342	575	6,2
Altres cotitzacions: INEM i FOGASA	19.564	1.452	7,4
IVA	55.587	3.766	6,8
Impostos especials	22.558	1.877	8,3
Resta d'ingressos	108.570	7.806	7,2
Total d'ingressos	355.686	23.402	6,6

Font: Gabinet Econòmic del President del Govern (2006)

Taula 13. Estimació de la despesa públic de la immigració el 2005 (dades en milions d'euros)

Partides	A → Totals	B → D'immigrants	B/A → Aportació (en %)
Pensions	84.012	399	0,5
Sanitat	48.779	2.265	4,6
Educació	37.189	2.464	6,6
Prestacions per atur	13.064	575	4,4
Polítiques actives i d'inserció	1.587	91	5,7
Integració d'emigrants	605	605	100,0
Resta de despeses	160.517	12.219	7,6
Total de despeses	345.753	18.618	5,4

Font: Gabinet Econòmic del President del Govern (2006)

Taula 14. Estimació del saldo fiscal de la immigració el 2005

	A → Totals	B → D'immigrants	B/A → Aportació (en %)
Total d'ingressos	355.686	23.402	6,6
Total de despeses	345.753	18.618	5,4
Saldo	9.933	4.784	48,2

Font: Gabinet Econòmic del President del Govern (2006)

Així les coses, i sobre la base de les dades que hem tingut oportunitat d'avaluar, els resultats principals són els següents:

- Respecte als ingressos públics, els immigrants contribueixen relativament poc per IRPF, en ser els seus salaris inferiors i l'IRPF, progressiu. Així, aporten més a través de cotitzacions socials i IVA. En resum, contribueixen en un 6,6% del total d'ingressos públics de 2005, gairebé dos punts per sota de la seva participació en la població aquest any (del 8,7%).
- Respecte a les despeses públiques, ara com ara la despesa mitjana per immigrant en serveis socials (sanitat, educació) o atur és inferior a la mitjana. Els immigrants reben un 4,6% de la despesa sanitària, un 6,6% de la despesa educativa i un 4,4% de les prestacions per atur.
- El saldo fiscal de la immigració és positiu: el 2005 van aportar a les arques públiques l'equivalent al 2,6% del PIB espanyol, entorn de la meitat del superàvit públic d'aquest any.
- En traslladar l'anàlisi estàtica a un context dinàmic, es pot veure com els resultats de 2005 que acabem de comentar són causats per l'estructura demogràfica dels immigrants –més joves i amb més taxes d'activitat que els nadius. Per tant, en la mesura que els contingents d'immigrants vagin envellint, el saldo fiscal canviarà de signe. Sobre la base de diverses hipòtesis, això pot passar al voltant del 2030.

Més enllà de les dades agregades, és interessant comptar amb evidència empírica a escala microeconòmica sobre l'impacte de la immigració en els serveis públics. Aquesta evidència empírica és bàsica per dissenyar correctament les polítiques d'acollida i d'integració, i adaptar l'estat del benestar als forts canvis demogràfics que estan succeint. Moreno i García (2006) analitzen l'impacte de la presència d'estudiants immigrants en els resultats del sistema educatiu de finançament públic a Catalunya. Les seves conclusions principals són les següents:

- Una més alta proporció d'estudiants provinents de la immigració disminueix el percentatge d'èxit escolar a primària i en el primer cicle de secundària. Així, és més important el nivell mitjà d'estrangers que el seu creixement.
- Els alumnes estrangers que no parlen castellà disminueixen més el percentatge d'aprovat.

- Un percentatge d'estudiants estrangers superior al 6% afecta de manera negativa el rendiment acadèmic, afectació que es constata de manera creixent. En els centres públics (excloent la privada concertada) aquest llindar puja al 10%.
- L'efecte de l'increment de la proporció d'estudiants estrangers depèn del seu lloc de procedència.

Per als serveis sanitaris, els resultats disponibles indiquen que els emigrants els utilitzen menys que els autòctons. L'estimació de l'ús de la sanitat pública per part de l'emigració és complicada i s'ha de distingir entre diferents serveis (generals, especialitzats, pediatria, ginecologia, etc.)¹¹. A mesura que passi el temps, el pes de la cultura sanitària d'origen disminuirà i és versemblant suposar que les pautes de comportament sanitari dels immigrants convergiran amb les dels nadius.

4.6 Immigració i pensions

Des de fa si més no tres dècades a Europa i dues a Espanya hi ha un debat obert sobre la sostenibilitat dels sistemes de pensions de repartiment. Aquesta discussió està motivada per qüestions demogràfiques: l'envelliment de la població, amb un augment notable de l'esperança de vida, junt amb les baixes taxes de natalitat, suposen un augment notable del nombre de pensionistes, i alhora es redueix la proporció de treballadors que, amb les seves cotitzacions, han de sostenir el sistema. Així, en aquest marc s'ha plantejat la possibilitat que els fluxos d'immigració podrien tenir un paper de reequilibri del sistema, sense necessitat d'afrontar costoses reformes de la Seguretat Social o augments impositius. Seguirem en aquest apartat l'anàlisi de Conde-Ruiz, Jimeno i Valera (2006). D'acord amb aquests autors, per analitzar l'efecte de la immigració en el sistema de pensions, la despesa en pensions sobre el PIB es pot descompondre en els tres factors següents:

1. *Factor demogràfic*. El factor demogràfic és equivalent a la "taxa de dependència de les persones grans", definida com el quocient entre la població més gran de 64 anys i la població entre 20 i 64 anys. Segons les projeccions de l'OCDE i l'Eurostat, les taxes de dependència a Europa es poden duplicar entre el 1995 i el 2050. A més, Espanya és la segona economia europea (després d'Irlanda i per davant d'Itàlia) amb prediccions de taxes de dependència més altes. Per a Espanya, les projeccions situen la taxa de dependència entorn del 80%, cosa que

¹¹ Vegeu, per exemple, l'Estudi de García, González i Sáez (2006).

significa gairebé un jubilat per cada treballador. En aquest context, la pregunta és si l'entrada d'immigrants pot modificar la piràmide de població de manera suficient per abaixar substancialment, per ella mateixa, les taxes de dependència. Això depèn de diversos efectes, com l'edat dels immigrants, les seves pautes de fecunditat i les taxes de tornada als països d'origen. Pel que fa al factor clau – l'edat dels immigrants – sembla que les piràmides de població de la població nadiua i immigrada són massa similars perquè l'efecte sigui significatiu.

2. *Factor de mercat de treball.* Aquest factor és la inversa de la taxa d'ocupació (treballadors sobre actius) i com més gran sigui la taxa d'ocupació, més petit serà aquest factor i la despesa en pensions sobre el PIB. El canal pel qual la immigració afecta la taxa d'ocupació és el nivell de formació dels immigrants, o més precisament, la comparació de l'estructura formativa dels immigrants i de la població nadiua. En el cas espanyol, l'estructura formativa de la població immigrant comunitària és més qualificada que la nadiua i l'estructura formativa de la població immigrant no comunitària és menys qualificada que la nadiua. En resum, la majoria dels estudis conclouen que l'efecte total d'aquest factor és feble o pràcticament nul.
3. *Factor institucional.* La immigració afecta el factor institucional per canals econòmics (bàsicament l'efecte de la immigració sobre la productivitat de l'economia, per mitjà de l'impacte sobre l'estructura de preus relatius dels factors) i per canals polítics (canvis normatius en els sistemes de pensions impulsats pel vot dels ciutadans). D'altra banda, el factor institucional depèn de dues variables:
 - a. *Elegibilitat.* Aquesta variable es defineix com la ràtio entre el nombre de pensions i la població més gran de 65 anys i depèn de les normes legals i de les regles d'accés dels immigrants a les pensions contributives. En la mesura que la major part de la població immigrant no comunitària està entrant a Espanya molt jove són elegibles per a pensions en el futur, i en la mesura que la taxa d'activitat dels immigrants és superior als nadius, això ha de suposar un augment de l'elegibilitat futura.
 - b. *Generositat.* La generositat del sistema de pensions es defineix com la ràtio entre la pensió mitjana i la productivitat mitjana (PIB per ocupat).

Aquesta ràtio s'ha mantingut constant, al voltant del 17% en els últims anys, però la seva evolució futura dependrà, d'una banda, de l'evolució de la productivitat de l'economia espanyola (que, al seu torn, està en funció del progrés tècnic) i, de l'altra banda, de com es traslladin els augments de productivitat a les pensions.

És difícil identificar aquest efecte perquè depèn, simultàniament, de l'entrada d'immigrants i del seu comportament en el mercat de treball. A més, els sistemes de pensions combinen una redistribució intergeneracional de la renda (de joves a grans) amb un efecte de redistribució intrageneracional (de rics a pobres). En aquest camp, per tant, no s'identifiquen efectes significatius per a l'economia espanyola.

Aquests autors conclouen que la immigració només pot afectar les pensions a mitjà termini, però no a llarg termini. A mitjà termini, l'entrada selectiva per edat d'immigrants pot impedir que es dispari la taxa de dependència, ajudant a la sostenibilitat del sistema de pensions. A llarg termini, l'assimilació dels immigrants (amb l'homogeneïtzació de pautes de comportament demogràfic) deixa el sistema on era abans de l'arribada dels immigrants. En definitiva, l'emigració no pot ser la solució al problema de les pensions i, per tant, el debat sobre la sostenibilitat i la reforma de la Seguretat Social és tan pertinent amb emigració com sense.

Segons l'estudi del Gabinet Econòmic del President del Govern (2006) els emigrants contribueixen, a través de les cotitzacions, en uns 8.000 milions d'euros, mentre que només reben 400 milions d'euros (vegeu taules 12 i 13). L'aportació dels emigrants augmentarà entre el 2005 i el 2012 i començaran a baixar a partir de llavors, quan els emigrants comencin a arribar a l'edat de jubilació i comencin a exercir el seu dret a rebre la pensió.

4.7 Immigració i dèficit exterior

L'economia espanyola presenta un dels dèficits més importants per compte corrent del món (del 7,3% del PIB el 2005 i del 8,8% del PIB el 2006, per esmentar només els últims anys). L'evidència empírica a escala internacional mostra una relació positiva entre immigració i dèficit exterior. L'informe de l'Oficina Econòmica del President del Govern identifica quatre mecanismes pels quals la immigració afecta el dèficit:

- a) Les remeses dels emigrants als seus països d'origen, que suposen més de mig punt de mitjana del PIB espanyol en els últims anys (del 0,3% del PIB el 2001 al 0,7% el 2006), encara que algunes dificultats de càlcul poden subestimar aquesta xifra¹².
- b) Els emigrants, en pertànyer a segments de població amb perfils d'edat relativament joves i a estrats de renda relativament baixa, presenten menys nivell d'estalvi i més nivell de consum que la població nadiua.
- c) El patró de consum dels emigrants està esbiaixat cap al consum de béns duradors, en la seva majoria importats, cosa que contribueix a augmentar el dèficit comercial.
- d) La immigració implica un augment de la mà d'obra, la qual cosa disminueix la ràtio **cabal-treball** i eleva la rendibilitat de la inversió.

La suma d'aquests quatre efectes explica fins a un 2,1% del dèficit exterior sobre el PIB, o sigui el 30% del dèficit exterior d'Espanya l'any 2005 segons el Gabinet Econòmic de la Presidència del Govern (2006). Pel que fa a les remeses dels emigrants, el seu paper en els països receptors és molt important des d'un punt de vista quantitatiu, i supera, en molts casos, el volum d'ajut oficial al desenvolupament i, fins i tot, la inversió estrangera directa o els ingressos per turisme¹³. L'impacte de les transferències sobre el desenvolupament a llarg termini d'aquests països és un tema obert, objecte encara d'investigació.

4.8 Immigració i sistema educatiu

L'impacte de la immigració en el sistema educatiu ha generat una extensa literatura en els darrers anys. L'escola és el primer i principal àmbit de socialització i, per tant, té un paper de primer ordre, segurament el més important, en l'acollida dels immigrants. A més, Espanya presenta un dèficit educatiu que ha de corregir i el sistema educatiu espanyol, amb o sense emigrants, està subjecte a debats sobre la seva reforma i augment de la qualitat. L'anàlisi de les implicacions de la immigració per al sistema educatiu va més enllà de les intencions d'aquest panorama. Els principals problemes

¹² Vegeu l'informe del Banc d'Espanya (2007).

¹³ Vegeu Álvarez de Pedro *et al.* (2006) i La Caixa (2006) per a una anàlisi més detallada del paper de les remeses dels immigrants, tant a Espanya com als països receptors.

passen per garantir l'accés dels immigrants al sistema educatiu, per fer d'aquest un instrument eficaç d'integració social i per abordar els temes d'interculturalitat.

5. Una primera anàlisi de la incidència de la immigració en la reactivació socioeconòmica de les àrees rurals

Iniciem el camí cap a l'objectiu –ja exposat– d'aquesta línia d'investigació amb els resultats obtinguts d'un estudi Delphi plantejat a un grup d'experts en immigració que ens permeten plantejar una hipòtesi de treball sobre les qüestions que més afecten el desenvolupament, localment, a les zones rurals de Catalunya. A continuació analitzarem els resultats d'una enquesta que, en col·laboració amb l'Associació Catalana de Municipis, s'ha fet arribar a la totalitat de municipis de Catalunya amb la finalitat d'examinar quina és la visió des del punt de vista local de la integració de població immigrant i el seu potencial en la generació de desenvolupament.

L'objectiu és conèixer de primera mà la predisposició i la capacitat dels municipis per acceptar mà d'obra immigrada. Els resultats obtinguts serviran per a fixar amb més detall, en una anàlisi posterior, un mapa de localitats en les quals pugui ser factible la incorporació de persones immigrades disposades a treballar en empreses ja establertes o crear les seves pròpies empreses o negocis viables econòmicament.

5.1 Els resultats de l'estudi Delphi

El nostre primer pas ha estat intentar conèixer l'opinió d'experts en immigració quant a les possibilitats que aquesta pugui presentar per a la revitalització d'algunes zones rurals i/o l'ajut al creixement previst d'unes altres. Per assolir aquest objectiu s'ha considerat oportú utilitzar la metodologia Delphi, donades les seves característiques que permeten treballar en entorns d'incertesa per deduir possibilitats de futur. Amb aquest mètode se selecciona un grup d'experts als quals es fa una sèrie de preguntes que, en una primera ronda, contesten cadascun de forma anònima, sense conèixer les respostes dels altres. La idea és acostar-se al consens, si és possible, però mantenint la màxima autonomia dels participants.

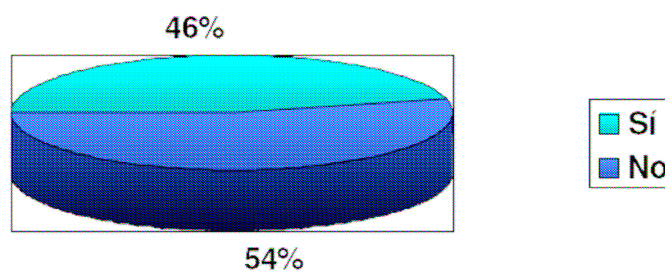
Se solen fer diverses rondes de manera que, a partir de la segona, els experts coneixen les opinions dels altres i, d'aquesta manera, cadascun pot anar coneixent les diferents opinions, comparar-les amb les seves i manifestar-hi el seu acord o desacord. És important, per a l'èxit de l'aplicació d'aquest mètode, iniciar el treball determinant com més exactament millor el camp de recerca i triant acuradament el grup d'experts en

funció, bàsicament, dels seus coneixements i de la seva experiència en relació amb el tema objectiu.

Les conclusions del procés indiquen el valor mitjà de les respostes com també les opinions que es troben a banda i banda de la mitjana. En el nostre cas es va decidir fer dues rondes solament, atès que la característica del tema limitava el nombre d'experts a una xifra baixa i, per tant, el resultat obtingut hauria de ser prou fiable. En la primera etapa hem rebut la resposta de 13 experts, mentre que, en la segona, en la qual s'han presentat les respostes de la primera, han contestat 4 experts.

L'estudi que presentem a continuació, del qual traurem els resultats més destacats, porta per títol "Estudi Delphi de Prospectiva sobre la incorporació de famílies d'immigrants en municipis de zones rurals de Catalunya i la consegüent influència en la productivitat de les explotacions agrícoles". Basant-nos en la primera etapa, podem destacar les consideracions dels qüestionaris següents, que ordenem en funció de les respostes a les afirmacions plantejades:

1. *La disminució i l'anul·lació de la percepció dels fons europeus estructurals afectarà greument i de forma molt directa el teixit productiu agrari de les zones interiors i pirinenques de Catalunya, cosa que contribuirà a un despoblament encara més accelerat d'àmplies zones rurals del territori.*

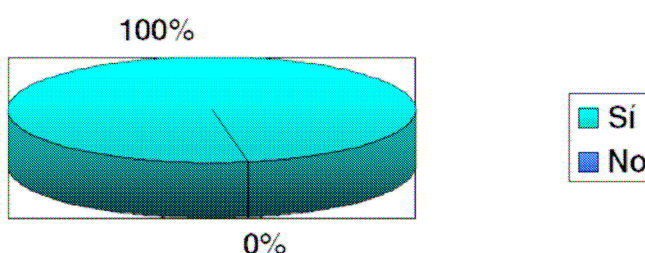

Comentaris:

- S'han de buscar alternatives.
- Sens dubte afectarà, però no greument.
- Serà positiu per l'entrada dels productes del tercer món.
- Es produirà una diversificació de l'activitat productiva i es generaran nous jaciments laborals.
- Afectarà greument si nó ho ha fet ja.

- Hi ha o hi haurà una adaptació del sector agrícola.
- Es necessita una reorganització del sector, passant de les petites explotacions actuals a grans explotacions.
- S'hauria d'apostar per l'especialització del sector i l'agricultura ecològica.
- Afectarà però hi haurà economies emergents –com el turisme– que repoblaran la zona.

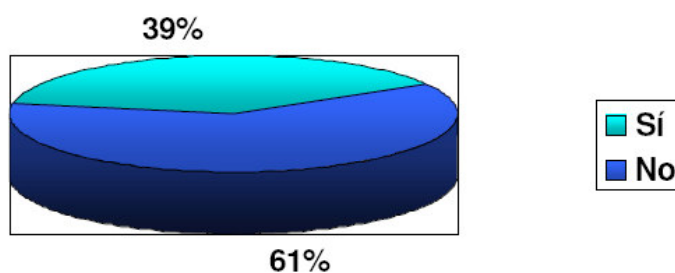
2. *Les entitats locals haurien de generar programes de creació de treball, desenvolupar accions de formació professional i proporcionar assessorament tècnic i orientació social, cultural i laboral per aconseguir consolidar la integració dels immigrants a les zones rurals d'acollida.*

Comentaris:

- Hi ha una manca de competències econòmiques i jurídiques en la matèria per part dels municipis, cosa que dificulta la resolució del problema.
- S'hauria de moderar el rebuig de la societat cap a l'augment dels recursos destinats als immigrants.
- S'ha de fixar la capacitat d'acollida de cada localitat per evitar la saturació dels seus serveis socials.
- A part de les entitats locals, també s'hauria de produir la implicació activa de les Administracions central i autonòmica, a més de la societat en general.

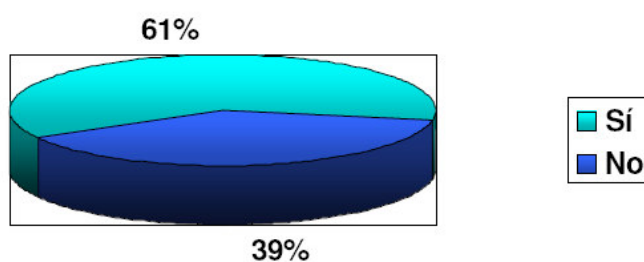
3. *El perfil dels immigrants tipus per a aquest projecte hauria de tenir un origen rural o provenir d'una cultura rural, per tal de desenvolupar a les zones rurals d'acollida una feina similar a la que ja feien al seu país d'origen.*

Comentaris:

- Si hi ha un sistema de formació eficient, tots els immigrants es poden adaptar.
- Hi ha persones de ciutat que busquen la tranquil·litat que hi ha al camp.
- Es podria donar el cas d'una possible analfabetització del perfil d'immigrant tipus, cosa que generaria dificultats en la formació.
- L'entorn rural del país d'origen pot ser diferent del català.
- L'alt grau d'adaptació dels immigrants no fa necessari que provinquin d'una cultura rural d'origen.

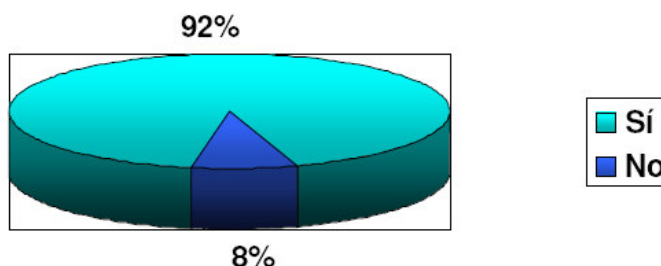
4. *La família, com a unitat bàsica de convivència, serà el millor instrument per aconseguir una plena integració laboral i social dels immigrants que s'acullin a aquest projecte.*

Comentaris:

- La família és important per aconseguir la integració emocional dels immigrants, però també s'ha de fer feina per a la integració social.
- La família no necessàriament ha de ser l'instrument bàsic; hi pot haver persones individuals.
- També poden existir altres instruments importants, com els amics o l'entorn.

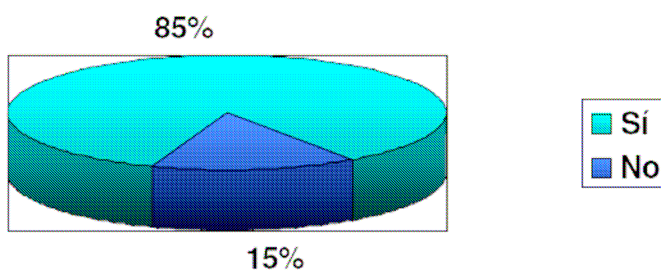
5. *La formació serà un element clau per facilitar la integració dels immigrants a les zones rurals de Catalunya seleccionades per al projecte.*

Comentaris:

- La clau serà la voluntat política d'inclusió del teixit social.
- La formació serà un element molt important.

6. *La formació agrícola dels immigrants que s'integrin en el projecte permetrà desenvolupar una activitat productiva amb un rendiment molt més elevat per a les explotacions agrícoles que els acullin.*

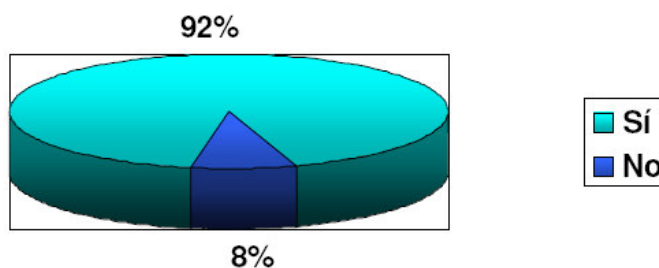

Comentaris:

- Si es retiren els fons no podrà ser mai rendible.
- La substitució de la població autòctona per no disposar d'activitats rendibles farà que les famílies d'immigrants nouvingudes es trobin en la mateixa situació.
- En aquesta matèria, hi ha una dependència de la futura conjuntura econòmica mundial i del mercat agrícola.

- La rendibilitat estarà en funció del mercat i no d'una variable com la formació dels ciutadans d'origen estranger.
- L'èxit dependrà més del disseny de les explotacions i de les circumstàncies que de la formació agrícola.

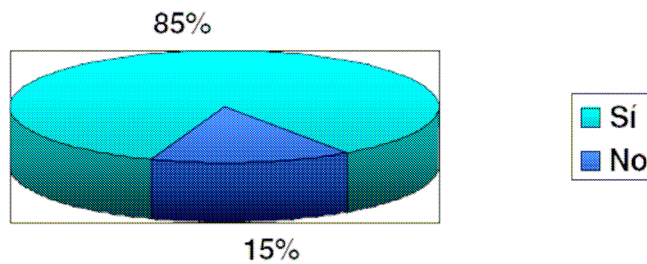
7. *La formació haurà de ser àmplia i preveure tant les competències tècniques de l'activitat que haurien de desenvolupar els immigrants com les pròpies de la socialització en el seu entorn.*

Comentaris:

- El fet de saber treballar no serà suficient si els immigrants no tenen una habilitat social de relacionar-se amb la població d'acollida.
- La llengua catalana i castellana, la formació cívica –social i política–, el mercat de treball, els drets i els deures i l'entorn cultural han de ser els eixos del procés formatiu.

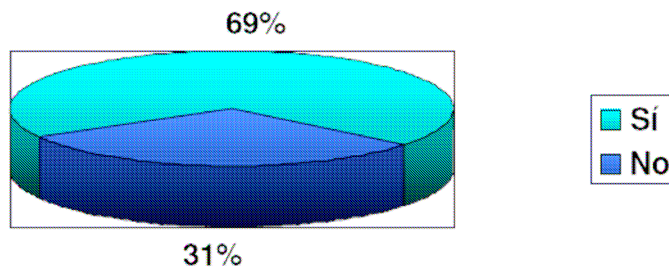
8. *La formació s'ha de desenvolupar per a tot el col·lectiu d'immigrants que acceptin acollir-se al projecte, tant per al treballador com per a la resta d'integrants de la seva unitat familiar.*

Comentaris:

- Sí, però deixant un marge de decisió ocupacional als familiars que vénen en virtut de les polítiques de reagrupament familiar.
- No és necessari un nivell d'especialització tan elevat.
- S'haurien d'establir diferents nivells de formació per als uns i els altres.

9. La formació podrà ajudar a retenir el talent dels nous treballadors compromesos, perquè es constitueix com un element clau per generar valor a l'explotació agrícola i al municipi d'acollida.

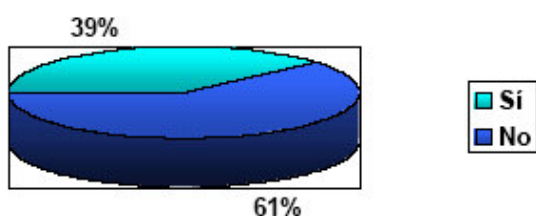

Comentaris:

- L'immigrant, com a ésser humà ambiciós, buscarà posteriorment altres llocs de treball amb més remuneració.
- La retenció de la persona no ha de venir tant per la formació, sinó per la qualitat de vida i per les condicions de treball.
- Pot facilitar el canvi de lloc de treball i fins i tot d'entorn laboral.

En una segona etapa de l'estudi Delphi, els resultats a les mateixes preguntes van sofrir alguna variació, com veurem a continuació amb les gràfiques comparatives de resposta i els comentaris a les afirmacions plantejades. Així doncs, el nou escenari queda com segueix:

1. *La disminució i l'anul·lació de la percepció dels fons europeus estructurals afectarà greument i de forma molt directa el teixit productiu agrari de les zones interiors i pirinenques de Catalunya, cosa que contribuirà a un despoblament encara més accelerat d'àmplies zones rurals del territori.*

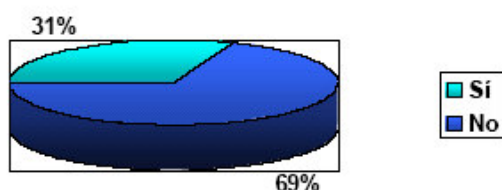
Canvis		
Primera etapa	Segona etapa	N
Sí	Sí	2
Sí	No	1
No	Sí	0
No	No	1

Comentaris:

- D'acord amb la primera part de l'afirmació; no tant amb la segona, perquè poden trobar-se alternatives.
- Es poden trobar alternatives de producció favorables, amb l'objectiu d'incrementar la població a les zones rurals.
- Hi haurà forts canvis de població al territori.
- La desaparició de les subvencions europees genera dubtes sobre el futur pel nivell de rendibilitat de les explotacions agrícoles.

La pregunta 2 no ha estat objecte de revisió en una segona fase d'estudi perquè compta amb el 100% de respostes favorables en la primera fase –que s'han mantingut.

3. *El perfil dels immigrants tipus per a aquest projecte hauria de tenir un origen rural o provenir d'una cultura rural, per tal de desenvolupar a les zones rurals d'acollida una feina similar a la que ja feien al seu país d'origen.*

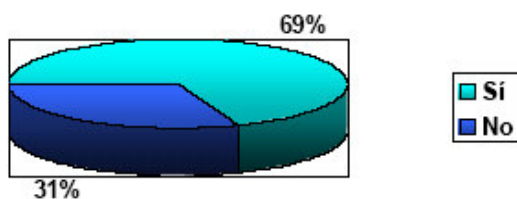

Canvis		
Primera etapa	Segona etapa	N
Sí	Sí	1
Sí	No	1
No	Sí	0
No	No	2

Comentaris:

- Els immigrants poden tenir els mateixos problemes que les persones que abandonen el món rural.
- Els immigrants tindran la voluntat de millorar les seves condicions i aspiracions.
- La solució no és canviar les persones, sinó les condicions.
- No és necessari. Es pot formar els immigrants de manera eficaç.
- *A priori* pot facilitar la integració el fet de provenir d'un entorn o cultura rural.
- La manera de resoldre la crisi agrícola no és la immigració.

4. La família, com a unitat bàsica de convivència, serà el millor instrument per aconseguir una plena integració laboral i social dels immigrants que s'acullin a aquest projecte.

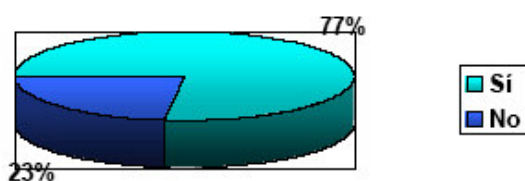
Canvis		
Primera etapa	Segona etapa	N
Sí	Sí	3
Sí	No	0
No	Sí	1
No	No	0

Comentaris:

- La família ofereix una estabilitat emocional que resulta transcendental per a qualsevol procés d'adaptació humana.

Les respostes inicials a les preguntes 5, 6, 7 i 8 no han estat objecte de canvi d'opinió per part dels experts en la segona fase de l'estudi.

9. La formació podrà ajudar a retenir el talent dels nous treballadors compromesos, perquè es constitueix com un element clau per generar valor a l'explotació agrícola i al municipi d'acollida.

Canvis		
Primera etapa	Segona etapa	N
Sí	Sí	3
Sí	No	0
No	Sí	1
No	No	0

Comentaris:

- La formació sempre és primordial a totes parts.

Pel que fa al seguiment del qüestionari, cal subratllar dos tipus de dades. En primer lloc, sobre el dia de la setmana que s'ha produït la resposta: quatre experts ho van fer el dimecres, tres el dilluns i el divendres, mentre que dos ho van fer el dijous i la resta, el dissabte. Cap enquestat no va completar el qüestionari ni el dimarts ni el diumenge. Quant al temps de resposta del qüestionari, la mitjana se situa en 9 minuts i 34 segons, en què els valors mínim (1 minut i 4 segons) i màxim (45 minuts i 36 segons) són molt dispers. En realitat, tenint en compte l'alt valor del temps màxim i la dada mitjana, la veritat és que gairebé tots els enquestats van estar més a prop del valor mínim que del màxim. Com a punt final a la recollida de dades d'aquest estudi Delphi, reproduïm tot seguit un dels comentaris generals fets per un dels experts enquestats, recollit en l'annex:

“Estic molt d'acord amb l'estudi dels possibles projectes en aquest sentit. No obstant això, he trobat a faltar que s'enviés, juntament amb el qüestionari, una informació bàsica del projecte en si –encara que fos molt sintètica–, que he pogut trobar a Internet. Encara així, cal partir d'una sèrie d'aspectes:

- Una informació consistent en altres perspectives o previsions econòmiques, socials, etc., o bé de perspectives d'aquest tipus incorporades en aquest estudi.
- D'iniciatives possibles i viables com a motor inicial.
- De l'elaboració de possibles projectes i d'actors que hi intervinguin.
- De l'estudi de la seva viabilitat.

D'altra banda, no necessàriament hi ha d'haver projectes centralitzats, sinó xarxes de projectes que incloguin situacions, condicions, perspectives i viabilitats diverses. No obstant això, en relació amb el que s'ha dit anteriorment, també seria ineludible reflexionar i/o estudiar si la tendència general dels moviments migratoris de caràcter econòmic, que representa migracions del camp a les ciutats arreu del món, no va en contra d'aquest tipus de projectes. O, dit d'una altra manera, si hi ha migracions i orígens rurals concrets amb els quals plantejar projectes d'aquest tipus –que, en definitiva, haurien d'estar ben plantejats si pretenen tenir èxit. Un camí pot ser el del codesenvolupament, sempre tenint en compte polítiques de cooperació als països d'origen de les migracions significatives cap al nostre país (vegeu el Pla director de cooperació, el Pla de ciutadania, etc.).

Per part meua, agraeixo haver estat consultat en aquest estudi, felicito els responsables per la iniciativa i quedo a la seva disposició per a qualsevol col·laboració futura, especialment en aspectes de salut i immigració, que conec específicament millor. També hi ha altres iniciatives amb aspectes comuns del treball i el món rural que tenen a veure amb la salut, com les experiències d'acollida sanitària de treballadors temporals del camp (projectes amb la Unió de Pagesos, etc.).”

El comentari general presentat és paradigmàtic de l'opinió consensuada entre els experts consultats i que, com es pot comprovar contemplant les dues rondes, corrobora les hipòtesis 2, 5, 6, 7, 8 i 9 però no les hipòtesis 1, 3 i 4. Podem concloure que, segons el criteri dels experts, cal plantejar-se la possibilitat de trobar països d'origen de la migració en els quals es puguin proposar projectes a les seves zones rurals com el que desenvolupem, encara que no sembla tan clar que la procedència de zones no rurals pugui donar població objectiu per al que es pretén.

Una altra deducció interessant és que no tots els llocs de treball que es poden oferir a les zones rurals de Catalunya han de ser al camp. És important, per tant, esbrinar si hi pot haver altres alternatives en altres sectors –com el turisme o l'artesania, per exemple– que segurament, possiblement, podrien absorbir no tan sols mà d'obra procedent de zones rurals en origen, sinó també de procedència urbana.

És evident que entre les opinions recollides destaca també la necessitat de formació. La qüestió rau a diferenciar i valorar convenientment quin tipus de formació i el lloc on s'ha

d'impartir (al país d'origen, a la zona d'acollida o en ambdues). També és important la referència al codesenvolupament com a forma de millorar les relacions entre les societats dels països d'origen i d'acollida, a més d'actuar com a element motivador per als immigrants pel fet de ser peça bàsica en la creació de llaços professionals entre el seu país d'origen i el d'acollida.

5.2 Els municipis catalans davant la inserció sociolaboral de població immigrant. Relació de la integració sociolaboral amb la problemàtica del despoblament

En aquesta part de l'estudi s'ha volgut preguntar directament els responsables municipals de les àrees d'immigració (tant si eren tècnics com polítics) sobre la possibilitat d'inserció laboral d'aquests en localitats que perdin població. El fet de cridar l'atenció sobre aquest punt, lligat a la difusió d'ajuts europeus per a projectes d'inserció laboral de persones immigrants, obre una possible solució per a les àrees rurals, que en principi veuen reduïts els seus ingressos procedents d'ajuts comunitaris a causa de l'ampliació europea i la pèrdua d'estatus com a objectiu 1 i 3 per part dels municipis catalans.

Encara que l'estudi vol recollir la visió que tenen les localitats més petites, concretament les que s'enfronten a un procés de despoblament clar, s'ha volgut recaptar en primer lloc informació de tot el conjunt de municipis que conformen Catalunya. Per això, s'ha dissenyat una enquesta que s'ha facilitat a totes les localitats catalanes a través de l'Observatori de l'Economia Solidària (OES) amb el suport de l'Associació Catalana de Municipis (ACM). Per a això s'ha pensat, en primer lloc, en un llistat de preguntes basat en els dos objectius operatius principals d'aquesta investigació: i) analitzar la visió actual i les perspectives de futur a escala municipal, relacionant la problemàtica social de la inserció laboral d'immigrants que no troben seient laboral amb la fenomenologia del despoblament rural, i ii) com es relaciona tot això amb l'obtenció de fons estructurals europeus dedicats a la integració de la immigració.

Això ens ha de donar motius de poder analitzar la possibilitat i les condicions de la integració d'immigrants a les zones rurals de Catalunya, on davant una problemàtica de despoblament més serien necessàries polítiques d'inserció laboral, amb el vessant social d'integrar població immigrant sense una ubicació arrelada al país d'acollida.

5.2.1 Objectius operatius de l'enquesta

La primera proposta d'enquesta llançada a responsables polítics (alcaldes i/o regidors) o a professionals tècnics (a les àrees d'immigració, assumptes socials o desenvolupament local), i també a responsables (també polítics i tècnics) dels consells comarcals i les diputacions de Catalunya, s'ha instrumentat tenint en compte la llista d'objectius operatius següent:

OBJECTIU OPERATIU número 1: analitzar la situació actual i les perspectives de futur de les zones rurals de Catalunya en relació amb l'obtenció de fons estructurals europeus. Estudiar els possibles efectes adversos per la disminució o l'anul·lació de la percepció d'aquests fons.

- 1) Com definiria des d'un punt de vista econòmic la situació actual del seu municipi?
- 2) Com definiria des d'un punt de vista social la situació actual del seu municipi?
- 3) Quines són les perspectives de futur del seu municipi des d'un punt de vista econòmic i social?
- 4) Han analitzat des del seu municipi els possibles efectes adversos per la disminució (i/o anul·lació) de la percepció de fons europeus?
- 5) Creu que la pèrdua de població rural i l'abandó de l'activitat agrícola tenen (i/o tindran) efectes ecològics importants en el seu entorn immediat i en el seu entorn més urbà?
- 6) Creu que la disminució (i/o anul·lació) de la percepció dels fons europeus estructurals afectarà greument i de forma molt directa el teixit productiu agrari de la seva comarca? Creu que tindrà una incidència important en el despoblament d'àrees rurals del seu territori?

OBJECTIU OPERATIU número 2: analitzar la possibilitat i les condicions d'integració de la immigració a les zones rurals de Catalunya. Identificar les àrees rurals amb més capacitat d'integració de població immigrant. Estudiar els efectes adversos provocats per l'abandó d'activitats agrícoles. Analitzar l'evolució del grau de desertització del territori rural de Catalunya. Concretar el perfil necessari per a la integració en aquestes zones. Plantejar programes de formació per facilitar la integració.

- 7) Identifiqui a la seva comarca les àrees rurals amb més capacitat d'integració de població immigrant. Especifiqui en quines àrees econòmiques i activitats.
- 8) Identifiqui en el seu municipi els barris amb més capacitat d'integració de població immigrant. Especifiqui en quines àrees econòmiques i activitats.
- 9) Concreti el perfil d'immigrant que consideri adequat perquè pugui integrar-se amb facilitat en el seu municipi i comarca.
- 10) Hi ha programes municipals de formació per facilitar la integració dels immigrants al seu municipi? Descrigui breument aquests programes
- 11) Hi ha programes comarcals de formació per facilitar la integració dels immigrants al seu municipi? Descrigui breument aquests programes.
- 12) Hi ha programes de la seva diputació (als quals s'aculli el seu municipi) de formació per facilitar la integració dels immigrants al seu municipi? Descrigui breument aquests programes.
- 13) Creu que en un municipi relativament petit pot ser més fàcil la integració a la cultura i els hàbits autòctons? Especifiqui els límits de població que creu que poden afavorir la integració social de la població immigrant.
- 14) Creu que la unitat familiar (entesa com una unitat social) és la més adequada per aconseguir una millor integració social, econòmica i cultural de la població immigrant? En cas de creure que és irrellevant, especifiqui per què.
- 15) Creu que una tradició agrícola prèvia en el perfil de l'immigrant pot ser un factor important que afavoreixi una millor integració en la nova realitat sociolaboral?

OBJECTIU OPERATIU número 3: analitzar les característiques de la població immigrant en àrees urbanes que permetin identificar perfils adequats per participar en un programa d'inserció laboral en àmbits rurals que ajudi a l'equilibri territorial en aquestes zones. Analitzar les possibilitats d'aprofitament de les xarxes transnacionals dels immigrants de cara a aprofundir en l'aplicació del nostre programa a grups socials proclius als nostres objectius. Plantejar programes de formació necessaris per adquirir aquest perfil i facilitar la mobilitat geogràfica des de zones urbanes a zones rurals, així com la integració sociolaboral en aquests entorns.

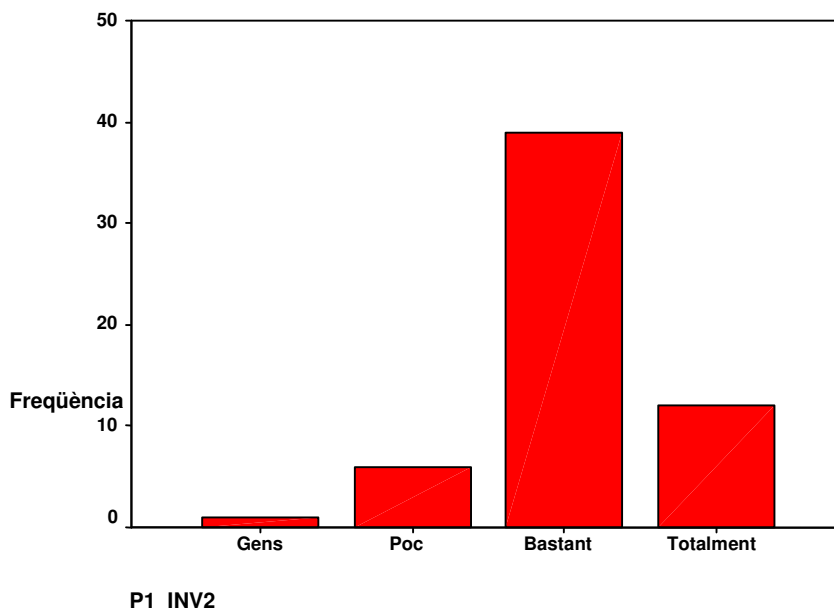
- 16) Creu que partint de la població immigrant resident en àrees urbanes pot adaptar-se fàcilment a la realitat socioeconòmica del seu municipi?

- 17) Quin creu que pot ser el perfil més adequat de l'immigrant perquè s'adapti fàcilment a la vida quotidiana del seu municipi?
- 18) Creu que algun tipus de programa de formació pot ajudar a fer que els immigrants s'adaptin millor en programes d'inserció laboral?
- 19) Pensa que aquest tipus de programes d'inserció laboral poden ajudar a facilitar la inserció laboral i sociocultural de la població immigrant?
- 20) En què creu que han de consistir aquests programes d'inserció sociolaboral? Quines n'han de ser les línies bàsiques?
- 21) Creu que la formació "agrícola" per als immigrants que s'integrin en un projecte d'inserció laboral en àrees rurals permetrà desenvolupar una activitat productiva rendible per a les explotacions que els acullin?
- 22) Creu que la inserció laboral en zones rurals s'acabarà produint en el sector terciari (o en el secundari)? Concreti en quins sectors d'activitat.

5.2.2 Visió general dels municipis de Catalunya

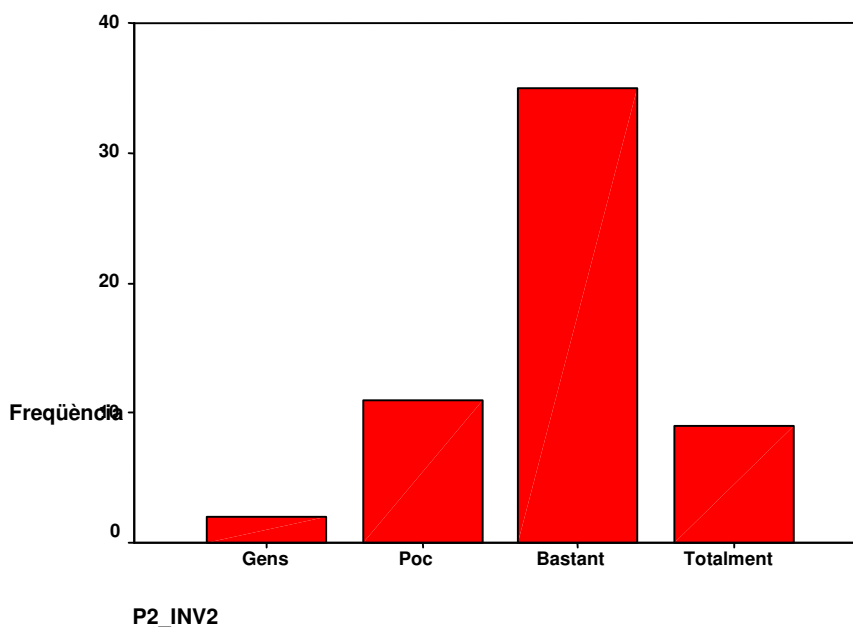
La primera enquesta que presentem es refereix a tots els municipis de Catalunya, sense tenir en compte els possibles problemes de despoblament. Deixem per a l'epígraf següent mostrar els resultats corresponents fent referència als municipis que sí que s'han vist afectats per aquest problema. En els formularis s'han presentat una sèrie d'afirmacions davant les quals els responsables municipals han hagut de respondre alguna de les opcions plantejades, com es veurà reflectit en les gràfiques. Així doncs, els resultats de l'enquesta, en el primer dels casos, han estat els següents:

1) des del punt de vista econòmic, la situació al seu territori es pot considerar bona:

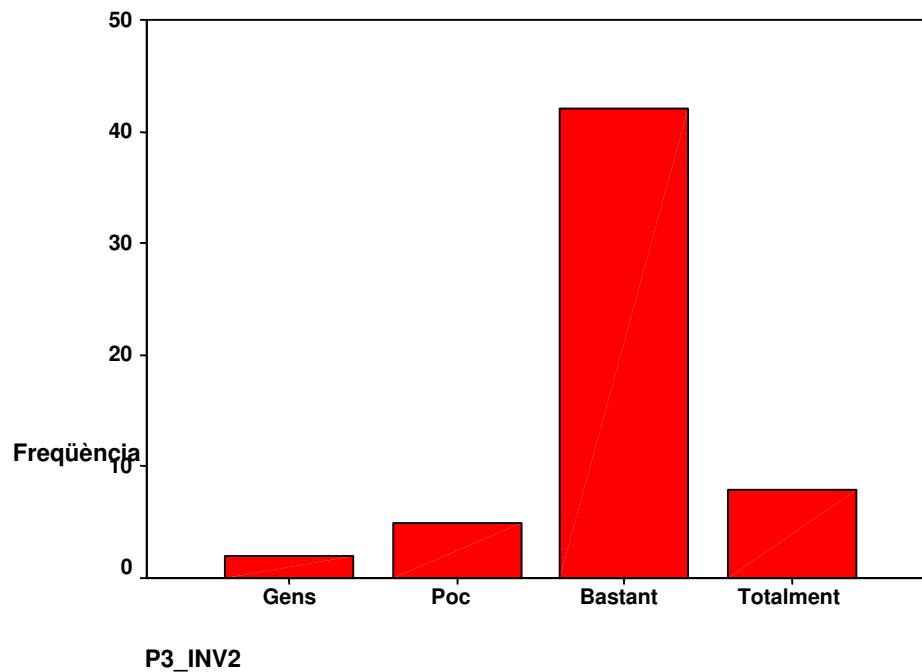
S'observa que la situació econòmica és percebuda positivament (predomini clar de les categories "bastant" i "totalment").

2) Les perspectives a mitjà termini o a llarg termini en l'àmbit econòmic són bones:

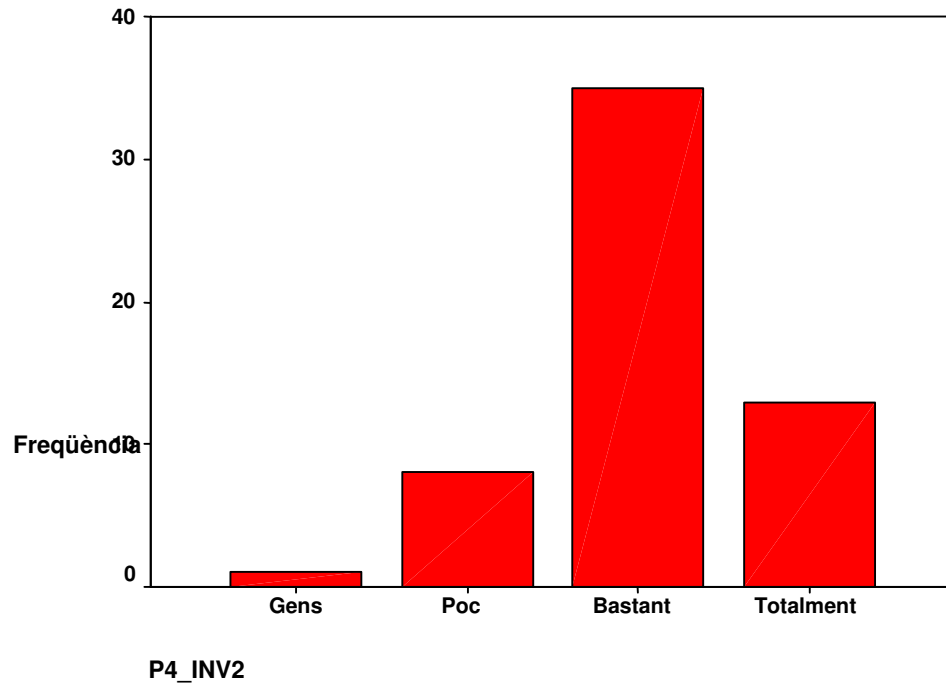
En aquest cas, la situació econòmica a mitjà i a llarg termini és percebuda amb un optimisme lleugerament inferior a la situació econòmica actual.

3) Des del punt de vista social (nivell de vida, convivència, serveis...), la situació actual es pot considerar bona:

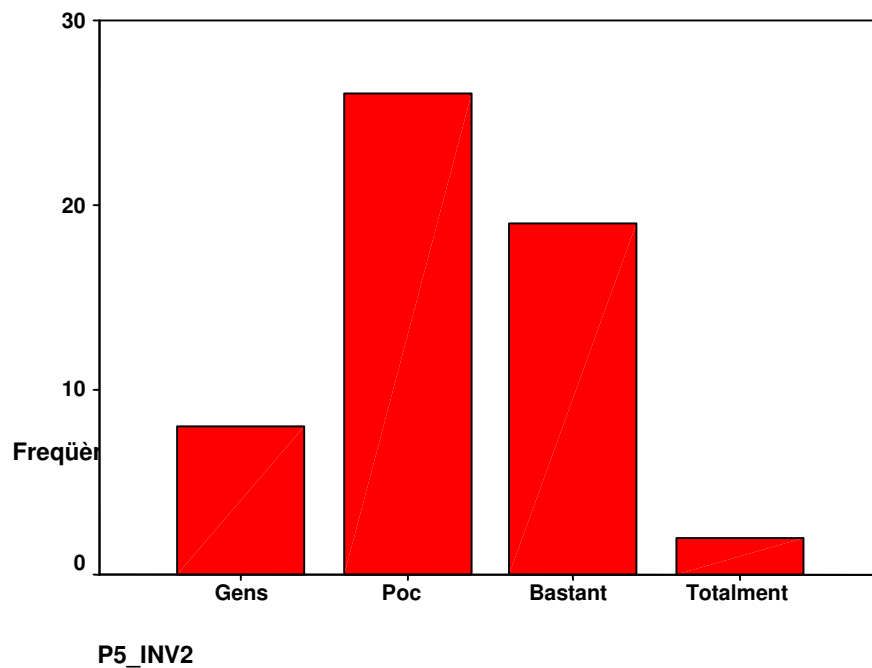
Així, predominen clarament les respostes amb valors alts d'acord amb l'enunciat, que indiquen benestar social.

4) Les perspectives a mitjà i llarg termini de la situació social es poden considerar bones:

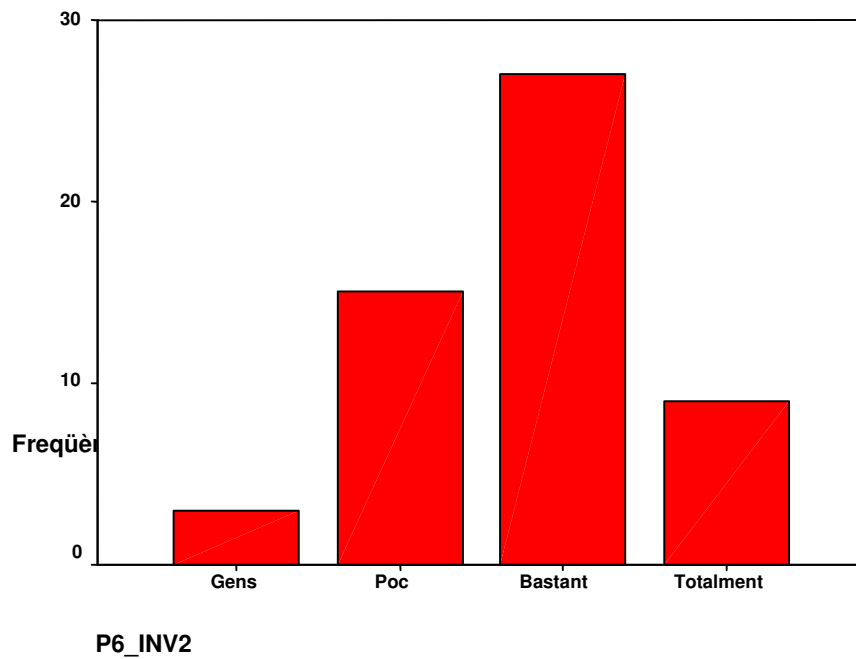
Aquí també hi ha predomini dels valors alts, però es veu d'una manera menys optimista la situació a mitjà i llarg termini.

5) El territori ha rebut fons estructurals europeus en els últims cinc anys:

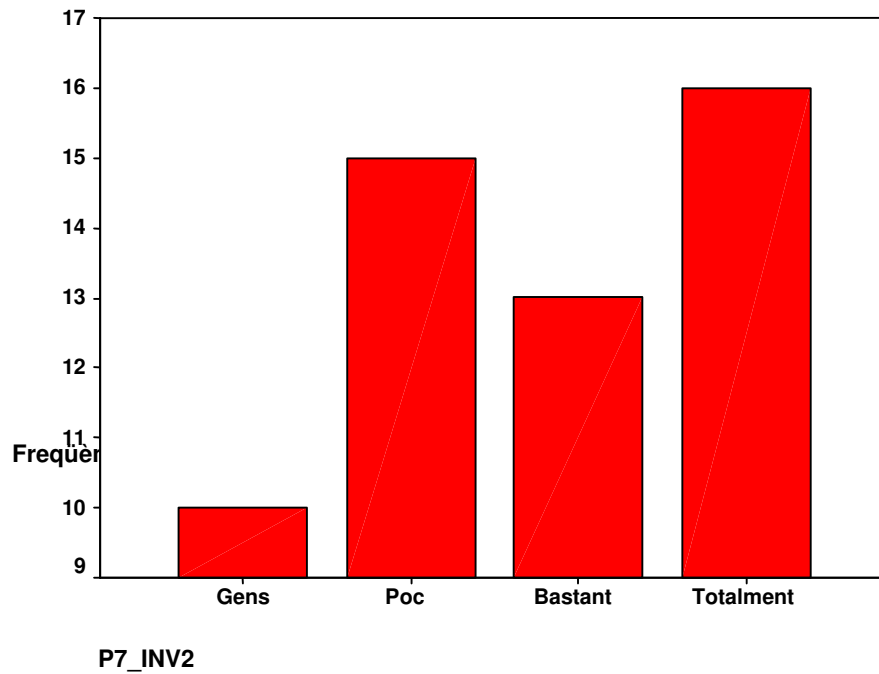
Hi ha un nombre lleugerament superior de municipis que manifesten haver rebut insuficients fons estructurals europeus, davant dels municipis que consideren suficients els fons que han rebut.

6) El fet de la disminució i/o l'eliminació de la percepció de fons europeus a partir de l'any 2007 provocarà efectes negatius al territori:

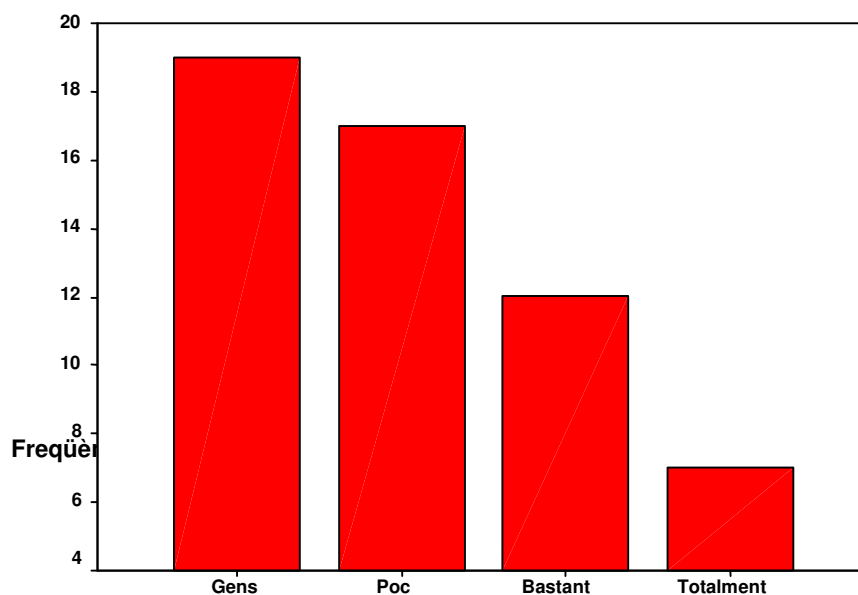
Per tant, es veu d'una manera negativa per al territori l'eliminació de la percepció dels fons.

7) La producció agrària serà la més perjudicada per la disminució dels fons europeus:

Les respostes a aquesta pregunta estan molt repartides, encara que veiem que pocs municipis creuen que l'agricultura no es veurà afectada per la disminució de fons europeus.

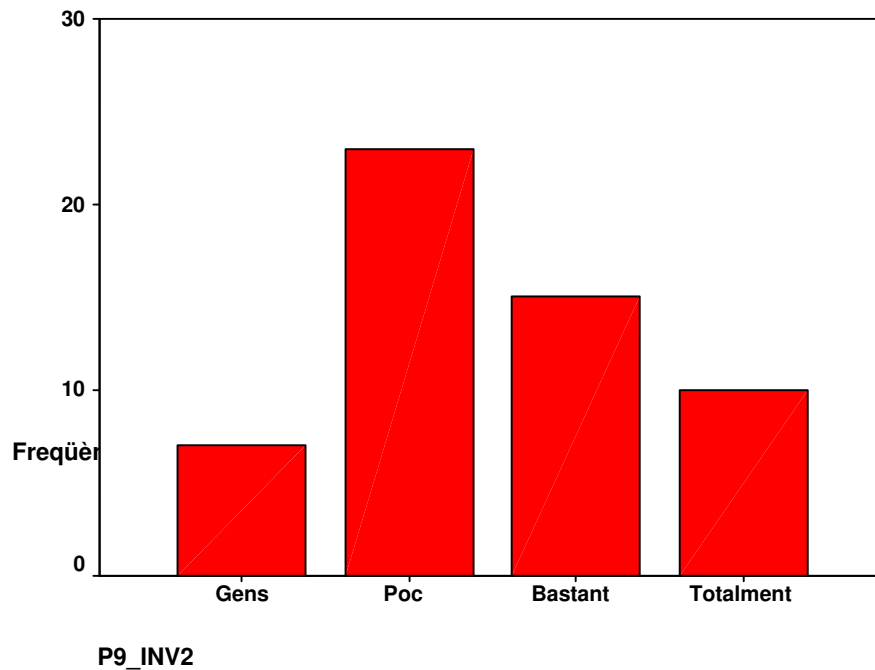
8) La disminució dels fons europeus i el possible perjudici en la producció agrària incidirà en una possible despoblació del territori:

P8_INV2

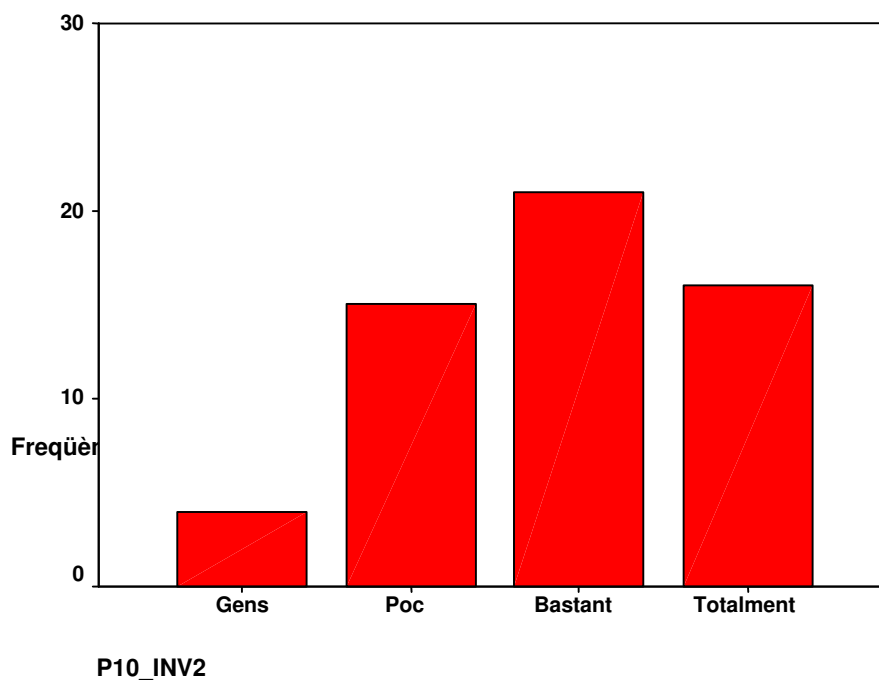
Sembla que no es considera que la disminució de fons europeus i el perjudici a l'agricultura poden produir el despoblament en el futur.

9) L'arribada d'immigrants per treballar en explotacions agràries o altres sectors té, o tindrà, una resposta positiva:

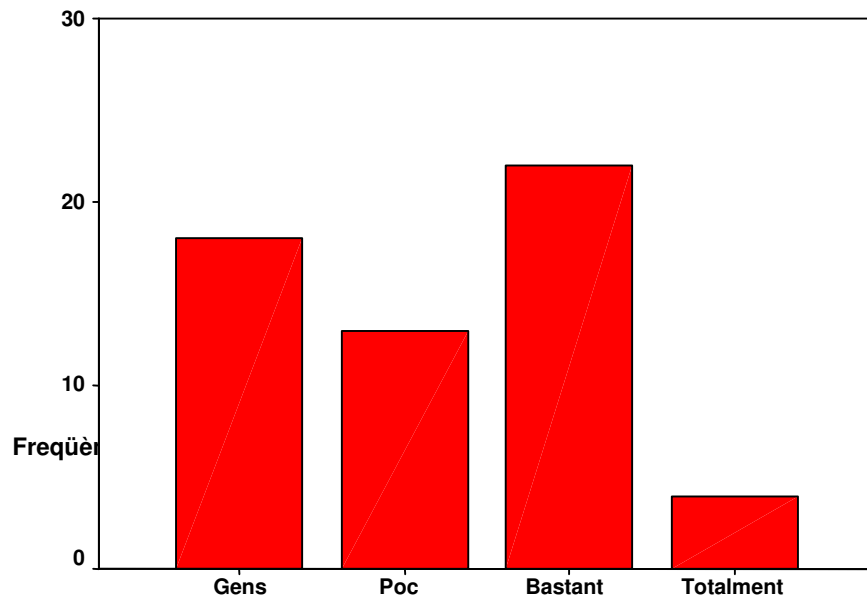
Hi ha varietat de respostes, encara que principalment es creu que hi haurà una resposta positiva a l'arribada d'immigrants. A més, poques d'aquestes respostes consideren que no serà gens positiva.

10) L'arribada d'immigrants en situació de "grup familiar" té, o tindrà, una millor possibilitat d'integració al territori:

La majoria de municipis (uns 2/3) creu en aquesta afirmació; del terç que no hi creu, només uns quatre municipis creuen que no serà gens positiu.

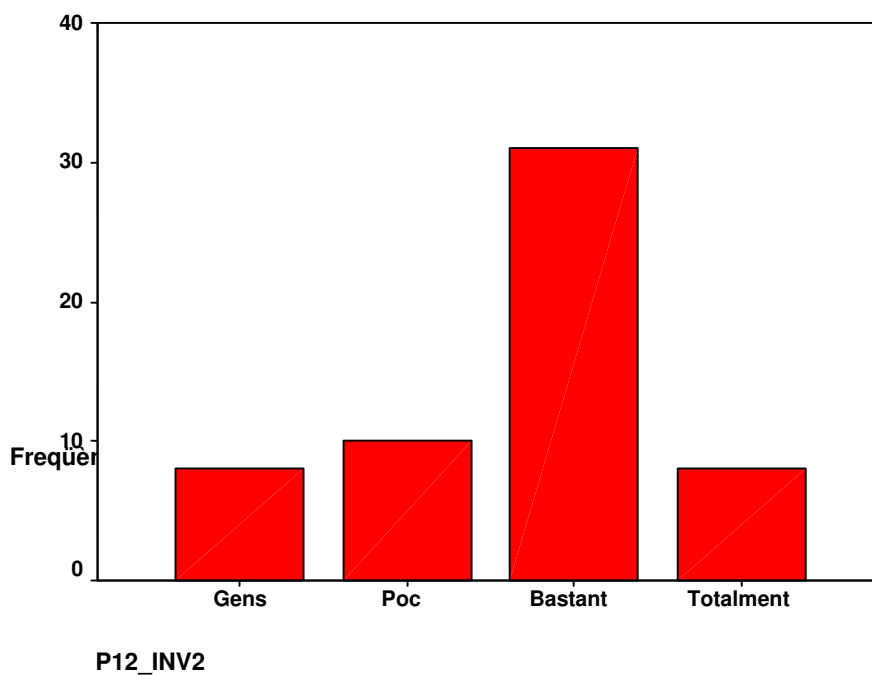
11) El seu territori té programes concrets d'integració per a col·lectius d'immigrants:

P11_INV2

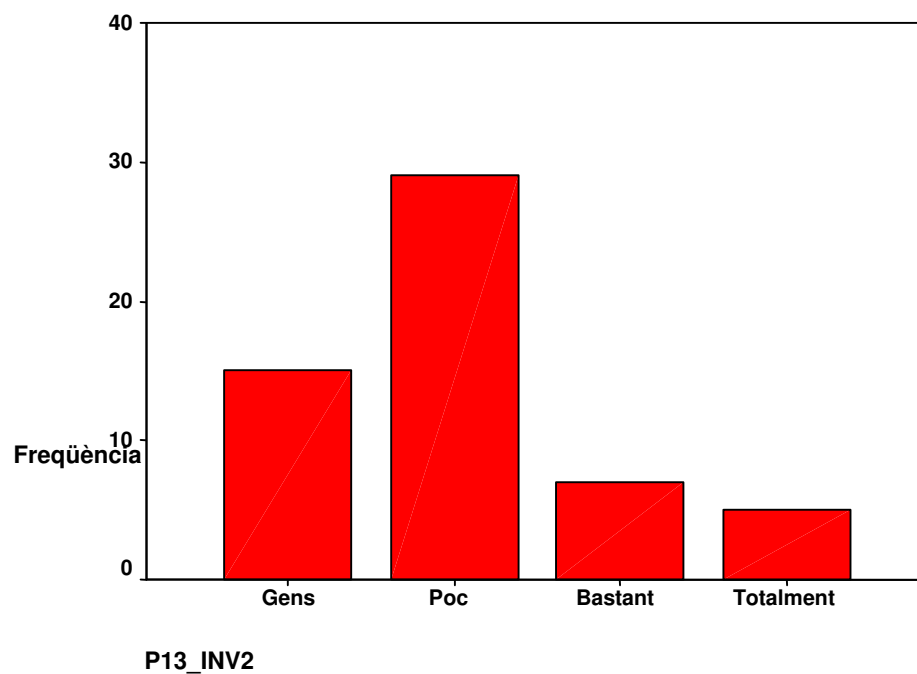
En aquest cas, guanyen els municipis amb 'bastant' o 'gens'. Molt pocs municipis afirmen tenir una quantitat totalment suficient de programes concrets per a la integració.

12) El seu territori compta amb serveis socials per atendre l'arribada de famílies immigrants:

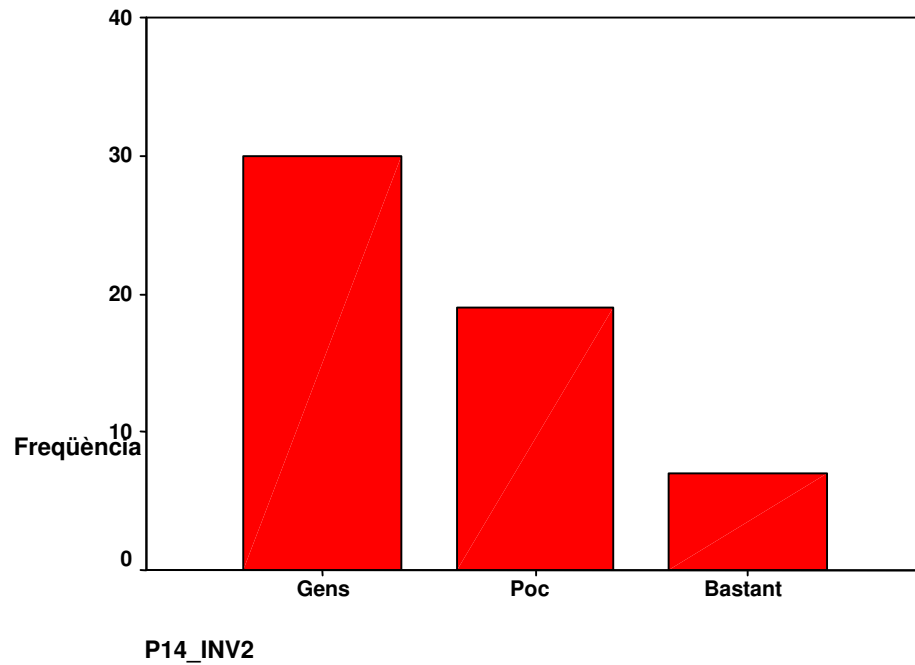
Veiem que una gran quantitat de municipis compta amb serveis socials per a immigrants –quasi dos terços.

13) El seu territori necessita mà d'obra per treballar en el sector agrícola:

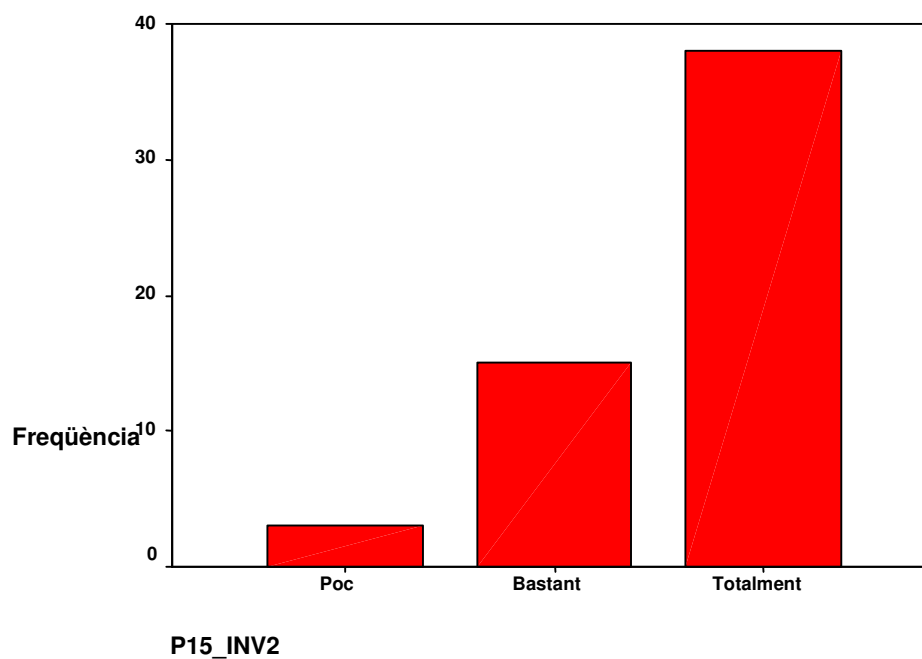
Aquí trobem una gran majoria de municipis que declaren que no necessiten mà d'obra per al sector agrícola.

14) El seu territori té un teixit industrial que necessita mà d'obra:

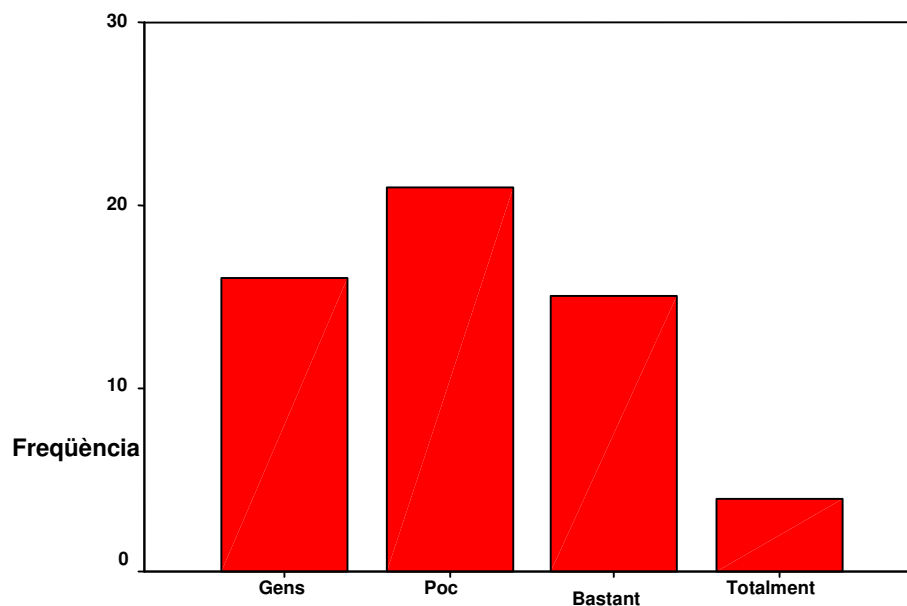
Una gran majoria de municipis no sembla necessitar mà d'obra per a la seva indústria; fins i tot es dona la circumstància que no hi ha cap municipi en la categoria 'totalment'.

15) La formació és fonamental per a la integració al territori:

En aquest cas, no hi ha cap municipi en la categoria 'gens'. Això vol dir que tots consideren important, en més o menys mesura, la formació com a camí a la integració. A més, una gran majoria (quasi 2/3 dels municipis) ho creu totalment fonamental.

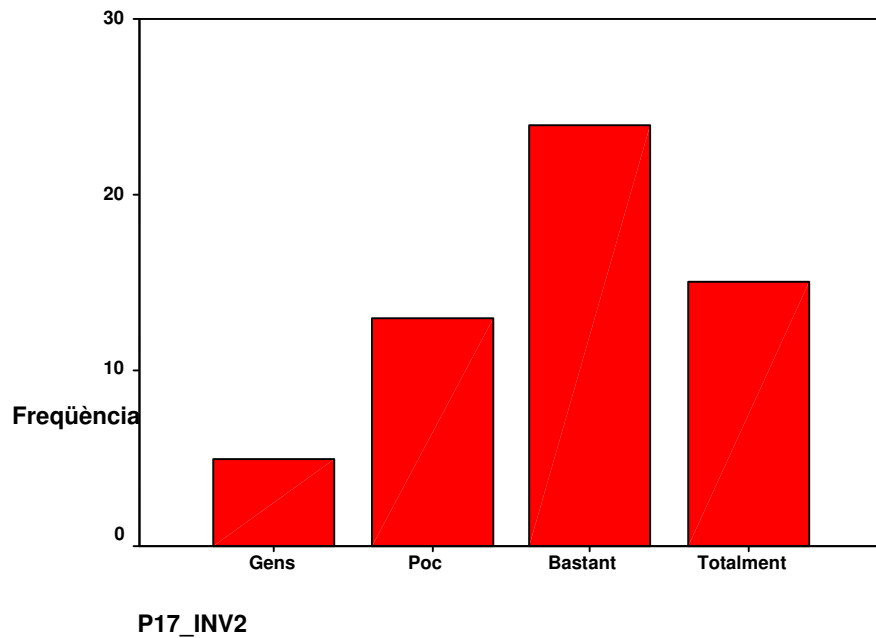
16) El territori té programes formatius i d'inserció laboral i social per a col·lectius d'immigrants:

P16_INV2

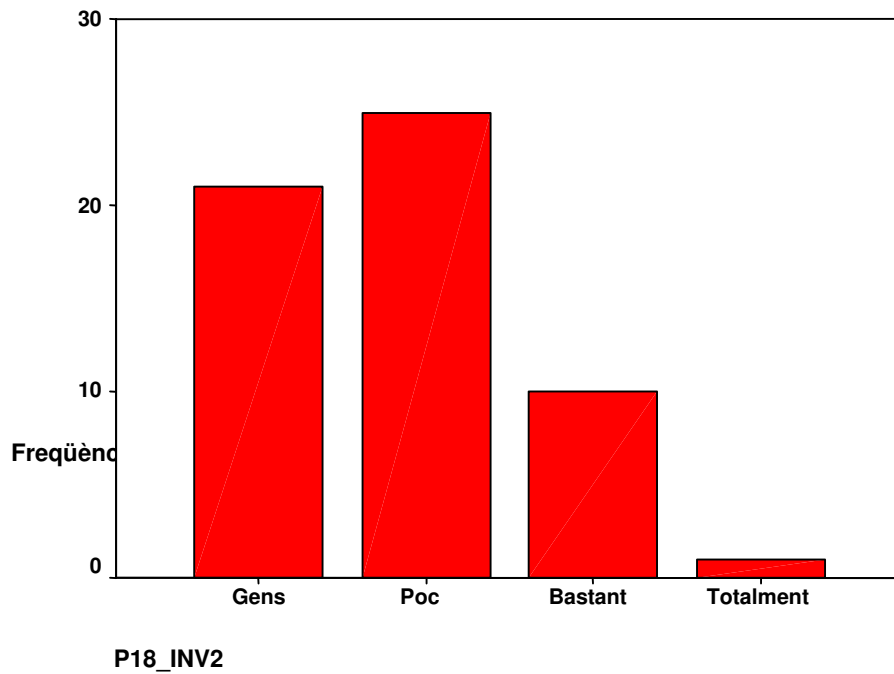
Predominen els valors baixos, encara que la categoria 'bastant' compta amb el suport de quasi un 25% dels municipis. En definitiva, això ens indica que hi ha un dèficit de programes per a immigrants.

17) El territori necessita disposar d'habitatge adequat per integrar col·lectius d'immigrants:

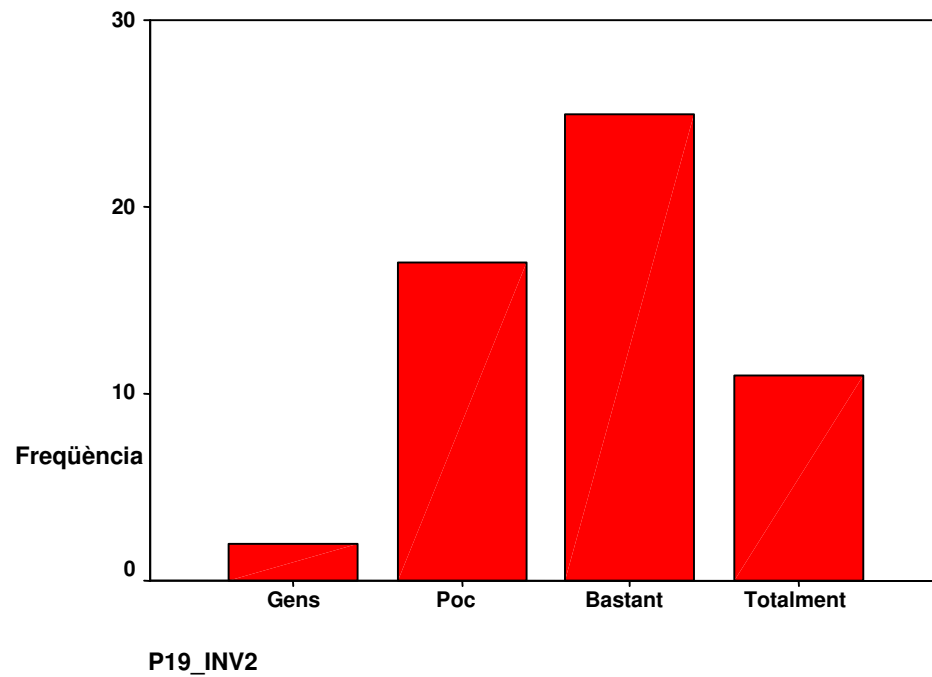
En aquest cas, els valors alts tornen a ser la tònica general que dóna suport a aquesta afirmació. Pel que sembla es té clar que és necessari que els immigrants tinguin habitatges dignes.

18) El territori compta amb possibilitats d'habitatge per integrar famílies d'immigrants que vinguin a treballar:

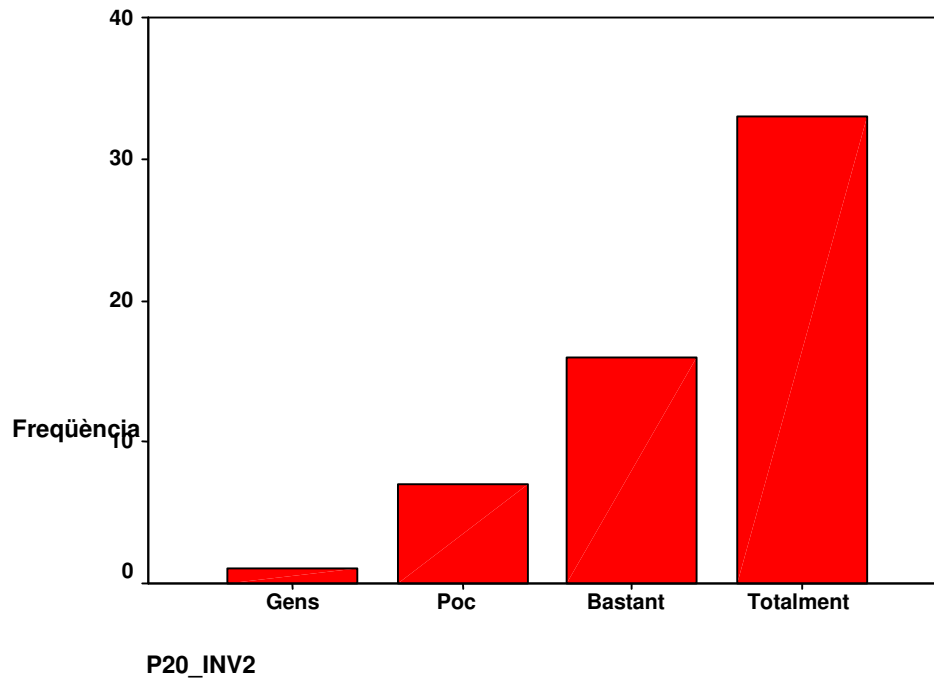
La gran majoria dels municipis es troba amb dèficit d'habitatges per a famílies immigrants.

19) El perfil i la situació social de la família immigrant en faciliten o compliquen integració:

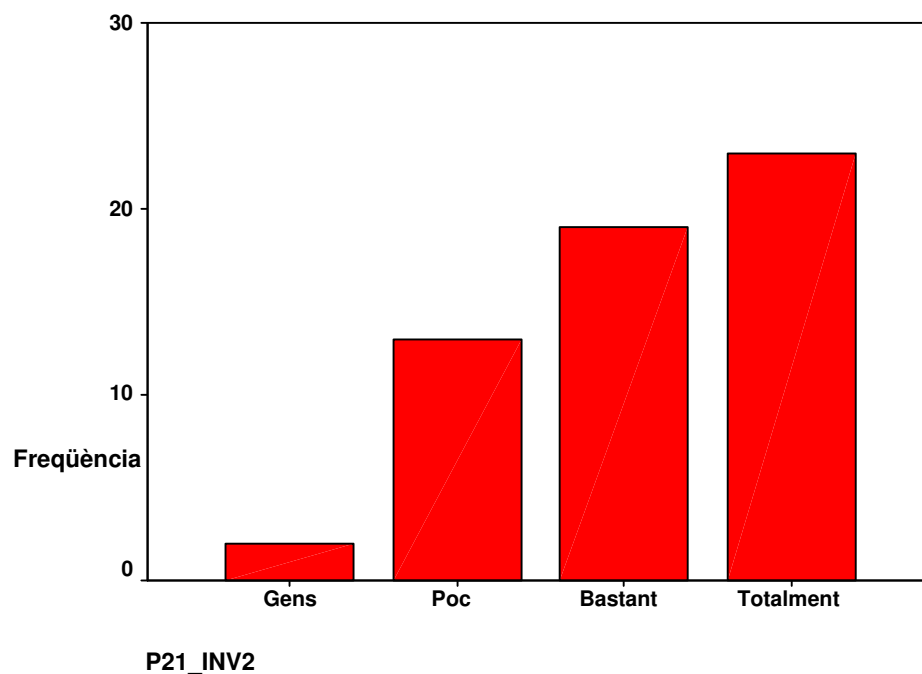
Predominen els valors centrals. Per això, la qüestió és molt clara, encara que guanyin lleugerament els municipis que creuen que la situació i el perfil familiar determinen la facilitat d'integració.

20) La llengua ha de ser el vehicle principal d'integració:

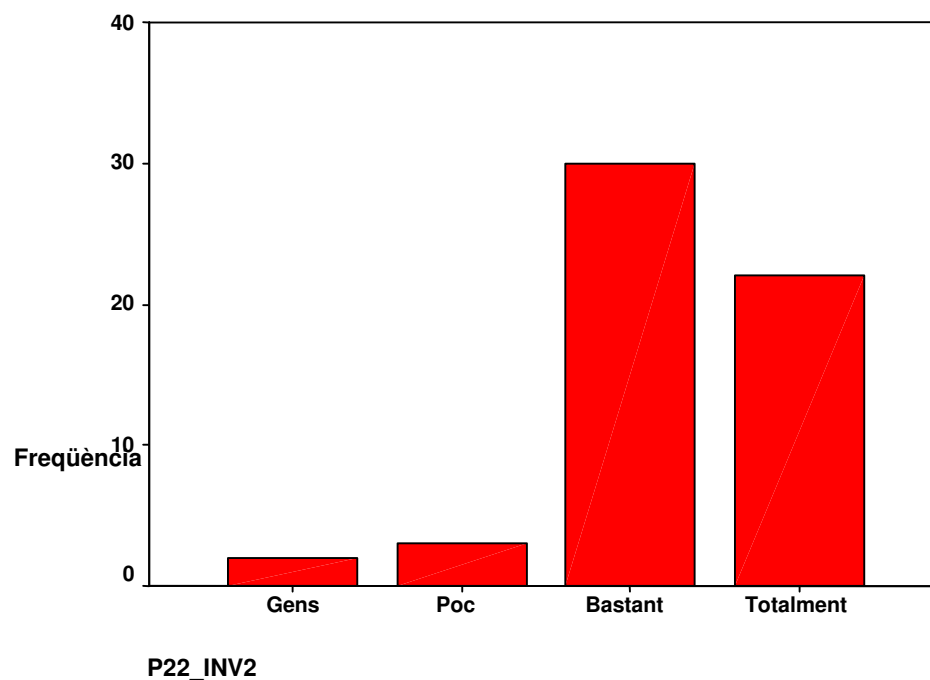
Els valors alts s'imposen amb claredat, per la qual cosa es pot afirmar que es considera imprescindible el paper integrador de la llengua.

21) La voluntat d'integració varia segons la procedència i la situació social, cultural i religiosa:

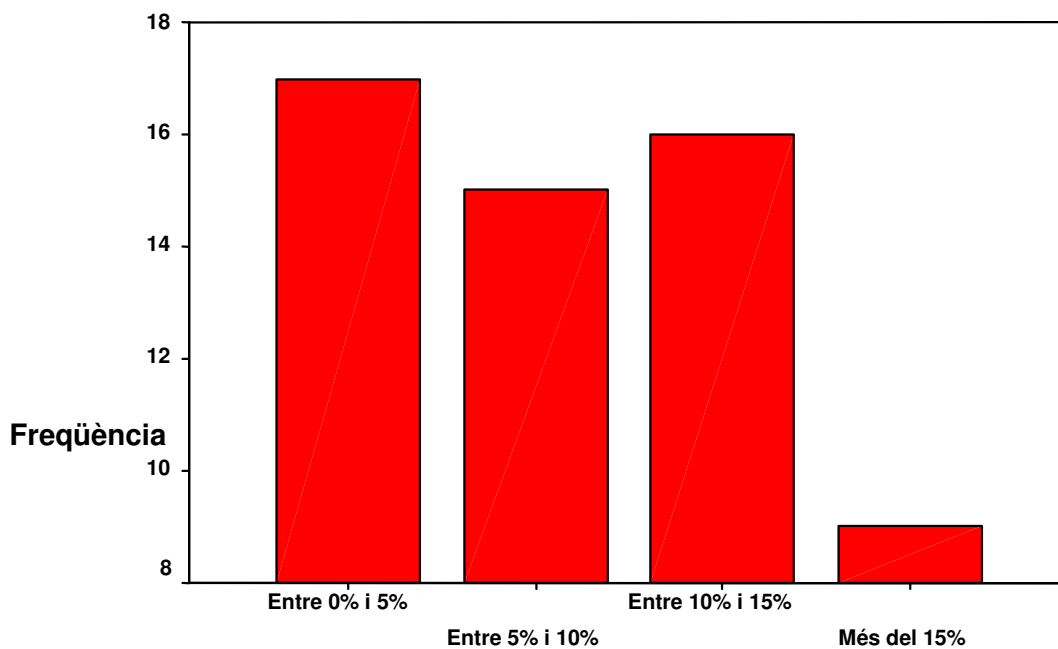
Hi ha una majoria de valors alts (75%) i un 25% (aproximat) de valors baixos. Així, veiem que la situació social, la religió, la procedència i la cultura es consideren determinants per a la integració dels immigrants.

22) Amb bons programes i pressupostos suficients la integració és possible:

Una molt àmplia majoria de municipis apel·la a la necessitat de pressupostos i programes per facilitar la integració.

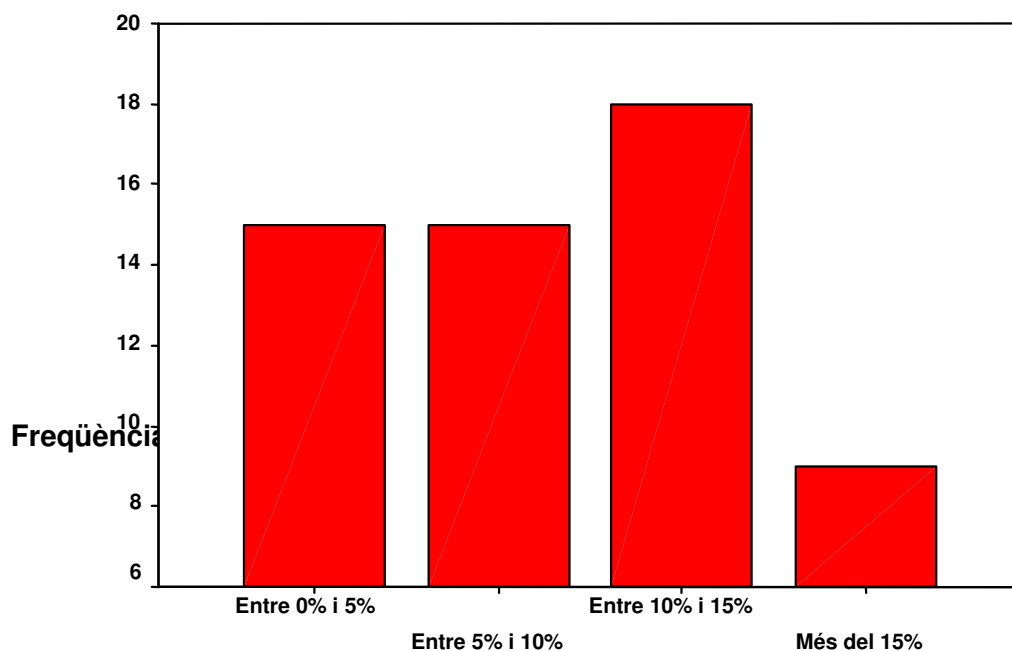
23) Quin és l'índex de població immigrant que té el seu territori?:

P23_INV

Els municipis estan bastant repartits entre les quatre categories, encara que la de 'més del 15%' compta amb molta menys presència que la resta. Es pot dir que en la immensa majoria d'aquestes localitats hi ha un índex menor al 15% d'immigrants.

24) Quin és el nivell màxim de població immigrant que considera que pot ser acollida en el marc d'un bon treball d'integració al seu territori?:

P24_INV2

Els municipis tornen a estar bastant repartits entre les quatre categories, encara que de nou la de 'més del 15%' compta amb menys suport que la resta. En general, poques localitats creuen que es poden acollir més d'un 15% d'immigrants respecte a la població total.

Resum i valoració dels resultats:

Resumint els resultats obtinguts per l'enquesta, es pot dir que a l'àmbit municipal s'observa la situació econòmica actual des d'una percepció positiva en el curt termini. Això canvia quan es reflexiona sobre el mitjà i el llarg termini, ja que la mateixa percepció és vista amb un optimisme lleugerament inferior. Quant a la percepció de bonança des d'un punt de vista social (nivell de vida, convivència, serveis, etc.) la major part de les respostes indiquen benestar social. També hi ha un predomini dels valors alts quan la pregunta es fa extensiva al mitjà i llarg termini, però a escala municipal la sostenibilitat d'un model de benestar social es veu d'una manera menys optimista.

Quant a la percepció de menys ingressos de fons europeus, hi ha un nombre lleugerament superior de municipis que manifesta que no han rebut prou fons estructurals europeus, davant els municipis que consideren que han rebut bastants ajuts. De manera unànime, des del punt de vista municipal es veu d'una manera negativa per al territori l'eliminació de la percepció de fons europeus.

En aquest sentit, poques localitats creuen que el sector agrícola no es veurà afectat per la disminució dels esmentats fons europeus. Encara que, vistes les respostes obtingudes a l'enquesta, sembla que no es considera que la disminució en la percepció de fons, amb el consegüent possible perjudici per a l'agricultura, pugui produir despoblament en els municipis afectats.

En relació amb la inserció laboral d'immigrants, hi ha varietat en les respostes. Principalment es creu que hi haurà una reacció poc positiva a l'arribada d'immigrants, encara que pocs municipis creuen que no serà gens positiva. La majoria de localitats (unes 2/3) creu que l'arribada d'immigrants en situació de "grup familiar" té o tindrà una millor possibilitat d'integració al territori. A més, molt pocs municipis afirmen tenir una quantitat totalment suficient de programes concrets per a la integració sociolaboral de la població immigrant, encara que gairebé dos terços ja compten amb serveis socials per a immigrants.

Refutant la hipòtesi primera d'aquest treball, una gran majoria de municipis declaren no necessitar mà d'obra per al sector agrícola ni per al sector industrial. Així doncs, potser el sector serveis (per exemple, el turisme rural) pot ser una de les fonts d'absorció de la capacitat d'inserció laboral. La formació es considera imprescindible en l'esforç d'inserció sociolaboral de població immigrant. Per a tots els municipis això constitueix el camí cap a la integració. Tot i això, també es pot dir que hi ha un dèficit de programes de formació per a immigrants.

A escala municipal, el tema de l'habitatge és clau. Es té clar que és necessari que els immigrants tinguin habitatges dignes, al mateix temps que es constata que la gran majoria dels municipis es troben amb dèficit d'habitatges per a famílies immigrants. Quant a les variables que poden afavorir la integració socioeconòmica de la població immigrant als municipis d'acollida, els municipis consideren que la situació i el perfil familiars determinen la facilitat d'integració. Alhora, s'atorga un important paper integrador a la llengua (català i castellà) i també a la situació social, la religió, la procedència i la cultura. Per aconseguir amb èxit una integració sociolaboral positiva de

la població immigrant, una gran majoria de municipis apel·la a la necessitat de pressupostos suficients i programes innovadors que facilitin la integració.

En relació amb l'absorció actual d'immigrants, les respostes obtingudes dels municipis enquestats estan bastant repartides entre les tres primeres categories ofertes, per la qual cosa es pot dir que en la majoria d'aquests municipis hi ha un índex inferior al 15% d'immigrants. Quant a la perspectiva de futur, pocs municipis creuen que es pugui acollir més d'un 15% d'immigrants respecte a la població total.

Finalment, cal dir que els seixanta municipis enquestats no es poden considerar, en general i en abstracte, una mostra representativa de tots els municipis de Catalunya, atès que han estat escollits entre un subconjunt d'aquests seguint criteris de representativitat territorial marcats per l'Observatori d'Economia Solidària. No obstant això, aquests municipis conformen una mostra prou representativa del conjunt de localitats que compleixen aquests criteris. Com que aquests són els municipis que interessen per a la aquest estudi la mostra també és vàlida des d'aquest punt de vista.

Encara que la mostra final podria haver estat més àmplia, el treball de camp ha estat molt dificultós, atès que, en fer-se per Internet amb control telefònic de resposta, ens hem trobat amb el fet que molts responsables tècnics i polítics han demorat la seva resposta esperant un reforç mutu. Amb tot, ens ha sorprès el caràcter uniforme de les respostes independentment de la mida del municipi.

Per això, hem passat a un segon estadi de la recerca a fer un estudi de selecció municipal dels territoris que són objectiu d'aquesta investigació, per dirigir-nos directament al conjunt de municipis que conformen el públic objectiu possible d'un pla d'acció basat en la integració municipal de població immigrant en municipis que pateixen processos de despoblament. La selecció de municipis per al que hem anomenat el "pla pilot" de possible aplicació dels resultats d'aquesta investigació, s'ha fet a partir d'una sèrie de criteris demogràfics, que detallem en l'apartat següent.

5.2.3 Visió dels municipis amb problemàtica de pèrdua de població

Segons les dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT) s'han localitzat les comarques que reuneixen les característiques generals següents, cosa que les converteix en objectiu de la possible aplicació d'aquesta investigació: a) creixement natural negatiu; b) no estar excessivament despoblades ni que acumulin gaire població; c) una certa tradició de recepció de població immigrant, i d) taxes altes de població més gran de 65 anys, i densitats mitjana-baixa.

Una vegada localitzades i seleccionades aquestes comarques, s'han escollit municipis entre 1.000 i 2.000 habitants, que han estat l'objectiu sobre els quals finalment s'ha realitzat l'estudi estadístic de població. A continuació es repassa cadascun dels paràmetres emprats en la recerca, i se'n revisa la justificació de l'ús.

a) Creixement natural negatiu

De les 41 comarques catalanes, 20 tenen un creixement vegetatiu negatiu. En moltes de les comarques el nombre absolut se situa entorn dels 200. Encara que no és una xifra elevada, indica una tendència preocupant.

b) Dimensió poblacional de la comarca

La dimensió poblacional de les comarques catalanes és molt variada. Oscil·la entre comarques escassament poblades com l'Alta Ribagorça (3.796 habitants) a comarques superpoblades com el Barcelonès. Un nombre important de comarques (podríem considerar-les comarques mitjanes) tenen entre 100.000 i 200.000 habitants. Per a la prova pilot hem de situar-nos entre les comarques mitjanes i les escassament poblades. Hem escollit un interval de població entre 20.000 i 50.000 habitants. Si mirem les comarques d'aquesta dimensió i escollim les que perden població limitarem a deu les possibles comarques.

c) Densitat de població i envelliment de la població

La densitat de població ens permet establir els graus d'interrelació social. Igual que la dimensió poblacional ens interessa descartar comarques la densitat de les quals de població sigui excessivament alta (16.611 habitants per quilòmetre quadrat) o baixa (fins a 4 habitants per quilòmetre quadrat al Pallars Sobirà). Hem seleccionat les

comarques que se situen entre 20 i 60 hab./km²). Així, respecte a l'envelliment de població hem establert com a preferents aquelles comarques que superen el 20% de la població amb més de 65 anys. A Catalunya la comarca més jove té un 13% (Baix Llobregat) i la més envellida un 28,7% (Pallars Jussà). Tenint en compte aquests dos paràmetres, les comarques que ens interessin són sis.

d) Altres paràmetres

Hem analitzat altres factors en aquestes comarques, com la població immigrant, el nombre de municipis i la mida d'aquests. Les sis comarques escollides ja tenen percentatges importants de població immigrant extracomunitària i moltes no tenen municipis entre 5.001 i 10.001 habitants. Aquesta dada ens indica que no hi ha nuclis de població intermedis que puguin distorsionar les dades de la dimensió poblacional. Amb altres paraules, la població està relativament ben distribuïda en municipis inferiors a 5.000 habitants.

Sobre la base de tots els criteris exposats en els paràgrafs precedents, les sis comarques seleccionades han estat les següents:

Comarca	Creixement	Població	+ 65 a.	Densitat
Berguedà	-248	39.224	24,5	34,4
Noguera	-142	36.394	23,8	20,7
Ribera d'Ebre	-147	22.632	24,3	28,7
Ripollès	-167	26.162	24,1	29,6
Segarra	-6	20.166	20,3	23,7
Urgell	-63	33.038	21,5	51,5

D'aquestes, hem seleccionat els municipis següents que tenen entre 1.000 i 2.000 habitants:

Municipi	Comarca	Població
Avià	Berguedà	1.956

Casserres	Berguedà	1.524
Cercs	Berguedà	1.338
Pobla de Lillet	Berguedà	1.357
Bellcaire d'Urgell	Noguera	1.218
Térmens	Noguera	1.467
Vallfogona de B.	Noguera	1.526
Ascó	Ribera d'Ebre	1.629
Benissanet	Ribera d'Ebre	1.130
Riba-roja d'Ebre	Ribera d'Ebre	1.350
Tivissa	Ribera d'Ebre	1.794
Ribes de Fresser	Ripollès	2.040
Sant Guim de F.	Segarra	1.701
Torà	Segarra	1.231
Anglesola	Urgell	1.293
Castellserà	Urgell	1.117
Verdú	Urgell	1.074

Altres municipis que poden resultar d'interès per a la recerca són els següents: Bagà (Berguedà), amb 2.122 habitants; Guardiola de B. (Berguedà), amb 945 habitants; Montgai (Berguedà), amb 793 habitants; Olvan (Berguedà), amb 895 habitants; Camarasa (Noguera), amb 903 habitants; Ponts (Noguera), amb 2.365 habitants; Os de Balaguer (Noguera), amb 800 habitants; Miravet (Ribera d'Ebre), amb 790 habitants; Rasquera (Ribera d'Ebre), amb 842 habitants; Camprodon (Ripollès), amb 2.390 habitants, i Tornabous (Urgell), amb 824 habitants. Tenint aquest ampli espectre de comarques i municipis objecte d'estudi, s'ha decidit focalitzar l'atenció en la llista donada abans de municipis i passar-los l'enquesta per tractar-los com a població objecte d'estudi.

Tot el que s'ha dit s'ha de situar en el context que Catalunya té, en el cens del 2006, una població de 7.134.697 habitants, cosa que dona una densitat mitjana de 222,22 habitants per quilòmetre quadrat, molt per sobre de la mitjana d'Espanya (88,39 hab./km²). És la segona comunitat autònoma més poblada d'Espanya, gràcies a una taxa immigració creixent, que impulsa la taxa de natalitat. A més, totes les províncies guanyen població. La província que més creix (aquesta dada es calcula com la diferència entre habitants del 2006 respecte del cens del 2001) és Barcelona (503.477 habitants). Per la seva banda,

Tarragona incrementa la seva població en 120.793 habitants, Girona en 122.027 habitants i Lleida en 45.290 habitants.

La població no està equitativament distribuïda al territori. Catalunya és una regió poc dependent de les seves àrees rurals a causa principalment del fet que és una regió petita i ben comunicada, per la qual cosa els moviments interiors de població el cap de setmana des de les zones més poblades a les més despoblades són molt habituals.

Més del 55% de la població viu en una de les 29 ciutats (23 municipis segons dades de l'INE referits a la població l'1 de gener de 2006) amb més de 50.000 habitants; i més del 43% en ciutats de més de 100.000 habitants (en aquest cas hi ha 10 municipis amb aquestes característiques). Tot això es dona en un esquema territorial molt centralitzat, en el qual Barcelona és la ciutat més poblada (1.605.602 habitants). Tot i això, hi ha altres vuit ciutats (nou municipis segons dades de l'INE referits a la població l'1 de gener de 2006) amb més de 100.000 habitants; són les següents: Barcelona (1.605.602 habitants); l'Hospitalet de Llobregat (248.150 habitants); Badalona (221.520 habitants); Sabadell (200.545 habitants); Terrassa (199.817 habitants); Tarragona (131.158 habitants); Lleida (125.677 habitants); Santa Coloma de Gramenet (119.056 habitants); Mataró (118.748 habitants), i Reus (101.767 habitants).

D'aquestes ciutats, només Tarragona, Lleida i Reus no són al voltant de Barcelona. Cal tenir en compte que la conurbació Tarragona-Reus és el segon focus de població de Catalunya, i que amb més de 50.000 habitants se situen les tretze ciutats catalanes següents: Girona (89.890 habitants); Cornellà de Llobregat (84.289 habitants); Sant Boi de Llobregat (81.368 habitants); Sant Cugat del Vallès (73.774 habitants); Manresa (71.772 habitants); Rubí (70.006 habitants); el Prat de Llobregat (63.069 habitants); Vilanova i la Geltrú (62.826 habitants); Viladecans (61.168 habitants); Granollers (58.940 habitants); Castelldefels (58.663 habitants); Cerdanyola del Vallès (57.959 habitants), i Mollet del Vallès (51.713 habitants).

A aquest entramat de ciutats cal afegir que les poblacions del Llobregat i del Vallès es troben entorn de Barcelona. Així doncs, en aquest territori, formant amb Barcelona gairebé un continu urbà, viuen més de 3.500.000 de persones, cosa que representa una cota molt alta de densitat d'habitants per quilòmetre quadrat. Aquesta realitat de la Catalunya densament poblada contrasta amb la realitat de la Catalunya en procés de despoblament. Hi ha 496 municipis que tenen menys de 1.000 habitants, dels quals 346

tenen menys de 500 habitants, encara que només 22 se situen per sota de 100. Arriben a 749 les localitats que tenen menys de 5.000 habitants.

Així, davant les grans aglomeracions de població, hi ha autèntics territoris despoblats amb menys de 25 hab./km² a Catalunya. Com hem assenyalat abans, això ocorre al nord de Lleida, a les comarques de la Vall d'Aran, l'Alta Ribagorça, el Pallars Jussà, el Pallars Sobirà, l'Alt Urgell i Solsona. D'altra banda, aquesta fenomenologia també passa a l'interior de Tarragona –a les comarques de la Terra Alta, la Ribera d'Ebre i el Priorat.

Catalunya sempre ha estat una regió molt poblada. Històricament, des que existeixen les sèries estadístiques de població, Catalunya ha anat al compàs de les taxes de creixement demogràfic de la resta d'Espanya, encara que trobem diferències molt importants entre les zones més industrials i les zones territorials de caràcter més agrari. El motiu d'aquestes diferències és que van arribar a la transició demogràfica en temps diferents. Des de mitjan segle XIX, l'àrea de Barcelona ha rebut població immigrant local de les zones agràries. Paradoxalment, no és a les zones més industrialitzades que va entrar abans la transició demogràfica, sinó a les zones d'industrialització mitjana.

Quant a la taxa de fecunditat catalana, sempre ha estat per sota de la mitjana espanyola, però mantenint diferències territorials. La Catalunya interior i nord, més tradicional i catòlica, ha tingut unes taxes similars a les de la resta d'Espanya, mentre que la Catalunya litoral i industrial, amb més població, sí que ha tingut unes taxes de fecunditat més baixes. A partir de 1975, coincidint amb el descens de la fecunditat a tot Espanya, a Catalunya aquestes taxes van arribar a mínims preocupants, que fins i tot van arribar a ser mínims a escala mundial.

Aquest fenomen demogràfic ha provocat un envelliment de la població catalana més acusat que a la resta d'Espanya. Des de mitjan anys vuitanta, les comarques menys natalistes són també les menys poblades (les comarques de l'interior i del nord) a diferència de períodes anteriors; i les comarques més poblades són les més natalistes (en gran part per l'embranchada de la població immigrant inserida sociolaboralment, especialment de dones joves en edat de procreació). Així, les últimes dades de l'IDESCAT respecte a fecunditat són de l'any 2005: tenint en compte que es produeixen 45,79 naixements per cada mil dones de 15 a 49 anys, aquesta taxa ascendeix a 56,33 en el cas de mares estrangeres.

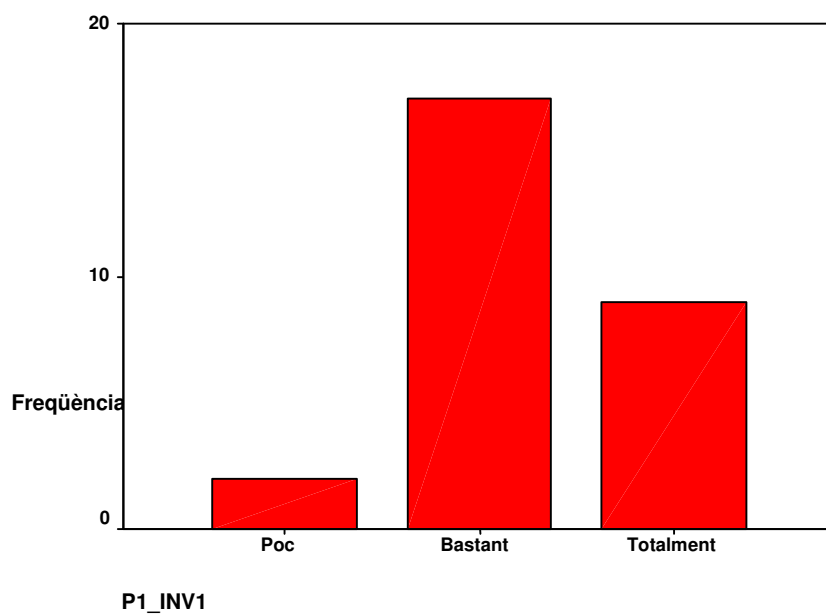
En els territoris catalans amb problemàtica de despoblament, la taxa de masculinitat és alta. Això es deu al fet que no hi ha immigració (o que hi ha poca inserció d'immigrants) i

que les baixes taxes de fecunditat no garanteixen la renovació de la població femenina, és a dir, impliquen un baix índex de reproducció. En aquest context de població, al qual s'uneixen unes taxes de mortalitat baixes pròpies d'un país econòmicament desenvolupat (l'any 2005, la taxa de mortalitat era de 87 defuncions per cada 10.000 habitants), amb el consegüent envelliment de la població, ens trobem amb territoris dedicats al sector agrícola que perden atractiu per als joves pel fet que el sector s'enfronta a una crisi, a la qual cal afegir la reducció dels fons europeus que tradicionalment havia rebut l'agricultura espanyola des dels anys vuitanta.

Molts territoris, especialment pobles petits i d'interior, es veuen abocats a processos seriosos de despoblament, que en alguns casos podrien ser contrarestats (o pal·liats) amb una política decidida d'inserció laboral i social de població immigrant, en programes dissenyats dins una estratègia europea d'integració de la immigració, susceptible d'accedir a línies de repartiment de fons europeus.

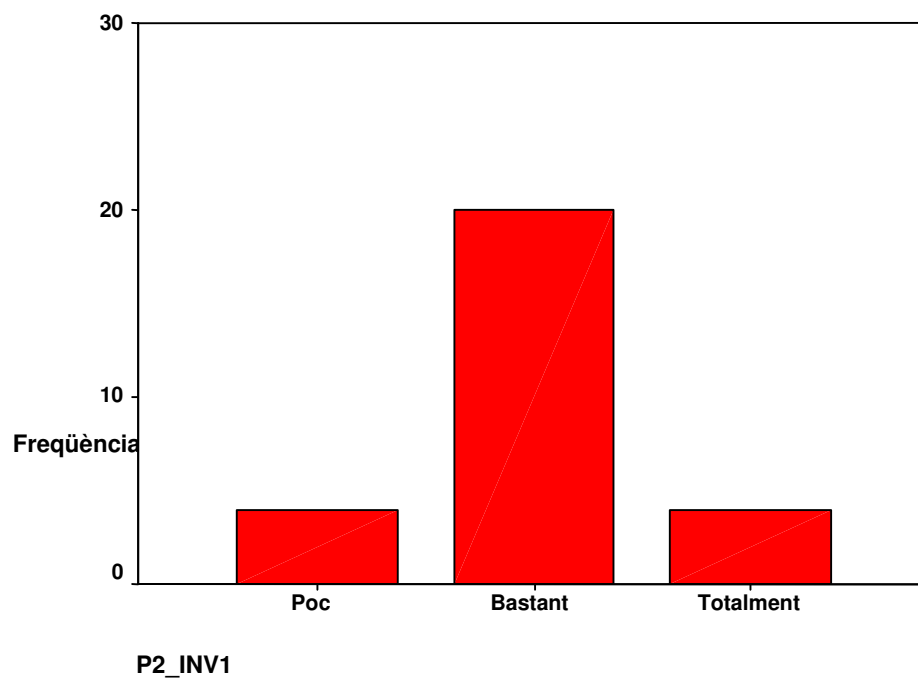
Per examinar amb més deteniment aquest fenomen i per fer una proposta concreta dels municipis catalans que més es veurien beneficiats pels programes d'inserció sociolaboral de població immigrant, hem seleccionat les 22 localitats catalanes que, segons els criteris exposats anteriorment (a partir de l'anàlisi de dades feta a través de l'IDESCAT), es consideren suficientment poc densos quant a població i que tenen caràcter rural. Això els fa potencialment susceptibles d'arribar a ser un marc d'acció per al tipus de programa d'inserció sociolaboral de persones immigrants que s'intenta presentar en aquesta investigació. La finalitat és veure si la visió dels municipis petits i amb baixa densitat d'habitants difereix molt o poc de la visió municipal general. Per a això s'ha realitzat un estudi estadístic poblacional a partir de les respostes al qüestionari que els vam formular –que no difereix del plantejat en general–; uns resultats que s'expliciten en les gràfiques següents:

1) Des del punt de vista econòmic, la situació al seu territori es pot considerar bona:

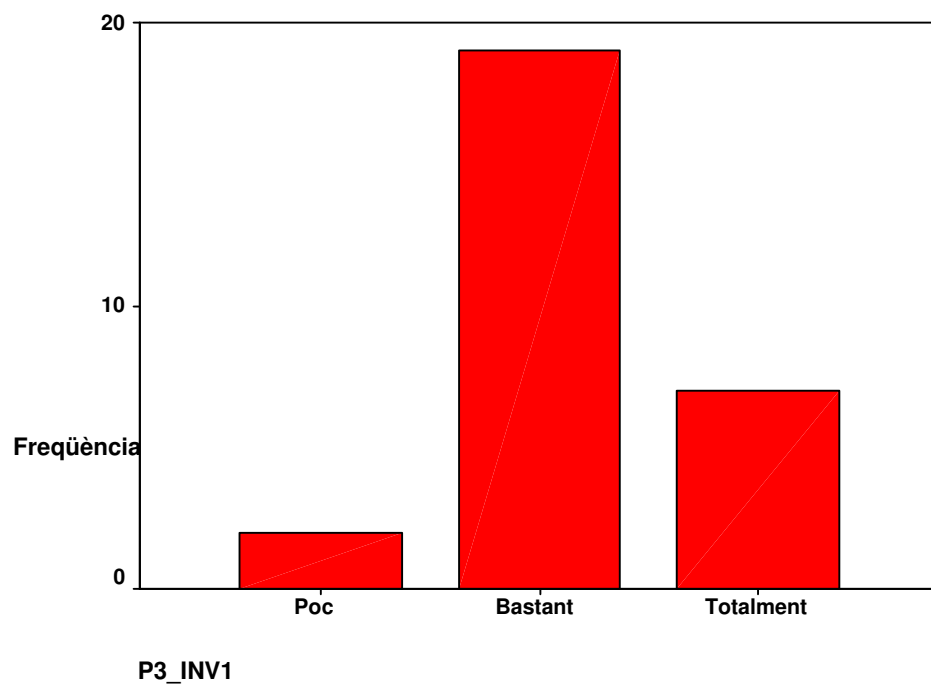
Es pot veure amb claredat que, de forma majoritària, els municipis estan contents amb la situació econòmica actual.

2) Les perspectives a mitjà termini o llarg termini en l'àmbit econòmic són bones:

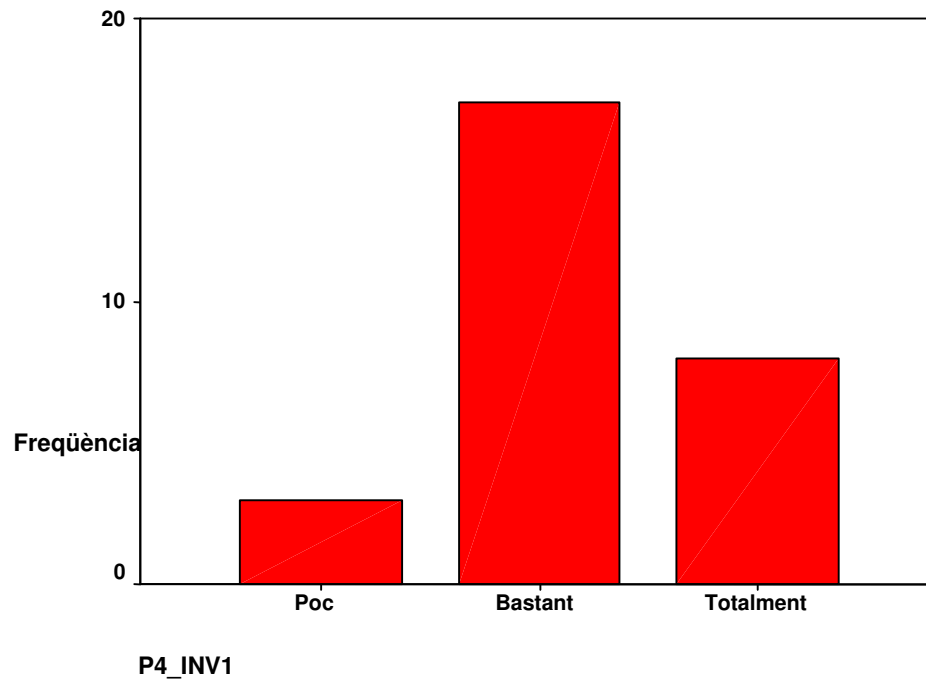
Quant a la situació econòmica a mitjà-llarg termini, els municipis es mostren optimistes, encara que en menor mesura. Això es veu en el fet que hi ha menys localitats que havien respòs 'totalment', mentre que augmenten les respostes 'poc' i 'bastant'.

3) Des del punt de vista social (nivell de vida, convivència, serveis...) la situació actual es pot considerar bona:

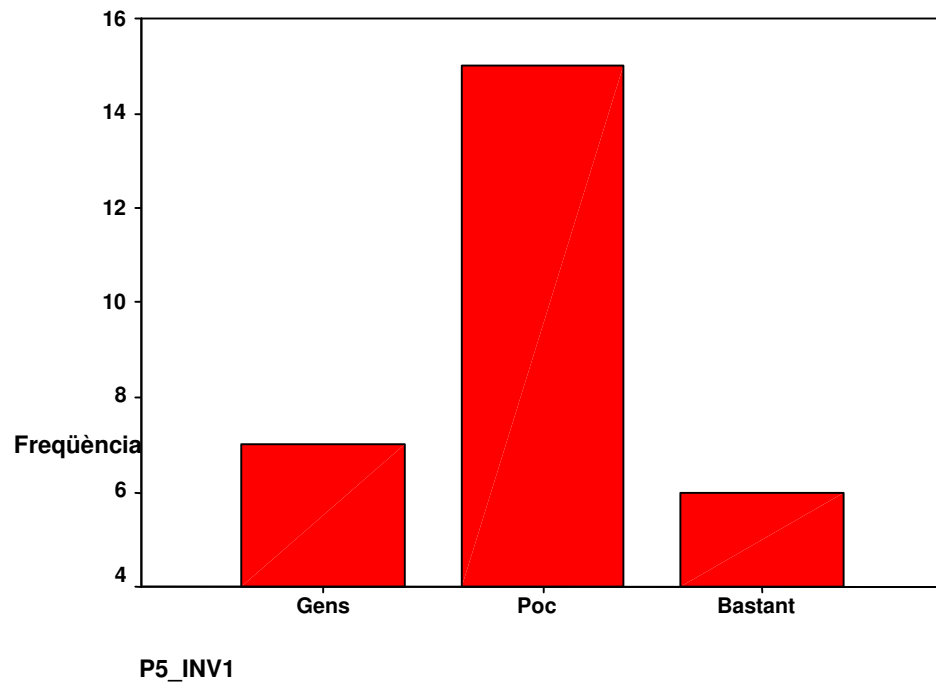
En general, es té una percepció molt positiva de la situació social (quant a nivell de vida, la convivència ciutadana, etc.) en el moment actual.

4) Les perspectives a mitjà i llarg termini de la situació social es poden considerar bones:

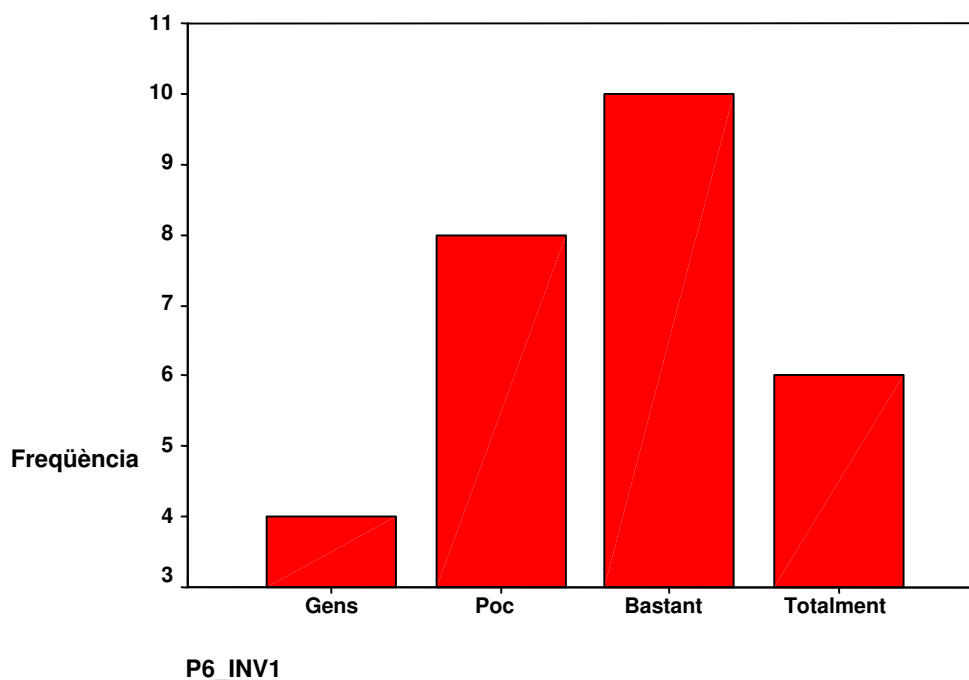
Passa el mateix que en el cas anterior amb la percepció futura de la situació social a mitjà i llarg termini, la qual es percep amb gairebé el mateix optimisme que la situació actual.

5) El territori ha rebut fons estructurals europeus en els últims cinc anys:

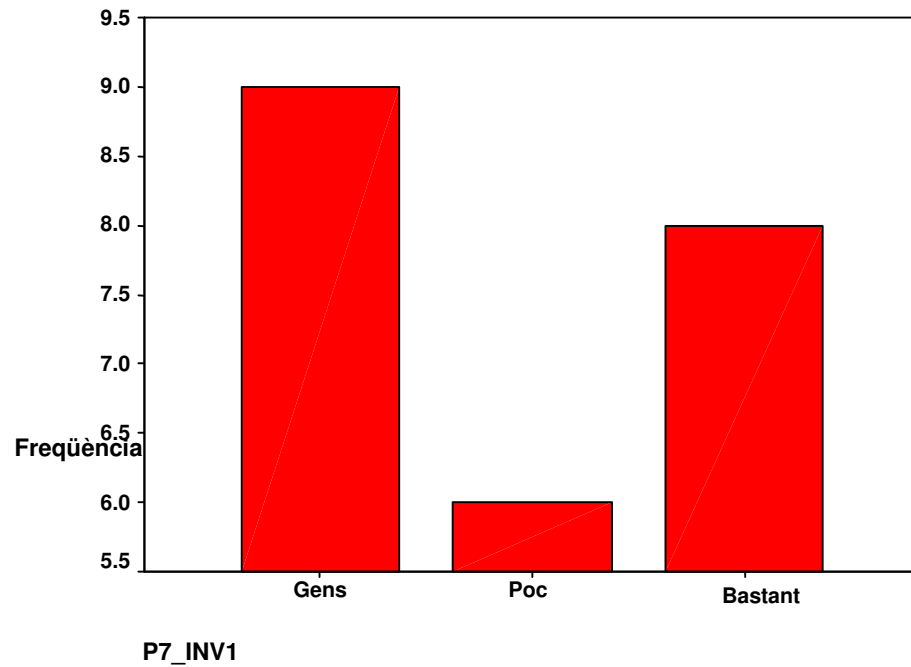
Gairebé cap municipi declara estar satisfet amb els fons estructurals europeus rebuts.

6) El fet de la disminució i/o l'eliminació de la percepció de fons europeus a partir de l'any 2007 provocarà efectes negatius al territori:

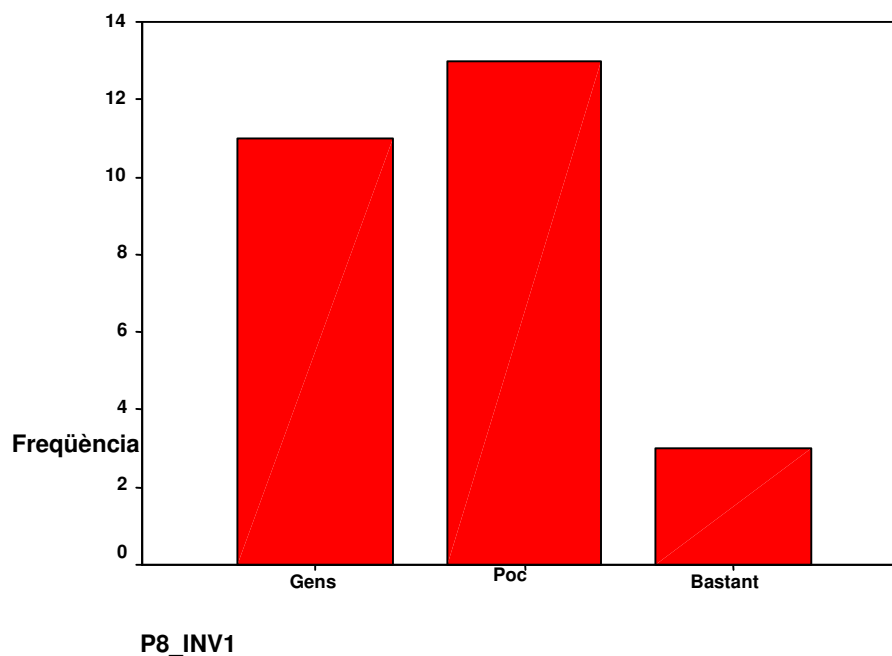
En general, es veu de forma negativa la disminució de la percepció de fons europeus. Convé, doncs, ressaltar que hi ha 10 municipis que ho veuen 'bastant' negatiu, però la segona categoria en nombre de municipis (amb 8 respostes) és la de 'poc'. Així les coses, certament guanya la visió negativa d'aquesta disminució, però per poca diferència. Les localitats que prèviament no han percebut fons europeus són més indiferents respecte a la qüestió.

7) La producció agrària serà la més perjudicada per la disminució dels fons europeus:

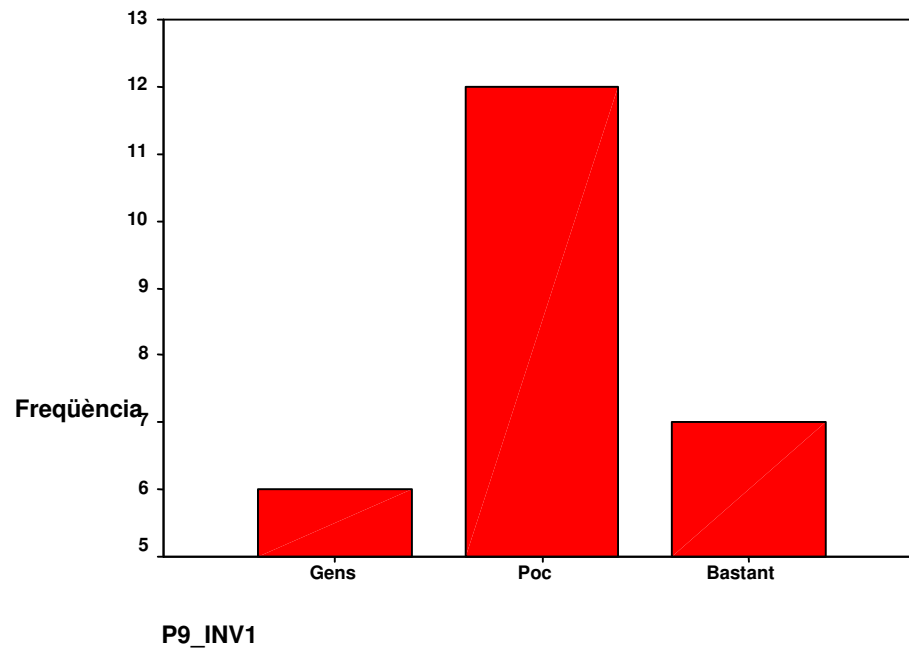
Cap municipi opina que l'agricultura es veurà totalment afectada, i tan sols 8 municipis creuen que ho estarà bastant. Així, no es té una visió gaire pessimista en aquest aspecte, encara que alguns ajuntaments afectats sí que la tinguin.

8) La disminució dels fons europeus i el possible perjudici en la producció agrària incidirà en un possible despoblament del territori:

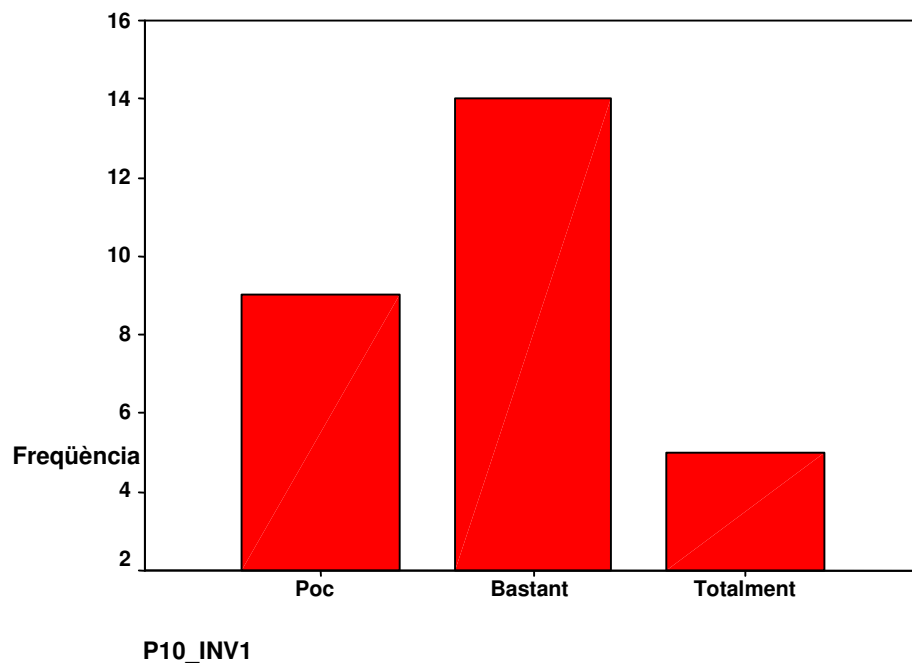
La disminució dels fons europeus no es percep com una amenaça per al despoblament dels municipis. Segons els municipis enquestats, les causes del despoblament són altres.

9) L'arribada d'immigrants per treballar en explotacions agràries o altres sectors té, o tindrà, una resposta positiva:

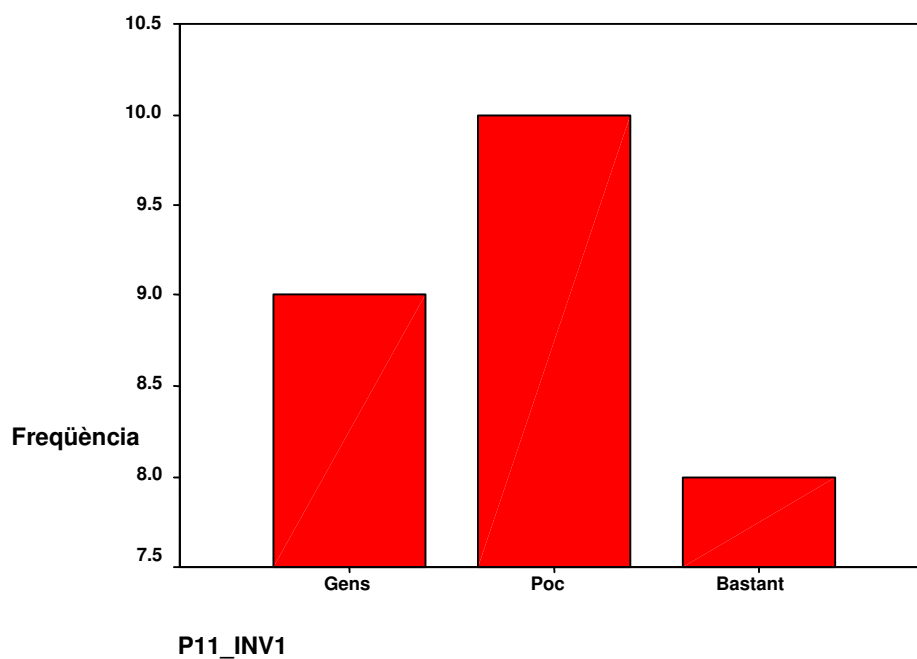
Majoritàriament s'espera una resposta poc positiva a l'arribada d'immigrants a les explotacions agràries.

10) L'arribada d'immigrants en situació de "grup familiar" té, o tindrà, una millor possibilitat d'integració al territori:

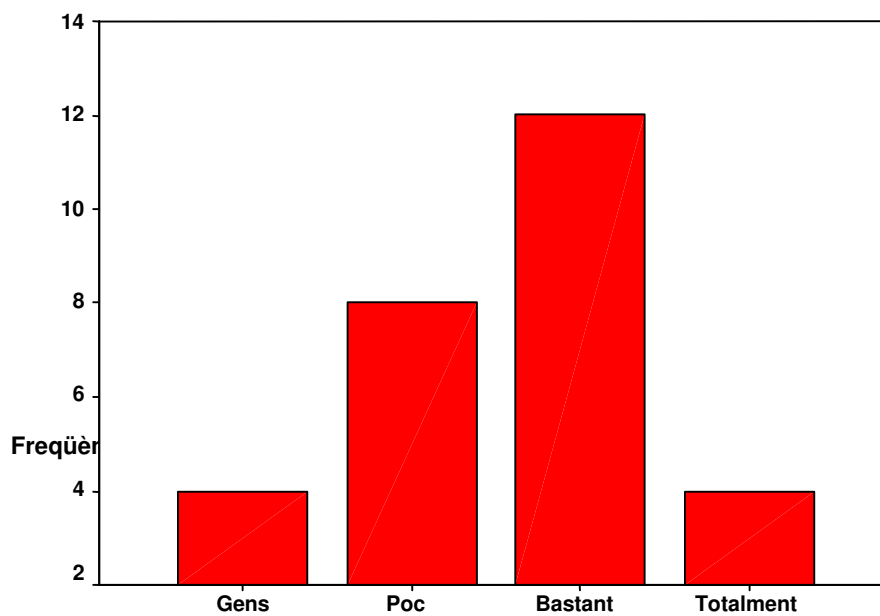
En general, s'observa amb més possibilitats d'integració l'arribada d'immigrants en grups familiars. De totes maneres, quasi un terç dels municipis enquestats creu poc en aquesta afirmació.

11) El seu territori té programes concrets d'integració per a col·lectius d'immigrants:

Podem apreciar amb claredat que, en el cas dels municipis petits, la majoria (uns 2/3 del total) tenen pocs (o cap) programes d'integració per a persones immigrants al seu territori.

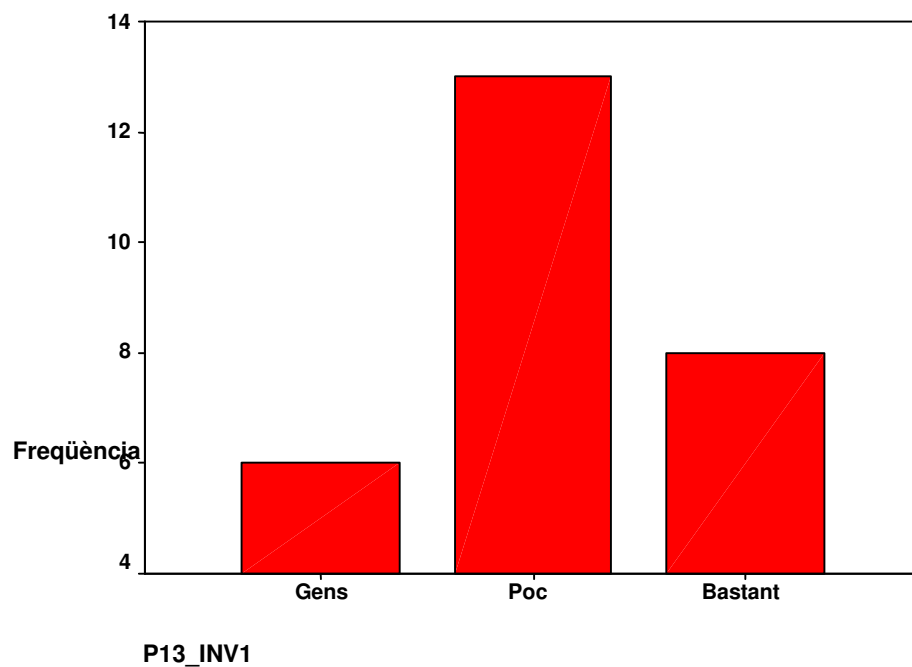
12) El seu territori compta amb serveis socials per atendre l'arribada de famílies immigrants:

P12_INV1

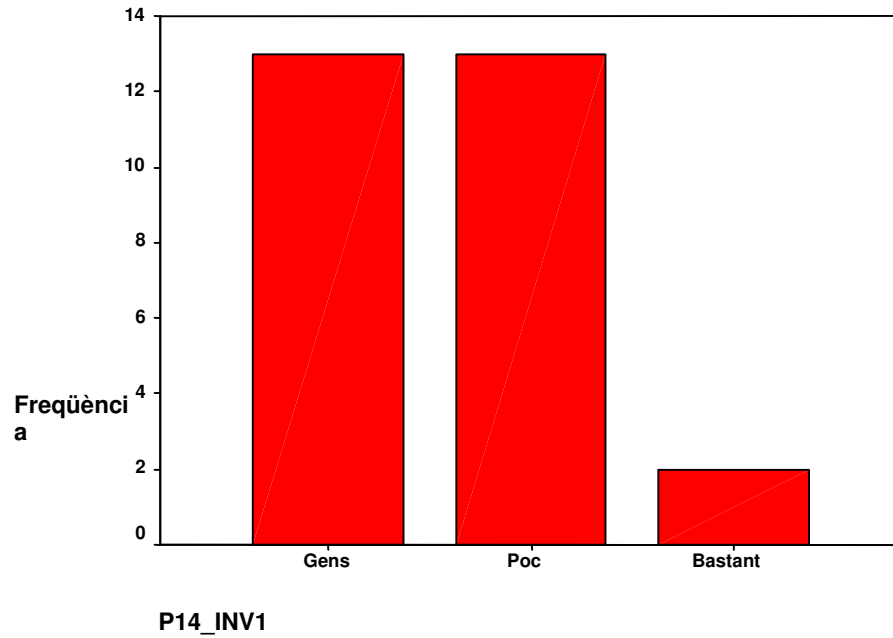
És notori que més de la meitat dels municipis poc densos compten amb serveis socials per a persones immigrants.

13) El seu territori necessita mà d'obra per al treball en el sector agrícola:

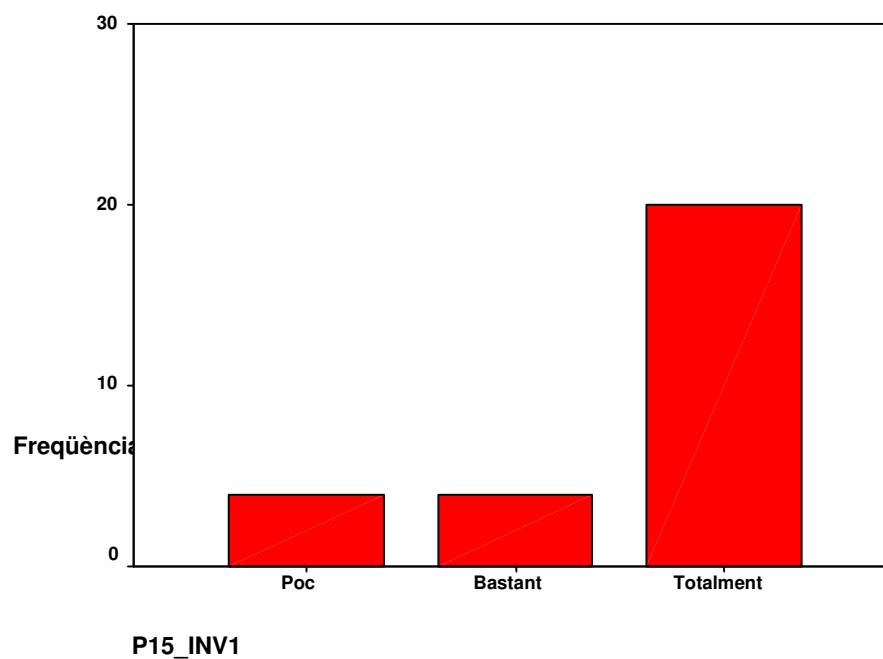
No sembla que la mà d'obra per al sector agrícola sigui gaire necessària, atès que únicament menys d'un terç dels municipis (vuit en concret) ho consideren 'bastant' necessari.

14) El seu territori té un teixit industrial que necessita mà d'obra:

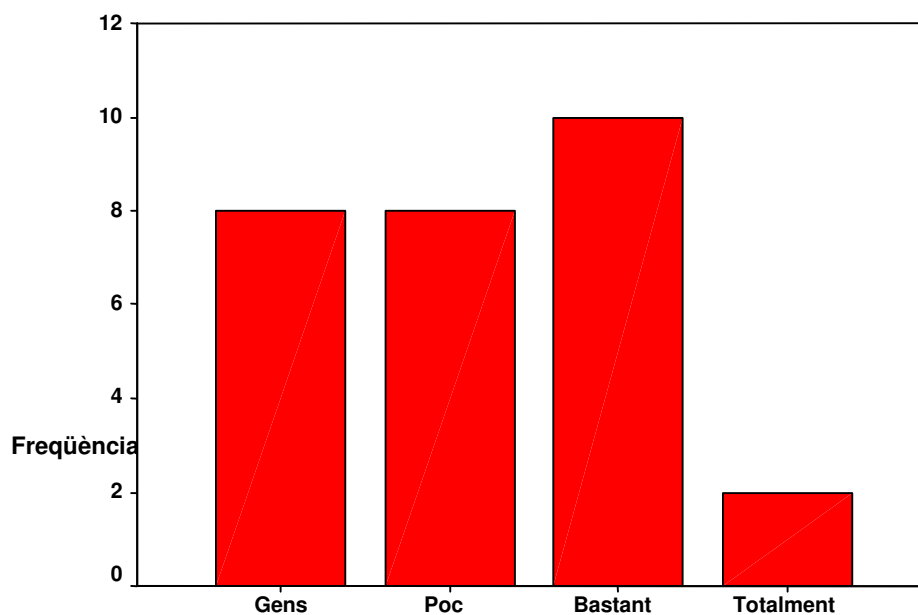
Podem apreciar que la gran majoria dels municipis poc densos no té teixit industrial que necessiti mà d'obra. Només dos municipis afirmen necessitar bastant aquesta mà d'obra.

15) La formació és fonamental per a la integració al territori:

Més de dos terços dels municipis veuen com totalment fonamental la formació per a la integració dels immigrants al territori.

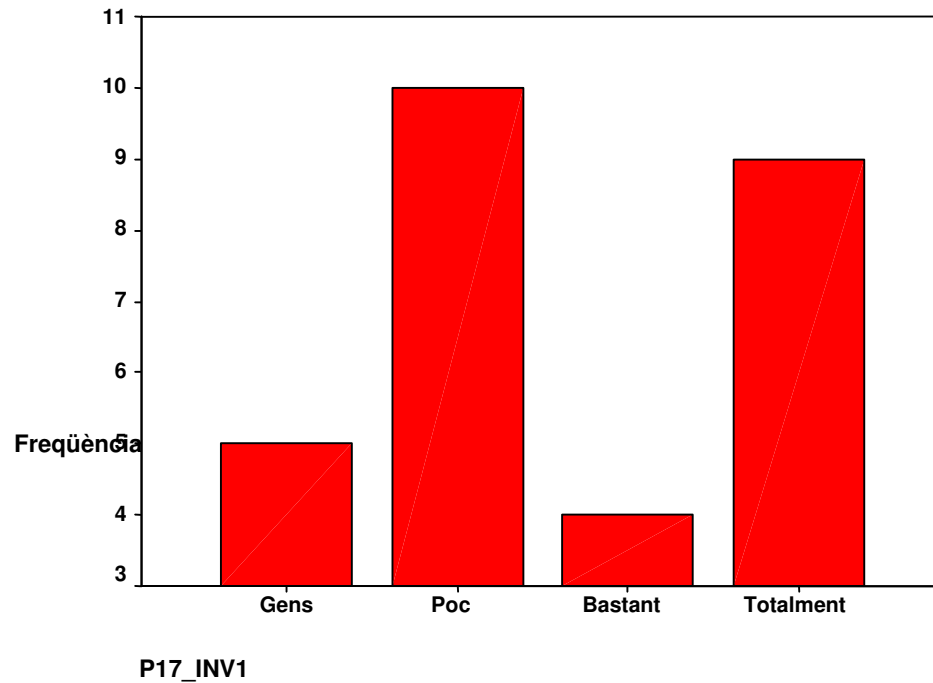
16) El territori té programes formatius i d'inserció laboral i social per als col·lectius d'immigrants:

P16_INV1

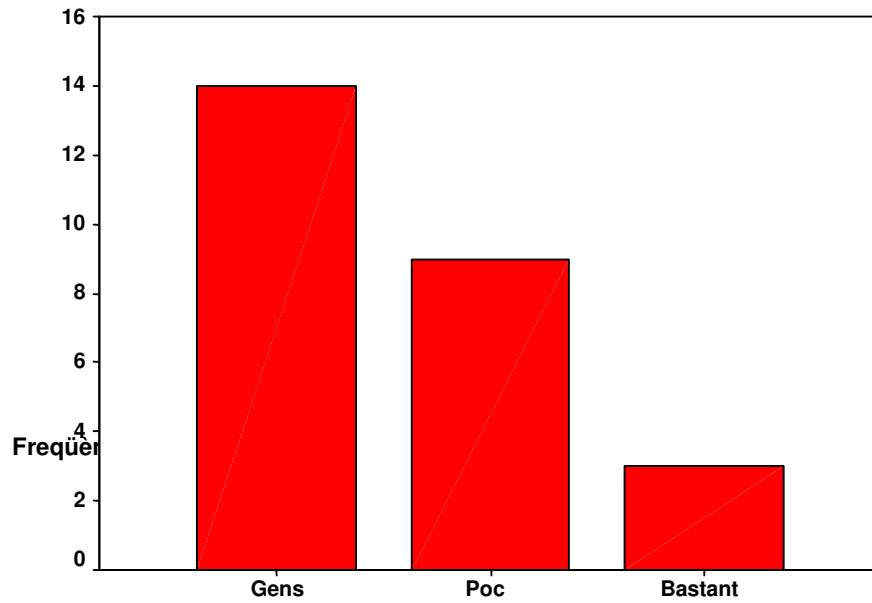
Programa per a immigrants. Encara que la categoria amb més municipis és 'bastant', més de la meitat dels enquestats (16) afirma disposar de pocs o cap programa per a immigrants. A més, 12 s'acullen a les categories 'bastant' o 'totalment'. Així doncs, es pot apreciar una varietat en les respostes.

17) El territori necessita disposar d'habitatge adequat per integrar els col·lectius d'immigrants:

Observem que les categories baixes guanyen per poc les altes; és a dir, una mica més de la meitat dels municipis veuen 'gens' o 'poc' necessària un habitatge adequat per integrar els col·lectius d'immigrants. S'ha de subratllar, no obstant això, que quasi un terç dels municipis veu l'habitatge adequat 'totalment' necessari.

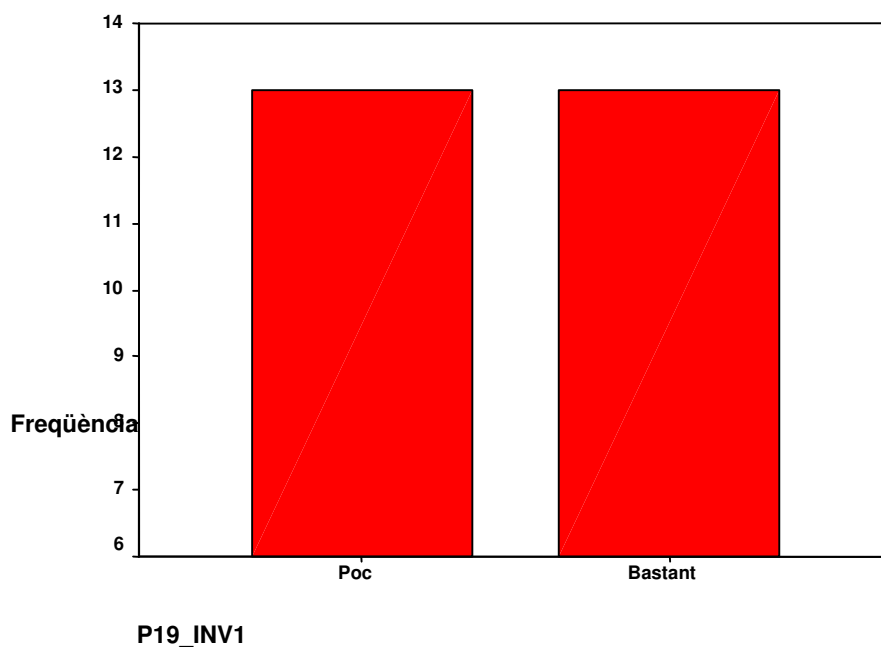
18) El territori compta amb possibilitats d'habitatge per integrar famílies immigrants que vinguin a treballar:

P18_INV1

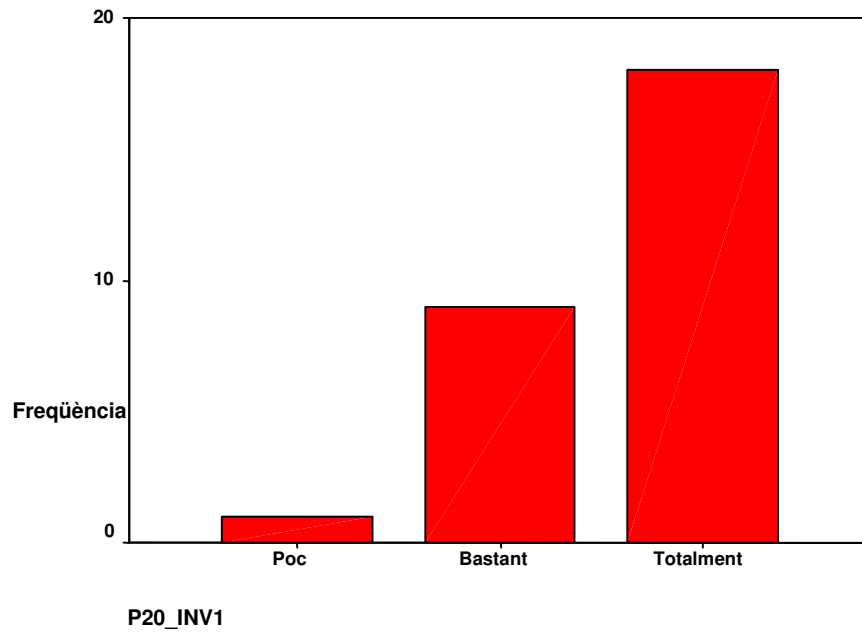
Podem apreciar amb claredat que hi a un dèficit d'habitatges per a la integració de famílies immigrants, atès que tan sols 3 municipis afirmen disposar de bastants habitatges; mentrestant, la resta assegura no tenir-ne gens o pocs.

19) El perfil i la situació social de la família immigrant en facilita o complica la integració:

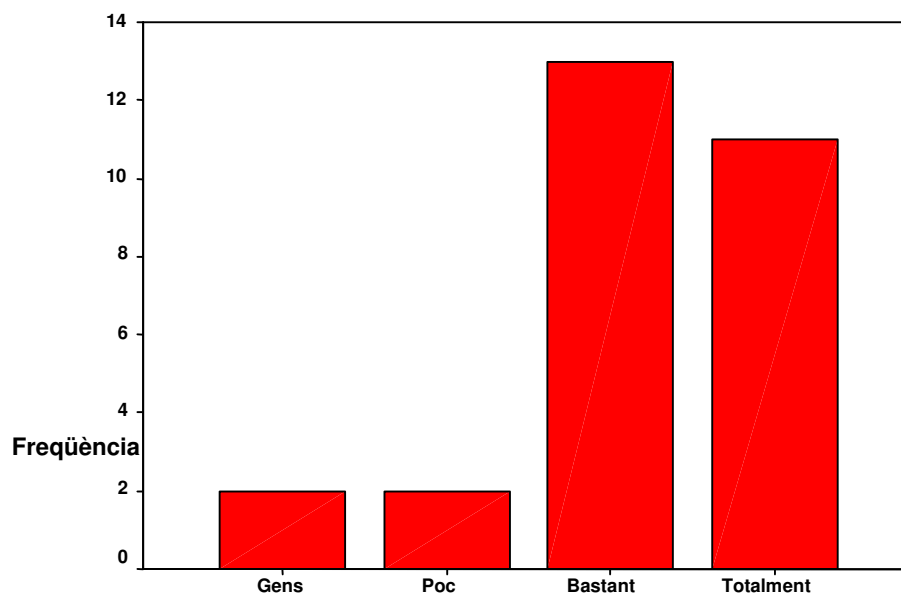
En aquesta observem un claríssim empat en els valors mitjans, cosa que ens indica que no hi ha una percepció general clara sobre si el perfil de la família immigrant facilita o no la seva integració. L'absència de valors 'gens' i 'totalment' indica que cap municipi considera aquest aspecte innocu ni una panacea a l'hora de la integració.

20) La llengua ha de ser el vehicle principal d'integració:

Hi ha unanimitat a l'hora de visualitzar la llengua com el vehicle principal d'integració al territori. Tan sols observem un municipi que hagi respòs 'poc' –és a dir, que la llengua no és important per a la integració.

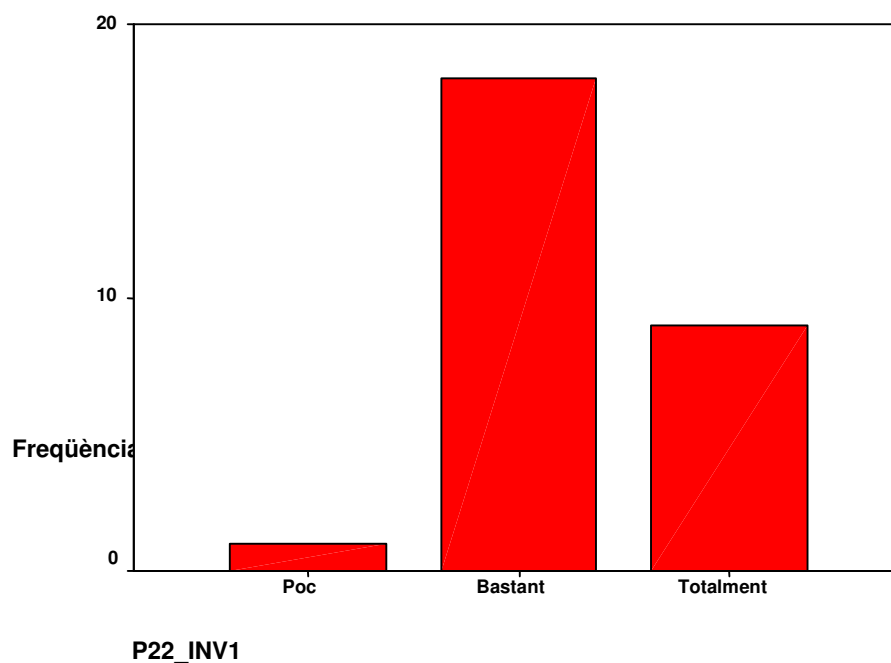
21) La voluntat d'integració varia segons la procedència i la situació social, cultural i religiosa:

P21_INV1

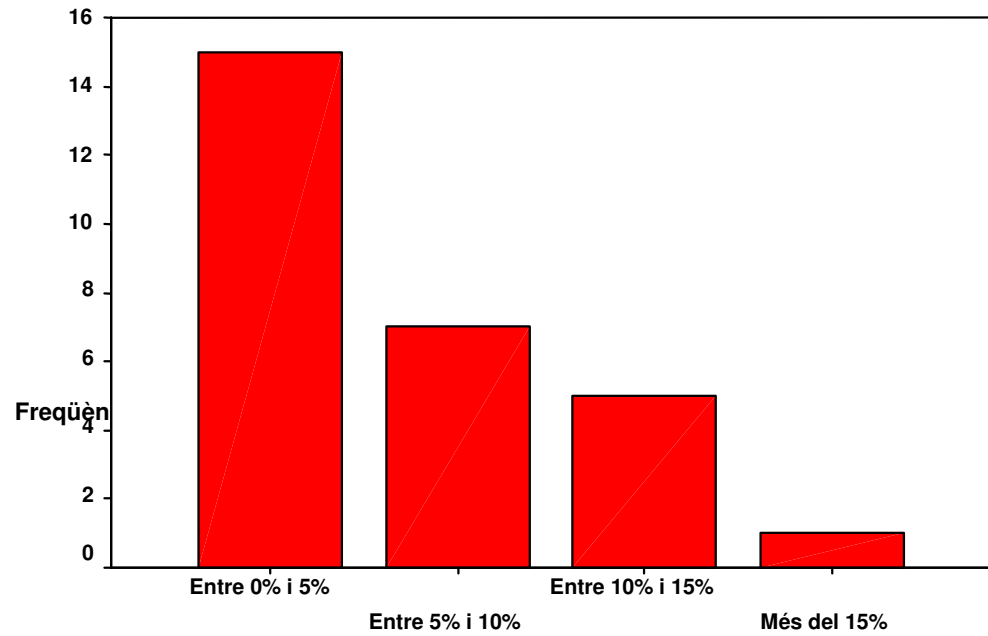
La gran majoria de municipis poc densos veuen la procedència i la situació social, cultural i religiosa com la clau a l'hora d'explicar la voluntat d'integració de les persones immigrants. Tan sols 4 municipis no ho creuen així.

22) Amb bons programes i pressupostos suficients la integració és possible:

Quasi la totalitat dels municipis poc densos (de fet, tots excepte un) veu 'bastant' o 'totalment' important la presència de bons programes i pressupostos suficients per a la integració social i laboral de les persones immigrants en els seus termes municipals.

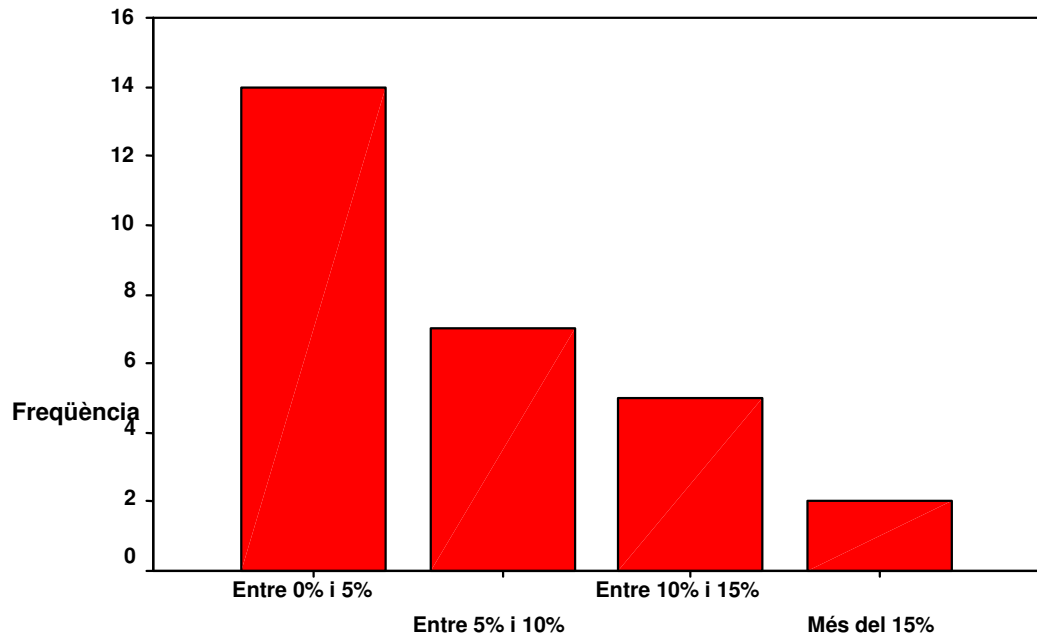
23) Quin és l'índex de població immigrant que té el seu territori?

P23_INV1

Una mica més de la meitat dels municipis compta amb menys d'un 5% de població immigrant. D'altra banda, només un municipi té més del 15%, mentre que la resta està molt repartit en les categories centrals.

24) Quin és el nivell màxim de població immigrant que considera que pot ser acollida per fer un bon treball d'integració al seu territori?

P24_INV1

La meitat dels municipis considera que no poden absorbir més del 5% de població immigrant.

Finalment, presentem l'anomenada taula de contingència, en la qual es creuen les variables de les últimes dues preguntes, en funció dels resultats obtinguts.

Taula de contingència P23_INV1 * P24_INV1

Recuento		P24_INV1				Total
		Entre 0% i 5%	Entre 5% i 10%	Entre 10% i 15%	Més del 15%	
P23_INV1	Entre 0% 5%	13	1		1	15
	Entre 5% i 10%	1	6			7
	Entre 10% i 15%			5		5
	Més del 15%				1	1
Total		14	7	5	2	28

En crear aquestes dues últimes variables veiem que, a excepció de 3 municipis, la resta respon que la franja d'immigració que pot absorbir és la mateixa franja d'immigració amb la qual compten en l'actualitat.

Resum i valoració inicial dels resultats:

Entrant a fer ja una valoració global dels resultats obtinguts, s'ha de destacar que tant la situació econòmica com la situació social es perceben de manera molt optimista avui dia, i de manera moderadament optimista a curt i mitjà termini. Hi ha poca satisfacció amb els fons europeus, i s'observa alhora amb una certa preocupació la seva disminució i/o possible desaparició. Sembla que aquests ajuts afectaran de manera escassa l'agricultura, o almenys aquesta és la percepció que es deriva de les respostes obtingudes. La influència d'aquests fons europeus es veu poc significativa quant a un possible despoblament del territori, cosa que té la seva lògica en tractar-se de municipis amb baixa densitat de població.

Seguint amb l'agricultura, no es creu necessària mà d'obra per a aquest sector, cosa que enllaça amb el fet que es vegi d'una manera no gaire positiva l'arribada de població immigrant per treballar en explotacions agràries. Els municipis enquestats entenen majoritàriament que la mà d'obra no és imprescindible per al teixit industrial. Així,

s'haurien d'albirar activitats relacionades amb el sector serveis (per exemple, el turisme rural), en les quals les persones immigrants es poguessin inserir laboralment i socialment, i d'aquesta manera ajudar a frenar el procés de despoblament al qual s'enfronta aquesta tipologia de municipis poc densos.

D'altra banda, el gran problema dels municipis petits poc densos davant l'arribada de persones immigrants és la manca de programes d'integració, encara que si que es compta amb serveis socials per a aquestes persones. En aquest sentit, vam trobar gairebé unanimitat a l'hora de constatar la necessitat de dotar-se de bons programes d'integració de la població immigrant amb pressupost suficient per fer efectiva i possible la integració.

La formació es percep com l'instrument fonamental per fomentar la integració de la població immigrant al territori, encara que més de la meitat dels municipis es declara deficient en programes i accions relacionats amb la formació. Respecte a l'habitatge, hi ha disparitat quant a la necessitat d'habitatge per a la integració de la població immigrant al territori. El que queda clar en les respostes donades pels municipis petits poc densos és que la gran majoria es mostra deficitària pel que fa a habitatges per integrar famílies immigrants.

Com a factors positius per a la integració tenim, d'una banda, l'arribada de grups familiars. Un altre factor clau per a la integració sociolaboral de la població immigrant és la llengua. En canvi, el perfil i la situació social de la família no es considera essencial per a aquesta integració (almenys per a la meitat dels municipis). A més, els factors determinants quant a la voluntat d'integració per part dels immigrants als municipis d'acollida són el lloc de procedència, la situació social, la cultura i religió.

En relació amb l'acollida ja existent, la meitat dels municipis (aproximadament) compta amb menys d'un 5% de població immigrant, mentre que l'altra meitat es reparteix pels valors centrals, tret d'un únic municipi que compta amb més del 15% de població immigrant. Pel que fa al percentatge que podrien absorbir aquests municipis petits poc densos, els valors gairebé es repeteixen respecte a les ràtios actuals: és a dir, la gran majoria de municipis considera que el percentatge de població immigrant que pot inserir és el que suporta en l'actualitat.

6. Conclusions i descripció del nou projecte d'investigació

La principal conclusió a la qual s'ha arribat en aquest treball és la constatació de l'existència d'una realitat socioeconòmica canviant, tant en l'entorn rural com en l'urbà, en la qual una de les principals fonts de canvi és l'arribada i l'assentament de població immigrant extracomunitària que s'ha d'inserir socialment i laboralment al territori. És sabut que els fenòmens migratoris són consubstancials a la formació de les societats en tots els seus moments històrics. És a dir, les societats es formen a partir de successives onades migratòries, i més enllà del creixement vegetatiu (marcat pels naixements i les defuncions), l'arribada i la marxa de persones a les societats és el que marca l'estructura social, en la mesura que constitueix un element potent de canvi social. Com veiem, les migracions són un tema històric, però és cert que en els últims anys el fenomen migratori es viu a Europa, Espanya i Catalunya amb unes especificitats que marquen el caràcter d'aquesta recerca, que pretén vincular la inserció social de les persones immigrants a la inserció laboral i al desenvolupament local del territori.

Els fenòmens migratoris que hem experimentat actualment tenen a veure amb el procés de globalització d'unes maneres molt diferents. A la tradicional força generadora de moviments migratoris originada per les diferències de renda nord-sud, s'afegeix l'efecte que tenen les noves tecnologies de la informació i la comunicació (NTIC) i els transports, que fan del món un lloc més petit i interconnectat. Ens referim a l'impacte que tenen Internet, la televisió per cable, els GPS, els avions, etc., que fan que sigui possible viure des de qualsevol lloc el que passa en altres llocs remots del món, i alhora es va assumint que el desplaçament també és una cosa relativament fàcil.

En aquest context, les persones que arriben com a immigrants responen a perfils molt diferents: des de la classe mitjana i alta en els seus països d'origen, que tenen la capacitat econòmica, de recursos socials i de xarxa per poder immigrar, a persones amb problemes de subsistència, procedents tant d'àmbits urbans com d'àmbits rurals. En aquest últim cas el factor clau en la societat d'acollida és l'existència d'un mercat de treball que pugui absorbir la mà d'obra.

Una altra de les conclusions del nostre treball és que la punta de població procedent d'un medi rural en el medi urbà de les grans ciutats com Barcelona és difícil, ja que implica un canvi radical de manera de vida, de relació, etc., més enllà del canvi de país. Per això, i com sigui que a Catalunya l'àmbit rural, que ocupa una part important del

territori, es pot considerar relativament proper a nuclis urbans –i per tant compta, en molts casos, amb un bon nivell d'infraestructures i serveis–, creiem que pot ser viable l'adopció de polítiques d'inserció sociolaboral de persones immigrants en el territori rural. Així es contribuiria al desenvolupament local del país i es facilitaria l'adaptació i l'arrelament de moltes de les persones immigrants que procedeixen d'àmbits agraris.

La inserció sociolaboral al territori rural és una aposta de desenvolupament local que va en la mateixa línia que les propostes europees d'ajuts a la inserció laboral de població immigrant, com a instrument per compensar el despoblament existent en algunes de les zones rurals del país. A més, es tracta de pal·liar, en part, la retallada de fons estructurals percebuts per Catalunya des de la Unió Europea. Pensem que es fa necessari elaborar un índex sintètic que expressi la capacitat real del territori d'absorbir socialment i econòmicament les persones immigrants. Com hem pogut constatar en el nostre estudi, si únicament es pregunta als responsables polítics dels municipis sobre la qüestió no s'obté un marc real de les oportunitats que ofereix el territori, especialment en l'entorn rural català, ni dels beneficis que la inserció laboral de la població immigrant pot aportar al desenvolupament local de la Catalunya rural.

Per a l'elaboració d'aquest índex es proposa un qüestionari destinat a recaptar informació amb dos objectius: 1) fer un mapa de municipis segons el major o menor grau de potencial de desenvolupament econòmic; i 2) fer un mapa de municipis segons la més o menys gran capacitat i predisposició per acceptar i integrar nova població immigrant. Per tant, es fa necessari recopilar informació sobre els tres grans àmbits següents: a) els indicadors bàsics d'estructura (i infraestructures) dels municipis; b) els indicadors per establir el potencial econòmic dels municipis, i c) la predisposició per acollir nova població en els municipis.

Es pretén, doncs, arribar a tenir un índex sintètic que agrupi i reculli informació sobre l'actual estructura econòmica dels municipis, les polítiques i les infraestructures que afecten el benestar dels municipis, les comunicacions dels municipis, el potencial de desenvolupament econòmic dels municipis i la capacitat d'integració potencial de nova població. Aquesta informació serà de gran valor a l'hora de dissenyar i d'adoptar polítiques públiques a diferents nivells al territori rural català, des de les dirigides a la inserció laboral de població immigrant fins a les destinades al desenvolupament local i la inversió en infraestructures.

Així les coses, l'índex esmentat recopilarà i ordenarà els resultats obtinguts en aquest estudi, recollint –de manera proporcional al seu pes específic– els aspectes que creiem determinants en relació amb la capacitat del territori d'acollir i d'inserir laboralment i socialment la població immigrant. A títol aproximat, pendent d'una posterior anàlisi que caldrà desenvolupar, podríem aventurar que les variables de tipus econòmic computarien fins al 60% del valor final de l'índex, mentre que els equipaments que fan més fàcil la vida i les comunicacions es valorarien en un altre 20% del valor final; tot això ponderat pel restant 20%, procedent de la voluntat dels municipis d'incorporar nova població immigrant als seus territoris (perquè, en efecte, si no es dóna aquesta voluntat no hi ha res a fer).

A més de la necessitat de la creació d'un índex sintètic, necessitaríem elaborar una sèrie de perfils de persones potencialment immigrants, que compleixin un conjunt de requisits que les facin adequades per ser formades *in situ* o en origen, a través de programes específics conforme a la finalitat que es persegueix. Les reflexions abocades en aquest treball marquen un camí a seguir, mentre que constitueixen la fase inicial d'una línia d'investigació. D'altra banda parteixen, obren una línia de reflexió important sobre el desenvolupament local aplicat a la Catalunya rural, que considerem molt important en relació amb el reequilibri territorial. En definitiva, els epígrafs que es tracten en aquest treball –com a resultat de la línia d'investigació que s'impulsa al darrere–, juntament amb l'elaboració d'un índex que reculli les aportacions teòriques sobre el tema i permeti examinar la inserció sociolaboral de població immigrant a Catalunya a través de la seva visió en mapes del territori, és una aportació nova i exportable a altres llocs. A més, sembla clar que els polítics poden donar suport a aquesta i a futures investigacions a l'hora d'elaborar polítiques públiques sociolaborals i de desenvolupament local, així com plans estratègics.

Finalment, interessa destacar que la nostra intenció és prosseguir el camí iniciat aquí, amb l'elaboració de mapes d'inserció potencial en zones rurals, a més de l'índex que ens permeti distingir les zones més amatents i més preparades, des del punt de vista de les seves infraestructures, per absorbir mà d'obra immigrada. Es pretén també arribar a determinar els tipus de lloc de treball més idonis en cada cas, i també fer l'anàlisi del tipus de formació que seria necessària –i el seu corresponent desenvolupament en l'àmbit local.